

Limfjorden V
- i cykelhøjde

Frede Lauritsen

Forord:

Årets cykeltur går omkring den vestlige del af Limfjorden og er en fuldførelse af sidste års cykeltur, hvor vi tog den østlige del af Limfjorden. Turen blev altså bestemt allerede sidste år, og herværende beretning om vore oplevelser skal ses som en fortsættelse, bind to om du vil, af sidste års cykeltur.

Vi har hermed cyklet langs næsten alle Limfjordens kyster, og har derigennem fået et godt kendskab til naturen, kulturen og beboerne omkring fjorden, som jo egentlig slet ikke er en fjord.

Vi har konstateret, hvad vi faktisk godt vidste i forvejen, at der er stor forskel på de lokale beboere vejen rundt, det gælder mentalitet, humor og helt specielt sproget, hvor der er en enorm forskel nordenfjords contra søndenfjords og vestjyder contra østjyder. Også naturen byder fjorden rundt på store variationer fra det flade land i vest til det kuperede terræn østover. Men meget spændende har det hele været.

Det er nu syvende år i træk, vi har holdt en sommerferie i vort kære land med cykler som befordringsmiddel. Vi synes, det er en udmærket måde at forene ferie med oplevelser dels i naturen og dels fra kulturens verden. Dertil får vi i tilgift motion, frisk luft og i år har turen budt på et helt utrolig flot sommervejr med tæt på de 30⁰ C hver dag, og, i modsætning til sidste år, medvind bortset fra den sidste dag.

Velkommen med på frihjul - og forhåbentlig på gensyn næste år

Hanne og Frede Lauritsen

Lemvig hører så ubetinget til en af **Danmarks smukkeste** byer, uanset hvilken vej du kører ned af skrænterne til Lemvig, så er der stejlt, meget stejlt og ualmindeligt smukt. Og her står vi så, som så ofte før, og skuer ud over den umådelige skønne natur, der smyger sig omkring Limfjordens blå vande. Nænsomt har kulturen gjort sit indtog i "*Vestjyllands Smilehul*," der blev købstad i 1545, og i dag har 7.500 indbyggere. Nænsomt, fordi havnen, bebyggelserne i Smilehullet og på skrænterne omkring Lem Vig og Lemvig Sø ikke har skæmmet den ellers så sårbare natur.

Cykelturen er startet, vi har **onsdag 6. aug. 2003**. Men vi er startet med lidt snyd, idet vi fra Ringkjøbing til Lemvig har benyttet bilen, der har fået lov til at blive opmagasineret hos vore venner Edith og Børge. Som betaling får de lov til at spendere morgenkaffen, inden den "*ægte*" cykeltur starter mod N.

Undervejs fra Ringkjøbing kaster vi et blik på den lille landsby **Hee**, der i forhold til sin størrelse byder på mange historier. Den smukke Hee Kirke (se 1100) med sin specielle historie fra pestens tid. I Hee boede måske Danmarks til dato dygtigste politiker Jens Christian Christensen (se 1856), men Alberti (se 1908) skandalen fældede ham. I.C., som han kaldtes, fik sat rigtig mange fingeraftryk i danmarkshistorien bl.a. menighedsrådsloven i 1903. I.C.'s Hus er i dag indrettet som et mindre museum om hans omfattende politiske virke. Også under Anden Verdenskrig skete der noget i Hee. Den 27. aug. 1944 angreb tre amerikanske Mustang jagere et tog på vej fra Holstebro mod Ringkjøbing 500 m N for Hee. Der blev dræbt otte civile danskere og tre tyske soldater, dræbt af vore allierede - USA (se 1944). Et af de værste mord i Danmarks historie skete i Hee (se 1969).

Lige før Ulfborg kan vi skue **Tvind Møllen** (se 1972-78-79). Uha - hvor er der meget at sige om den, og hvad der er sket i dens slipvind. Før vi når til Vemb, viser et skilt mod V til Nørre Vosborg (se 1299), den gamle herregård med den lange historie, og hvad skal der da blive af den nu så forfaldne herregård, det har der gennem de seneste år været utallige bud på. Tæt ved ligger Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle (1986).

I den nordlige udkant af Bækmarksbro på vejen mod Bøvlingbjerg står **et stenkors i vejkanten**, et tilsvarende stenkors står ca. 1 km ud ad vejen mod Lemvig. Disse to stenkors indkredser gården Bækmarks jorde. Her gik Kaj Munk (se 1898) sammen med gårdens ejer på jagt. Han havde, ifølge Lise Munk, udtrykt stor beundring for de smukke stenkors. Netop derfor blev disse valgt som forbillede for det noget større stenkors, der blev sat i 1954 på Kaj Munks mordsted 10 år efter mordet i Hørbylunde Bakker. Studerer man korset i Hørbylunde nærmere, aner man stenens lidt duvende holdning, en holdning der leder tanken hen på skikkelsen Kaj Munk.

I Danmarks største skovareal **Klosterheden** viser et skilt på vestsiden af landevejen 3 km. S for Lemvig, tæt ved Lemvig Flyveplads ind til Bunkermuseet. Her kan man bl.a. se den store lazaretbunkers fra Anden Verdenskrig, der blev brugt som hospital for flygtningelejrens (se 1945) 12.000 indbyggere, altså langt flere end der bor i Lemvig By i dag. På plancher med foto kan man læse om de forskellige rums funktioner, men turistforeningen, kommunen eller hvem vi skal klandre, har ikke gjort meget for at bevare og vedligeholde stedet. Forskellige uappetlige efterladenskaber ligger spredt hist og pist, og plancherne er særdeles medtaget af fugt og flere af dem totalt ulæselige.

Det var også her i Klosterheden, der i 1999 blev udsat bævere i Flynder Å. Der har ikke været bævere i Danmark de seneste 2.000 år, men det fortælles, at de trives godt, og allerede nu har formeret sig betydeligt.

Til morgenkaffen nyder vi Edith og Børges, mest Børges, eksklusive og **eksotiske have**. Her foregår samtalen mest på latin, og vi lader, som vi forstår - næsten det hele, idet vi med passende mellemrum stikker et spørgsmål ud, som fx åee - undskyld det er lige smuttet for mig, men hvad er en Taraxacum? Haven ligger smukt med Lemvig Golfbane på den ene side og Lemvig Kirkegård næsten på den anden. "*Handicappet*" som de er, tilbringer de en hel del af deres tid på golfbanen. Næppe er der sagt velbekomme, før Edith bener af sted til en golfturnering, og derefter starter vores egentlige cykeltur.

I hjertet af byen ligger **Lemvig Kirke** (se 1100-tallet), udsmykket af Bodil Kaalund (se 1930) i årene 1976-88. I familiens historie har den også sin plads, idet såvel Helle som Tina blev døbt i Lemvig Kirke i henholdsvis 1960 og 1963. En lille rundtur tager vi også forbi Søvejen, hvor skriverkarlen boede fra 1960-66, men huset er væk, og området ser ganske anderledes ud i dag.

Lemvig Museum ligger ved foden af den smukke nedkørsel til Lemvig fra V. Det er et lokalthistorisk museum, indrettet i en tidligere tobaksfabrik, hvor Thøger Larsen (se 1875) har en stor og velfortjent plads. Thøger Larsen er født på Gjeller Odde, var redaktør på "*Lemvig Dagblad*" og sidst men absolut ikke mindst - digter, hvem kender ikke: "*Danmark, nu blunder den lyse nat*" og "*Du danske sommer, jeg elsker dig.*" Hans hobby var astronomi, derfor har Lemvig lavet "*Planetstien*" i og N for Lemvig til Nissum Bredning, en vandretur på hen ved en snes km., hvor planeterne er placeret som bronzekugler på granitsokler i de korrekte størrelses- og afstandsforholde til hinanden. Målestokken er 1:1 milliard dvs. 1 m svarer til 1 mio. km. På museet ses Thøger Larsen arbejdsværelse, og hans arbejde omkring de astronomiske fænomener. På museet findes billeder af maleren Niels Bjerre (se 1864) og en permanent udstilling af Henning Gantriis (se 1918), der er født i Lemvig og forfatter til tegneserien "*Livets gang i Lidenlund,*" der er et karikaturbillede af Lemvig By og ikke mindst dens beboere.

Et andet kendt navn, der forbindes med Lemvig, er **Westergaard** (se 1901) billedhuggerne Thorvald og Ejgil Westergaard - far og søn. Ikke mindre end 54 af Thorvald Westergaards skulpturer er opstillet i haven ved Lemvig Valgmenighedskirke, eller Johanneskirken som den også hedder, og langs Skulpturstien, der går 177 trin herfra og ad de smukke gangtrapper ned til byen.

Strandvejen følger vestsiden af Lem Vig mod N, her ligger **Museet for Religiøs Kunst** (se 1994) i byens tidligere danserestaurant Pavillonen på Strandvejen. Museet åbnede i 1994 primært med værker af Bodil Kaalund og Sven Havsteen-Mikkelsen (se 1912). På den videre vej cykler vi forbi Lemvig Golfbane, der ligger imponerende flot. Hundreder springer rundt og gør de underligste bevægelser, øjensynligt er det ud i den blå luft. Vi fornemmer helt klart, at der må være tale om meget svært handicappede. De militante krumspring leder næsten tankerne hen på Niels Bukhs (se 1880) gymnastik i vores ungdom.

Vi fortsætter mod N og kommer til Nørre Vinkel, hvor forfatteren **Jane Aamunds** (se 1936) mor er født. Journalisten Jane Aamund er blevet en af nutidens største forfatternavne, i hvert fald hvis man regner i solgte og udlånte bøger. Af hendes romaner kender vi allerbedst: "*Bag damen stod en Christian,*" "*Klinkevalsen*" og "*Vesten for måne.*" Der pusles for tiden med hendes romaner både som tv-serie og som spillefilm. Jane Aamund, der gennem mange år har boet i København, har ændret adressen til Nørre Nissum, hvor hun har købt gården Lille Kamstrup.

I det varme vejr køler en flok køer sig i vandkanten ved den lille **Horn Sø**. Gennem det højt hævede sommerhusområde cykler vi forbi Ulla og fætter Eriks sommerhus, hvorfra der er en ganske

enestående udsigt over indsejlingen til Lemvig i bunden af Lem Vig samt Nissum Bredning. Kursen er rettet mod Gjeller Odde, her ser vi huset ind under skrænten, hvor Thøger Larsen har boet. Huset er i dag i privateje og meget flot restaureret. Ved indkørslen til huset står en sten med Thøger Larsens relief. Vi fortsætter ud mod Gjeller Odde, vort mest populære badested i min ungdoms vår. Længere ude på odden står en stor mindesten også for Thøger Larsen. Der er for tiden nogen diskussion om denne stens skæbne. Nogle ønsker stenen placeret ved hans tidligere hjem, andre ser den gerne ved Lemvig Museum, og så er der naturligvis dem, der mener, at den skal blive stående, hvor den altid har stået.

Vi forlader det charmerende område med kurs mod **Tørring Kirke** (se 1100) højt liggende i landskabet. Her gør vi et lille stop ved Anna og Frode Jepsens grav. I tre år fra 1951 var jeg ansat hos dem i Tørringhuse, kun et par km herfra, og har jævnligt haft kontakt med dem. Købmandsforretningen var dengang en af lemvigegnens mest moderne og veldrevne forretninger, vil jeg mene. Som de fleste efterhånden, er også denne forretningen nedlagt og ombygget til privat bolig. Her bor datteren Nanna med sin mand Jørgen og deres tre drenge.

Fra Tørring cykler vi over Klinkby og videre til **Engbjerg Kirke**, der ligger utrolig højt og flot på kanten af stenalderhavets kystlinie V for herregården Engbjerggaard. Desværre er kirken låst skønt midt på dagen og midt i ugen, de gravere er da heller ikke til at regne med, så vi kommer ikke de sidste meter op i tårnet, hvorfra der ellers er en formidabel udsigt. På den forblæste kirkegård finder vi maleren Niels Bjerres (se 1864) gravsted.

Fra det høje stade i Engbjerg Bakker går det nedad mod **Strande**. Her kom jeg ofte som barn og kan vise Hanne, hvor teglværket har ligget, hvor lægen boede, hvor faster Jane og hendes mand boede, og hvor Krista og farbror Christian havde deres købmandsforretning, der dengang i mine øjne var meget stor. Som købmandsforretning er også den borte. Huset er i dag kombineret beboelse og bureau for sommerhusudlejning med barnebarnet Mogens som ejer af bureauet. Kom vi på besøg i den frosne vintertid, så havde jeg skøjterne med og forsøgte mig med herresving på - Æ Ves.

Her fra Strande er der kun et par km. til Vandborg, herfra kommer **Allis Helleland**, der er direktør på Statens Museum for Kunst (se 1896). Der er fem km til Ferring med det spændende Jens Søndergaard Museum (se 1895) og seks km til det 26 m høje Bovbjerg Fyr (se 1877). Små to km. længere mod S ligger Trans Kirke (se 1200) helt ude på den stejle skrænt. Få hundrede meter N for fyret ligger et ret ejendommeligt hus. Her boede gennem en del år kunstnerparret Else Alfelt (se 1910) og Carl-Henning Pedersen (se 1913), der begge var med i kunstnersammenslutningen "Cobra" (se 1948) og har haft stor indflydelse i det danske kunstnermiljø. En anelse mod Ø står en mindesten for den markante venstrepolitiker og grundlægger af "*De Bergske Blade*" Chresten Berg (se 1829). Bevæger vi os fem km mod Ø, kommer vi til mit barndomshjem i Dybe tæt ved Ramme Dige (se 1861). I min gamle skole har landsbymaleren Jonna Gya Sejg (se 1924) boet gennem mange år. Men alt i herværende afsnit hopper vi elegant over, dels har vi set det alt sammen så ofte før, og dels ville denne historie let kunne udvikle sig til en "*mammutroman*," det kan såmænd blive galt nok endda, hævder Hanne.

Tilbage til virkeligheden ved Søndervese. Langs banen cykler vi fra Strande mod **Vejlby**, der i dag er tæt pakket af sommerhuse. Store forhold er der her, således kaldes VLTJ privatbanens station i Vejlby for Victoria Street Station (se 1879-99). Over Sønder Vrist og Nørre Vrist går det gennem et fredeligt og herligt naturområde på gode cykelstier mod Harboøre. Langs dæmningen og de lagunesøer der blev udgravet da dæmningen blev bygget, udfolder et rigt fugleliv sig, mange

andefugle, en del svaner og mange småfugle.

Harboøre er en by med knap 2.000 indbyggere. Her blev digteren **Erik Bertelsen** født (se 1898). Vort besøg gælder primært Harboøre Kirke, der gennem århundreder ofte har været ombygget, men i 1909, med undtagelse af tårnets nederste trefjerdedel, blev nedrevet. Af det gamle inventar findes en Kristusfigur og malmstager begge fra 1500-tallet, samt renæssancealteret fra 1605. Historien bag alteret kan findes i pestens tid, hvor befolkningen indsamlede penge til dette arbejde. Det er dog nye billeder, der i dag pryder alteret. Prædikestol og himmel er fra 1618. Harboøre Kirke er dog mest kendt for sin kirkegård, hvor adskillige mindsten fortæller om det farlige liv på havet. Om enkelte forlis, om pludselige storme der har krævet enormt af menneskelige lidelser i det lille samfund og om ofre under verdenskrigene. Og så er der jo den barske fortælling om pastor Moe, der ved begravelsen af den 12 mand store besætning fra redningsbåden Liløre (se 1897), der forliste under et redningsforsøg, fordømte "*de vantro.*"

Hos **den lokale købmand**, ja, de findes enkelte steder endnu, investerer vi i to øl til vores medbragte madpakker og cykler ud mod havet. Her nyder vi stærkt tiltrængt såvel øl som madpakker på stranden i Langerhuse. Danmarks første redningsstation ligger også i Langerhuse – Flyvholm Redningsstation fra 1846. Redningsstationen er i dag indrettet som et selvbetjeningsmuseum, men et skilt i døren fortæller, - redningsstationen er åben i skoleferien – og dermed altså lukket fra 3. aug., så vi er altså kommet en lille uge for sent. Det får os til at snakke om de mange tidligere ferieture, hvor vi har oplevet et utal af lukkede seværdigheder med skilte som her nævnte, at der kun er åbent i skoleferien. Det er straffen til os, der ikke har skolesøgende børn, når vi godvilligt lægger vores ferie udenfor den ordinære skoleferie. På sin vis er vi blevet snydt for oplevelser de adskillige gange, vi har mødt lukkede seværdigheder med skilt i døren "*kun åben i skoleferien.*" Men omvendt har vi fået lidt mere plads, de steder der er åbent.

Cykelstien langs **Harboøre Tange** er asfalteret om end lidt slidt så dog brugelig. Tangen har sammen med Agger Tange fra vikingetiden og frem til 1800-tallet spærret for sejlende trafik mellem Vesterhavet og Limfjorden. Ofte har tangen ved stormfloder og vinterhøjvande været oversvømmet. Helt galt gik det i 1825, hvor havet gennembrød tangen nær ved Agger, dermed opstod Agger Kanal (se 1825). Den stærke natur sendte nye stormfloder, og i 1862 brød havet atter igennem denne gang længere mod S, og hermed var Thyborøn Kanal (se 1862) dannet, hvorefter Agger Kanal sandede til. Hermed har naturen ladet Thyborøn i stikken, for der kan vel næppe være tvivl om, at byen med sit navn har tilhørt den sydlige del af Thy. Man garanterer, at der altid er en havdybde på 6 m i Thyborøn Kanals indsejling. I 1942 blev kanalen ved lov dømt til lukning pga. problemer med kystsikring, men loven blev ophævet i 1970.

Ret beset er **Limfjorden ikke en fjord**, men et sund åben i begge ender. Tangens åbning bevirkede, at den vestlige del af Limfjorden, der tidligere var brakvand dvs. under 2,5% salt, nu fik et saltindhold på 3%, dette ændrede fødegrundlaget for sild, der gradvis forsvandt fra fjorden. Det var et alvorligt økonomisk slag for de små fiskersamfund langs Limfjordens vande, for sild havde været den store indtægtskilde. I dag er det småt med fiskeri i Limfjorden, men der fanges årligt omkring 100.000 tons muslinger. En lokal fisker fortæller, at muslingefiskeri foregår fra store industrikuttere med bundtrawl. De rasper simpelthen bunden fra kyst til kyst, så der overhovedet ikke er det, der ligner bundvegetation tilbage, derfor har disse trawlere konsekvent fjernet vækstbetingelserne for, at fiskebestanden kan bestå.

Naturen omkring os domineres af **strandenge** og to store søer, der opstod da dæmningen til såvel vej som jernbane blev bygget i årene 1950-54. På halvøen Rønland ryger det fra de mange skorsten på Cheminova, og vi tænker straks på giftdepoter og al den snak, der gennem en menneskealder har været omkring de farlige giftstoffer, man har pumpet direkte ud i havet. Det hedder sig, at man de først mange år ikke var klar over den ekstreme fare. Men gad vist om ikke eksperterne vidste bedre, for vi må da håbe, at det er eksperter, der sidder og arbejder med den slags ting.

På stranden S for Thyborøn By ligger et minde fra Anden Verdenskrig - **Thyborønfæstningen**. Fæstningen bestod af 66 store og 40 mindre bunkers, hvoraf 64 stadig kan ses. Det var Danmarks største fæstningsanlæg, og en del af den 5.000 km lange Atlantvold fra Spaniens grænse til Norges fjelde. Efter Dunkerque og Frankrigs kapitulation regnede tyskerne med at invadere England. Men det gik ikke, som de havde forventet. I stedet besluttede den tyske overkommando 14. dec. 1941 at bygge Atlantvolden for at imødegå en allieret invasion. Alene i Danmark byggede tyskerne 6.000 bunkers under Anden Verdenskrig. Arbejdet blev udført af danskere, de fleste af dem havde tre valgmuligheder - tage arbejdet, blive sendt på "*frivilligt*" arbejde i Tyskland eller miste arbejdsledighedsunderstøttelsen. Det var ikke noget let valg, de første to valg indebar upopularitet i befolkningen og den sidste valgmulighed kunne resultere i, at familien måtte sulte. Arbejderne boede i usle skure, og nogle blev indkvarteret privat. Månedslønnen til en arbejder var dengang ca. 300 kr. Udgifterne til løn og materialer dækkede tyskerne, - hed det sig, men de trak pengene fra en speciel konto i Nationalbanken. Så det var os danskere, der i den sidste ende kom til at betale for de tyske bunkers. Ved kapitulationen var der trukket ca. 5.000.000.000 kr. på denne konto. Et enormt beløb der i dagens kroner svarer til adskillige Storebæltsbroer.

Cyklerne gør nu deres indtog i **Thyborøn** en by med knap 3.000 indbyggere, første visit gælder Sneglehuset, der efter vores opfattelse er mere sjælden end køn. Men et utroligt specielt hus er det i hvert fald, dekoreret med millioner af skaller, snegle og konkylier overalt. De har Danmarks største samling af snegle, konkylier og flaskeskibe, der primært er lavet som hobbyarbejde i vintertiden af vestjyske fiskere. En af stuerne viser et Thyborønhjem fra 1950-erne. Husets grundlægger er fisker A. Hansen, hvis kone ville have et hus, der ikke lignede alle andres, og det fik hun i sandhed.

Den nuværende **Thyborøn Kirke** er bygget i 1908, men ombygget og restaureret flere gange. Den lyse og venlige kirke domineres af en utrolig flot, forgyldt altertavle på 5x3 m med mange skønne farver, skabt af kunstneren Niels Østergaard fra Bornholm.

På havnen i Thyborøn læsker vi os med en stor **soft ice**, og med en temperatur på 30⁰ C er der ikke grund til dårlig samvittighed desangående. Thyborøn havn blev anlagt i årene 1915-18 og har gennem årene været et enormt aktiv for denne del af vort land. Bestanden af kuttere toppede i 1975 med 230, et tal der i dag er reduceret til 117 kuttere. Med til denne oplysning hører, at kutterne i dag er væsentlig større og langt mere effektive end tidligere. Klagesange fra fiskerierhvervet har vi hørt i adskillige år, hvor betrængt de er, tør jeg ikke fordybe mig i, men en kendsgerning er det, at de store kuttere kræver investeringer mellem 20 og 50 mio. kr., og med en sådan investering er det helt forståeligt, at skipperen bliver frustreret, når kutteren må ligge stille i havnen, fordi kvoten er "*spist*" op. Der er fiskere, der mener, at kvoterne er den største grund til de få fisk i havene. De virker nemlig på den måde, at fiskerne kun lander de bedste og dyreste fisk, med det resultat at 75 ud af 100 kasser fisk igen smides udenbords, og det er vel at mærke i mellemtiden blevet til døde fisk. Thyborøns vigtigste virksomhed er Fiskemelsfabrikken.

Fra havnen cykler vi ud til **Kystcentret Thyborøn** et oplevelses- og formidlingscenter. Billetprisen er 60 kr., og udstillingen er bygget op, så man fornemmer, hvordan bundforhold og kystlinier konstant ændres af vind og bølgers opførsel i den barske vestjyske natur ud mod havet. De mange effekter kan direkte opleves ved at trykke på div. dimser og knapper, for som det hedder: "*De udstillede genstande SKAL berøres.*" I centret er der såvel biograf som cafe. I det hele taget er Kystcentret en rigtig god oplevelse ikke mindst for børn. Med bekymring har vi gennem længere tid fulgt stedets betrængte økonomi. Måske har man her, som det så ofte er sket, opstillet helt urealistiske budgetter for overhovedet at få centret etableret. Virkeligheden er, at der kommer betydelig færre gæster, end man havde budgetteret med.

Øjnene fanger et skilt - **Den gamle Smedie**. Vi stiller cyklerne op ad det gamle smedeværksted og går ind i et lyst og venligt lokale. Her ser vi en meget smuk udstilling af dansk kunsthåndværk i glas, keramik, porcelæn, træ og smykker. Udstillingen passes på skift af de forskellige kunstnere, i denne uge passes boden af Karenmarie Aagaard, der er "*mor*" til de meget flotte forarbejdede guld- og sølvsmykker, der nok kunne friste.

Lige S for byen afgang færgeren **Thyborøn-Agger** (Se 1975). Ved færgelejet står en stor gruppe hårdt udseende mænd og enkelte kvinder alle i læderjakker, med sig har de hver en kæmpestor motorcykel, der står i stærk kontrast til vore turcykler. De unge mennesker dominerer totalt den lille færge på turen over, men opfører sig pænt. Overfarten tager ikke meget over 10 minutter og koster 20 kr. pr. næse med cykel. Men selv om vi nu er kommet nordenfjords, er vi stadig ikke i Agger. På den 8½ km. lange Agger Tange er der et usædvanligt rigt fugleliv på omkring 200 arter. Det skyldes, at der stort set ingen menneskelig trafik er her. Landevejen fra færgelejet til Agger By går nemlig på en dæmning Ø for tangen. En ret kedelig og uinteressant vej, den herlige natur omkring os til trods, for vejen er skåret efter en lineal uden en eneste bebyggelse. Kun en skraldespand med visse mellemrum bryder ensformigheden.

Vi er nu nået til dagens mål Agger, hvor vi indlogerer os på **Agger Badehotel** formedels 650 kr. Hotellens køkken er lukket, så efter et tiltrængt bad vandrer vi en tur op på klitterne, skuer ud over oceanet og går ud i feriebyen for at finde et passende spisested. Hotellet anbefalede Feriecentret, som de også ejer, men her står menuen på boller i karry, hvad vi ikke synes passer til os ovenpå dagens 60 km. på cykel i 30° C plus de mange oplevelser. Så vi finder frem til Cafe Anne, hvor vi vælger et bord i det fri, dvs. næsten på landevejen. Her flottes vi os med indbagte rejer og oksesteak med salatbar til 148 kr. Til herlighederne vælger vi en flaske Tarapaca hvidvin fra Chile til 148 kr. Derforuden sætter vi et par flasker vand til livs. Såvel mad som vin er særdeles velsmagende.

Pludselig kommer en dame ud fra restaurationen, hun har **munden godt og vel fyldt** af mad samt en mobiltelefon ved øret:

Hej Jens! – (lyder det højt og ganske ugenert)

Tak ska do ha, Jens!

Hej Grethe! – (lyder det som før højt og ganske ugenert)

Tak ska do ha, Grethe!

Mo a lie snak med Kasper!

Hej Kasper - bestmors skat!

Hva lavr Kasper da?

Ja, bestmor føsda da.

Ja, bestmor blyvr 60 år da!

Bestmor væt ude bad da!

Må bestmor snak mor igen!

Daw igen Grethe. Kasper æ retnok bløven goe te å snak!

- (hvad man ikke kan påstå bedstemoren er)

- (pause) – *Ja, vi er i* – (ny og lang pause) -

Her bryder jeg ind med en oplysning til den betrængte bestmor – på *Cafe Anne i Agger* –

Vi var jo alligevel med som en aktiv del i hele forestillingen.

På den anden side af landevejen ligger en burgerbar - **Vesterhavshytten**, her ser vi to toilettdøre og bemærker en ikke ucharmerende skiltning. Begge døre har påmalet et rundt ansigt, forskellen består i en sløjfe, der på den ene dør sidder i håret og på den anden under hagen som en butterfly – genialt.

Tilbage på hotellet søger vi efter **mandskab**, men det findes åbenbart ikke. Så må man jo selv tage affære, så jeg går ud i køkkenet og sætter en kande kaffe over. Samtidig gennemgår jeg samtlige hylder og skabe for at finde lidt ”sødt” men - uden held, der findes simpelthen ikke det, der ligner en citronhalvmåne (se 1978) eller bare en tvebak. Vi sætter os ved et bord i den ellers så hyggelige havestue medbringende div. papirer og kort til morgendagens rute samt bøger, skrivegrej og yatzy. I selskab med dette og et krus kaffe går der en times tid, så dukker stedets tjenerinde op, jeg beretter straks min egoistiske frimodighed og beklager, at jeg ikke fandt noget ”sødt.” Det vil hun imidlertid råde bod på, så hun sender fluks melding til Feriecentret og efter en halv times tid, kan jeg glæde mig over varm pæretærte med flødeskum. Hanne er ikke til slig. Efter yderligere en times tid går vi til køjs og får en god nats søvn efter dagens mange gode oplevelser og strabadser.

Morgenmaden får vi temmelig tidlig, så vi kan få **startet cyklerne**, inden dagen bliver for gammel og for varm. I udkanten af byen ligger Agger Kirke (se 1100) stilren og nykalket med sit røde tegltag og et lillebitte klokketårn. Her står også Nabestenen, en sten der skal minde os om thyboernes kamp mod svenskerne i 1657. Nabe var en landsby, der i dag ligger en km ude i havet. Lige N for Agger By ligger søerne Flade, Roddenbjerg og Ørum. De forsøgte i 1800-tallet tørlagt til landbrugsjord, men det slidsomme projekt blev efter syv år opgivet, bunden var fortsat så blød, at dyr og vogne sank i. I dag hævdes det, at søerne er rige på fisk. Hvor der i dag er campingplads, lå der engang en vandmølle og klædefabrik anlagt af herremanden på Vestervig Kloster i 1732. Men samtidig med at søerne i 1800-tallet forsøgte tørlagt, måtte vandmøllen og dermed også klædefabrikken lade livet.

Over Krik cykler vi til **Kloster Mølle** i Vestervig. En af de såkaldte hollændermøller fra 1860. Møllen er i brug hver onsdag, men desværre - i dag er det torsdag. Så vi kan med god samvittighed sige, at møllen kører, som vinden blæser. Når en mølle står stille, har vingernes stilling en helt bestemt betydning, det kan være en kort eller lang pause, og det kan være en glæde – eller en sørgestilling.

Vi står nu ved Nordens største landsbykirke **Vestervig Kirke** (se 1117) højt hævet i landskabet. Landskabet Thy der kaldes for ”*gravhøjenes land*,” og som i fordums tid var den tættest befolkede landsdel i Danmark. Kirken er, hvad der er tilbage af et større klosteranlæg. Stor som en domkirke er kirkerummet, der bliver grundigt undersøgt, og naturligvis skal vi også lige hilse på Liden Kirsten og Prins Buris grav. Ved kirkens parkeringsplads ligger Byhøjen en jernalderlandsby med talrige hustomter, stenlagte gader med rendesten og stensatte brønde, der blev udgravet i årene 1961-65. I middelalderen lå der to kirker i Vestervig, foruden Klosterkirken også sognekirken Skt. Thøgers Kirke ca. 300 m NV for nuværende kirke. Her ligger den gamle kirkegård, Skt. Thøgers Kirkegård med Skt. Thøgers kilde. Kirkegården bruges stadig, og udstråler en ret speciel atmosfære.

Den er fra den tid, hvor det var almindeligt, at der på gravstenene stod titler, vi ser bl.a. guldsmed, magister, strandfoged og lodsoldermand. Skt. Thøger er den dag i dag Thys skytshelgen. Mellem Skt. Thøgers Kirkegård og Vestervig Kirke ligger - Æ beehus - et gammelt udseende, men nybygget bindingsværkshus, hvor man ved hjælp af plancher fortæller om stedets historie og egnens natur.

Højt som vi er, cykler vi nu ned ad bakken gennem Vestervig By og langs **Krik Vig**. Her fra østsiden af vigen kan vi på den modsatte side se over på den snorlige og kedelige vej på dæmningen fra Thyborøn til Agger og må konstatere, at landskabet her er betydelig mere charmerende med de mange sving og småbakker. Første stop gør vi ved Helligsø Kirke. Udenfor kirkediget står en smuk mindesten skabt af kunstneren Erik Heide (se 1934). Stenen står til minde om Erik Jensen, der var biskop i Aalborg fra 1950-75. Erik Jensen (1906-75) er født på en gård her tæt ved kirken. Vi får en snak med graveren, der også viser os Erik Jensen bedsteforældres gravsted. Inde i kirken får vi også en mindre rundgang og ser bl.a. en degnestol fra 1770.

En stor gul lastbil med anhænger fanger vores opmærksomhed - **Henry Kjeldsen** Ringkjøbing, står der så sandelig. Vi er kommet til Helligsø Teglværk, og Kjeldsens Tømmerhandel er åbenbart en tur i Helligsø for at hente teglsten. Egersund står der på mange af kartonerne i den store lagerhal. Det skyldes, at teglværket har et salgssamarbejde med Egersund i det sønderjyske ud til Flensborg Fjord. Helligsø Teglværk så dagens lys i 1879, men er siden 1933 drevet af familien Hansen. Teglværket producerer sammen med Ydby Teglværk, som de også ejer, 35 mio. mursten om året. Danmarks årlige forbrug af mursten er 350 mio. om året, så firmaet producerer altså 10% af den danske produktion. Der bruges ca. 20.000 mursten til et parcelhus, så det svarer til, at teglværket leverer sten til 33 huse hver uge. Det lyder af meget, men sådan fortælles det i firmaets publikation. Den gennemsnitlige pris for en mursten ligger omkring 2 kr.

Vi er nu kommet så langt mod S, at Limfjorden udfor hedder **Nissum Bredning**, og på landjorden er et større sommerhusområde døbt Draget. En dame går langs vejen hen mod en af vore elskede røde postkasser, hun har et brev i hånden. Det minder mig om, at jeg i cykeltasken har to fødselsdagsbreve, skrevet i aftes, klar til afsending. I vores familie er der nemlig altid et par stykker, der lige om lidt har fødselsdag, så postkassen her i Draget får det videre ansvar for, at de to breve til Anna og Tina når frem inden weekend. Jeg får lejlighed til at takke damen, fordi hun mindede mig på, at det var "*posttid*." Vi får en lille snak om, hvor sjældent man i dag får et personligt brev, og endnu sjældnere et personligt håndskrevet brev, på bekostning af at folk bruger "*mobileren*." Naturligvis er vi brevskrivere rørende enige om, hvor synd det er, at brevene delvis afløses af lettere og hurtigere løsninger. Vore efterfølgere får ikke tilnærmelsesvis det spejl af tidligere generationer, som vi har haft mulighed for.

Ved **Skibsted Fjord** drejer vi mod N gennem Ydby Hede, også her har man sin Oldtidskirkegård. Ikke mindre end 49 fredede oldtidsminder er der, landets største gruppe af 3.800 år gamle grave dvs. kæmpehøje fra ældre bronzealder. Og lidt senere fortæller et skilt - Kløvenhøj 41 meter, og vi ledes ind i et smukt kuperet fredeligt område med en enestående udsigt, endnu flere gravhøje og gumlende køer, så det er bestemt ikke ufortjent, man kalder Thy for "*gravhøjenes land*." Vi cykler nu mod Ø til Boddum Kirke, der ligger smuk ved Nees Sund, med kirkeklokken hængende i korets gavl. Det mest interessante ved kirken er, at de indvendige mure også er bygget af kvader, og så har de en af de charmerende fattigbøsser fra 1811.

Fra Boddum Kirke går det stejlt ned mod **Doverodde** over dæmningen med Doverkil mod V og Nees Sund mod Ø. Vi lander i Limfjordscentret, der er bygget op omkring Doverodde Købmandsgård og blevet en stor turistattraktion. Vi investerer i to billetter a 35 kr., og så går vi på opdagelse. Først i det gamle pakhuis fra 1854 der er indrettet som museum for købmandsbranchen og for Doverodde Købmandsgård i særdeleshed. Niels Christian Simonsgaard fik i 1847 ret til at drive købmandshandel i Doverodde med te, trælast, stangjern, søm, spiger, hør, hamp, kalk, slibesten og kolonialvarer, - som der står. Året efter fik han lov til at drive krohold. Der er plancher med gamle annoncer, her læser vi, at brændevin indeholder 7½% alkohol, hvad der overraskede os en del. Så nu forstår vi bedre, hvordan de gamle gutter klarede at drikke en dunk brændevin om dagen. Der fortælles om studehandel, omkring 1850 solgte man årligt 34.000 stude til Tyskland. Det kan måske nok undre en anelse, for det var jo netop i årene 1848-51, vi havde Første Slesvigske Krig. Museet har også et bredt udvalg af varer, man i dag nikker genkendende til, IMI-Henko-Selva-Blånelse-Richs-Jaba osv. Noget står sirligt på hylder helt til loftet, andet hænger på søm slået i loftbjælkerne, og i de mange skuffer gemmer sig sikkert også spændende ting. Der er forskellige former for værktøj og inventar som nu nyder sit otium smørskovl-sæbspade-gærskærer osv. Men den herlige duft blandet fra spegesild i tønder, tjæret reb, alskens krydderier og friskmalet kaffe, som man husker så godt fra dengang, den er desværre pist væk findes kun i minderne.

I købmandsgårdens 37 m høje gamle **kornsilø**, der engang kunne rumme 900 tons korn, må vi også op - 165 trappetrin eller elevator. På flere etager er der lavet udstillinger om egnens natur og dyreliv. På toppen er der en flot udsigt over Limfjordens vande. Her er et hold unge mennesker sammen med deres lærere i gang med rappelling. Mens vi stod nedenfor, så det ud, som det kunne være meget sjovt, men når vi står heroppe og kikker ned, så er det bestemt ikke sjovt, nej – ellers tak, vi skal ikke på den galej. Stedets restauration frister os over evne, så vi besætter et udendørs bord og bestiller to frokostplatter a 68 kr. med lutter lækre sager i fisk, det kræver sin øl og snaps.

Herefter går det igen mod N. Næste stop er **Heltborg**, der ligger, hvor Nees Sund ændrer navn til Visby Bredning. Et par km. mod V har vi Hurup, og endnu et par km. mod V ligger Ashøj, der med sine 94 m er Thys højeste punkt, men den afstikker er vi for dovne til at tage her i varmen. Heltborg Kirke er desværre låst. I stedet besøger vi Heltborg Museum, der har til huse i Heltborgs nedlagte skole smukt beliggende med udsigt over fjorden. Museet har en fin samling af Jens Søndergaards (se 1895) malerier, og af datteren Annelise Søndergaard er der udstilling af akvareller. En afdeling fortæller om Cirkus Miehe, der har haft sit hjemsted i Ydby. I museets have er der bygget en jernaldergård, og der står en mindesten over digteren Hans Bakgaard (1891-1972) skabt af billedhuggeren Thorvald Westergaard (se 1901). Også en gammel mølle fra 1875 er der i Heltborg.

Nord for byen ligger en af Danmarks smukkeste jættestuer den 5.000 år gamle **Lundehøj**. Fra den 4 m høje gravhøj er der en flot udsigt over Visby Bredning og Mors, og med kikkerten for det seende øje tælles 22 kirketårne. Jættestuen blev opdaget af et par drenge i 1838, Den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring, det der i dag hedder Nationalmuseet, blev underrettet, en udgravning blev sat i gang, og senere blev gravhøjen fredet. Det mest specielle, man fandt, var helleristninger på de to sten, der var placeret ved jættestuens indgang. Kong Frederik VII, der var meget arkæologisk interesseret, betalte bonden 200 rigsdaler i erstatning, så stedet kunne bevares for eftertiden. For øvrigt har jættestuerne fået dette navn, fordi man troede, at de var bygget af jætter. Hvem ellers havde kræfter til et sådant bygningsværk.

Cyklerne og deres ryttere fortsætter nordover gennem Visby, Villerslev, Gudnæs Strand, Skyum Bjerge og så hedder fjorden udfor pludselig Vilsund. I det fjerne skimter vi den 400 m lange

Vilsundbro, der blev bygget i 1939. Efter godt 60 km i brændende sol og mange gode oplevelser gider benene ikke mere. Så vi hyrer et værelse på Hotel Vilsund Strand for 650 kr. Skyndsomt hopper vi i badetøjet, og får os en herlig dukkert i det friske vilsundvand. Efter yderligere et brusebad går vi ud i "byen," for et let måltid er, hvad vi trænger til. Men her blandt Vilsunds "ti" huse er mulighederne for kulinariske udskjelset stærkt begrænset. To valgmuligheder er der, foruden hotellet hvor vi bor, er der kun en forvokset pølsevogn, hvor en grillkylling er det mest ophidsende, de kan præstere på menukortet, så vi går tilbage til hotellet, hvor dagens ret er rejecocktail og hakkebøf til 118 kr. Det vælger vi plus en flaske hvidvin – husets til 148 kr. og masser af gratis vand. Bagefter får vi kaffe og kringler til 22 kr. Mens vi med en bunke papirer på bordet snakker om morgendagens program, kommer værten Ewald Olesen. Sammen med hans kone Gurli Thorsø ejer de også Mørup Mølle, som han varmt anbefaler, for de har restaureret stedet virkelig meget.

Vi får en god snak om det at være **hotelejer**, som bestemt ikke er uden problemer. Ikke mindst de store vedligeholdelsesomkostninger. Korte hektiske arbejdsperioder i stærk kontrast til de lange stille perioder. Det, kroer og hoteller lever af, er primært fester. Ewald Olesen fortæller om en episode, hvor de alle var tæt ved at gå i sort. Til en fest for 100 mennesker stod hele personalet klar til at skære kødet ud, da de pludselig opdager, at de har glemt at koge kartoflerne. Det tager sin tid at få en kæmpegyde med kartofler i kog. Heldigvis havde de forkogte vakuum pakkede kartofler på lager, så de blev skyndsomt varmet, og Ewald Olesen mente ikke, gæsterne bemærkede noget ud over den lidt sene servering, og til anden servering var de "rigtige" kartofler klar.

Efter en god nats søvn og et fortrinligt morgenmad cykler vi langs **Thisted Bredning** mod Thisted. Indkørslen til byen er en lang promenade, der utrolig flot gennem forstaden Dragsbæk danner en smuk panorama over bugten. Jeg mindes i min ungdoms vår nogenlunde den samme smukke natur, oplevet fra fodboldbanen i Thisted, når jeg på Lemvig Ynglinge spillede mod Thisted Ynglinge. Thisted er Thys største by med ca. 13.000 indbyggere. Byen blev købstad i 1524 og var amtshovedstad indtil kommunalreformen 1970, hvor Thisted Amt blev indlemmet i Viborg Amt. Men til gengæld er Thisted Danmarks største kommune med et areal på 564 km², men kun 30.000 indbyggere - hvad der giver god plads. Blandt byens største virksomheder kan nævnes Slagteriet Tican, Oticon Høreapparater, Dragsbæk Margarinefabrik og Coloplast. Thisted Bryghus hører vel også med i selskabet, et bryggeri der startede i 1902 og udvidede i 1907 med mineralvand, og så markerer bryggeriet sig ved, at være det eneste bryggeri i Danmark der fremstiller økologisk øl. Thisted fik jernbanen i 1882, samme år elektrisk lys og den første telefon i 1891. Byens bibliotek er fra 1938, den er udsmykket med syv store malerier af Jens Søndergaard, skulpturen "Siddende Kvinde" af Svend Wiig Hansen (se 1922) og mindsten for Christen Mikkelsen Kold (se 1816) og I.P. Jacobsen (se 1847).

Vort første mål i byen er **turistkontoret**, her får vi en del materiale om by og omegn. En brochure med bykort foreslår en byvandretur og giver relevante oplysninger om byen, og hvad vi undervejs passerer. Turen starter på Store Torv, der domineres af Det Gamle Rådhus fra 1853, hvor for øvrigt netop turistkontoret har til huse. En meget smuk renæssancebygning og arkitekten er ingen ringere end Bindesbøll (se 1800), der i sin tid var Danmarks store arkitekt navn. Bygningen var rådhus frem til 1978, men bruges nu til skiftende udstillinger. Ca. 12 m ude på torvet ligger "0" kilometer stenen, hvorfra alle kilometersten i det gamle amt er udmålt.

Til højre for det smukke **Gamle Rådhus** står en speciel, men meget flot jernskulptur af Erik Heide (se 1934). Lidt længere oppe i gaden er et hus dekoreret med relieffer af to så kendte personer som

Niels W. Gade (se 1817) og Oehlenschläger (se 1779). Hvorfor? Nej, det fandt vi aldrig ud af. Til venstre for Det Gamle Rådhus ligger byens gamle kirkegård, der går helt tilbage til middelalderen. Kun få og mere specielle grave er bevaret her bl.a. I.P. Jacobsens (se 1847) grav. Kirkegården virker i dag som en bypark. Ved opgangen til kirkegården står en statue af Kong Christian IX (se 1863).

Her ligger også den store hvidkalkede **Thisted Kirke** (se 1500) med sit blytag. Byggestillads omkring kirken signalerer en restaurering, og døren er låst, så det bliver et af de hurtige kirkebesøg. I Torvegade ser vi ejendommen, hvor Danmarks første Brugsforening (se 1866) lå, og i dag Thisted Arbejderforening har til huse. Men der er flere historiske bygninger i Thisted, i Strømgade 12 er den banebrydende højskolemand Christen Mikkelsen Kold (se 1816) født. Christen Kold der i praksis førte mange af Grundtvigs tanker ud i det virkelige liv. Hans fødehjem, der blev revet ned i 1933, lå, hvor der nu er teatersal.

I Storegade 4 boede amtsforvalteren, far til en anden berømt geografer **Malthe Conrad Bruun** (se 1775), der med sine kritiske bemærkninger gjorde sig så upopulær herhjemme, at han blev landsforvist. Så rejste han til Frankrig, hvor han formåede at blive et stort og agtet navn. Det var Malthe Bruun, der skabte betegnelsen Indokina, der dækker over landene Laos, Vietnam og Kampuchea. Navnet Indokina blev født af, at landene ligger mellem Indien og Kina.

Thisted Havn blev anlagt i 1840, altså efter at Agger Tange blev gennembrudt. I dagens beskrivelse af havnen står, at en havneplan er under udarbejdelse. Det trøster en smule, for lige så charmerende en oplevelse den øvrige by er, lige så ucharmerende er havnen. En deprimerende oplevelse er det at se - og lugte - det saneringsmodne havneområde. Dynger af affald hober sig op, et ikke særligt charmerende klientel holder til i et rod af skidt, møg og særdeles saneringsklare skure. Og så er der stanken, den er uudholdelig, det hørmer af toilet på denne hede sommerdag, for som sådan bruges ethvert hjørne mellem de rådne bræddeskure. I det hele taget et særdeles ulækkert bekendtskab. Efter denne oplevelse havde vi ønsket, at vi ikke havde gjort os ærinde på havnen, for så havde vi bevaret det ellers så gode indtryk af byen. Det er virkelig synd, for vi har bestemt mange gode billeder på nethinden af vore oplevelser i Thisted. En hård bedømmelse, ja. Men nu efterfølgende, når der bliver sagt Thisted, så er det billederne fra havnen, der toner frem i erindringen. For havnen vil altid være hjertet i en by, der hvor alle turister søger hen. Så kære borgmester se nu at oppe jer.

Tæt ved havnen ligger et lille pudset, crememalet hus med rødt tegltag, det er **I.P. Jacobsens Hus** (se 1847). Byens berømte forfatter er født her. Hans mest kendte værk er den historiske roman "*Fru Marie Grubbe*." Vi kalder ham I.P. Jacobsen og ikke Jens Peter Jacobsen, som han egentlig hedder. Det gør vi, fordi man dengang brugte gotiske bogstaver, og her bruges det samme tegn for i som for j. Noget vi også kender fra politikeren Jens Christian Christensen, der kaldtes I.C. Men uanset I.P. eller J.P. blev det en skuffelse, de vil ikke have os ind, for i dag er det fredag, og de har kun åbent mandag-torsdag mellem kl. 13:30 og kl. 17:00. Så vi må nøjes med at kikke ind af vinduerne og kan derved konstatere, at rummene stort set kun består af hylder fra gulv til loft fyldt op med arkivmateriale, så vi er måske ikke gået glip af så meget

I Jernbanegade ligger en stor, herskabelig villa, det er **Thisted Museum**. Huset er bygget i 1924 og testamenteret i 1939 til museet af kaffegrosserer Spangberg. Museet har en stor flintsamling og adskillige af de oldtidsfund, som Thy er så rig på, for der har boet mennesker i Thy i over 10.000 år. Det nok mest interessante fund skete i 1885, hvor to arbejdere i en grusgrav nær Torshøj ved Nors

fandt 100 guldbåde (se 1885), der formentlig har været offergaver. Fem af de ca. 10 cm. lange både er udstillet her, resten af det sjældne fund findes på Nationalmuseet. Vi læser at arbejderne fik en belønning på 500 kr. for fundet. Dertil kommer den morsomme detalje, at de afleverede bådene i en madtejne, og for madtejnen fik de 80 øre. Senere fandt de samme to arbejdere en guldarmring, for den fik de 891 kr. i findeløn.

Museet viser **Nordentofts købmandshjem**, bl.a. et urmøbel fra 1700-tallet der kun har den store viser, hvad der var ret almindelig på den tid, hvor man ikke tog tiden så højtideligt. Der er kirkeinventar fra egnens kirker, en glassamling og en model af Thisted By anno 1850. Dengang boede der 2.343 mennesker i byen. Og så er der naturligvis mindestuer for både skolemanden Christen Mikkelsen Kold (se 1816) og forfatteren I.P. Jacobsen (se 1847), af hvem der står en stor gipsmodel af Axel Locher (se 1879). Skiftende særudstillinger er der også på museet, for tiden en udstilling om Marie Grubbe (se 1643).

Der er musik på torvet foran Det Gamle Rådhus, hvor **gademusikanter** liver op på stemningen. Udover de omkringliggende forretninger er der adskillige gadehandlere inklusive en pølsevogn. Nu er pølser ikke lige Hannes livret, men det lykkes mig med den hyggelige baggrundsmusik og en anelse list at få dagens frokost placeret her på torvet i det herlige vejr og det dejlige bymiljø. Så mens vi lytter til de aktive spillemænd, nyder vi en hotdogs med det hele og en vand, før turen går videre langs Limfjordens vande mod Ø.

Høsten er i fuld gang her i første halvdel af august. Overalt mødes vi af kæmpe **mejetærskere**. Mærker som Massey Ferguson, Newholland, dronningborg, John Deere og CLAAS er i fuld aktivitet med skær så bred som en flod. Det opleves som en enorm kontrast til vor barndoms høst – slåmaskinen, som vi gik bagefter, bandt kornet i neg og stillede negene i traver. Ja, endnu tidligere førte bondemanden sin le eller måske endda segl. Men så kom selvbinderen som et mægtigt fremskridt, hvor negene bare blev spyttet ud. I dag brøler de tonstunge mejetærskere hen over marken, mens bondemanden sidder på toppen af uhyret i sit lille kontor et glasbur af plexiglas. Som hørevern mod den øredøvende larm spiller høretelefonen: "*Jeg et gods mig bygge vil,*" men storken reagerer ikke. Her fra toppen dirigerer bondemanden slagets gang. Nu er det ikke neg, men kæmpe halmballer der spyttes ud, mens kornet gennem et dinosaursnæb blæses op i traktorens vogn og en kvælende støvsky står bagud. Ikke underligt at der tales om traktose, med de tonstunge maskiner kan det ikke undgås, at jorden køres fast. Halmballerne ser vidt forskellige ud, nogle er firkantede eller aflange firkantede, andre er runde. Nogle er bundet med bånd, andre med net og andre igen tapet ind i otte lag plastic, for de skal være absolut tætte, så der ikke kan trænge vand ind, så de af den grund rådner. Og så er der enkelte mejetærskere, der i samme arbejdsgang skærer halmen til hakkelse, der står i en støvsky bagud og lægger sig som gødning på marken, hvorefter det harves ned.

Aldrig ser vi en hest, hvis formål er at arbejde i marken. Når vi andre holdt **kaffepause**, fik hestene en mulepose fyldt med hakkelse og andre gode sager. Nej, den fredfyldte tid er det bare nostalgi. Nu bruges hesten kun til en ridetur eller som den rene hobby. Hvis altså ikke den er udstyret med evner, så den kan begå sig i den konkurrerende sportsverden til skoleridning, galop eller trav. Og ham deroppe på toppen af mejetærskeren, han er ikke bondemand, nej, han er virksomhedsleder med mindst det grønne bevis og derudover gerne en lang række supplerende uddannelser bag sig. Man kan ikke sige, som man måske gjorde tidligere: "*Hvis ikke du kan blive andet, så kan du altid blive landmand,*" den tid er længst forbi.

Undervejs bliver vi mindet på hændelserne omkring **Anden Verdenskrig**. Således fortæller en mindesten om en engelsk flyver, der den 20. okt. 1941 styrtede ned og fire flyvere omkom.

Langs Thisted Bredning over Fårtoft, gennem **Eshøj Plantage** med 150 forskellige træarter, kommer vi til Sennels, Østerby og så når vi til dæmningen, der skiller vildtreservatet Lønnerup Fjord mod V og Hovsør Havn mod Ø. Hovsør var i gammel tid en rigtig ladeplads og den alvorligste konkurrent til Thisted, noget der er ret svært at forstå i dag. Men da Thisted i 1524 fik købstadsbevilling, mistede Hovsør hurtigt sin betydning. Vi cykler gennem Østerild By, dvs. vi gør holdt ved en isbar i bymidten for at lække os lidt i varmen, der fortsat ligger tæt på de 30⁰ C. Dertil spørger vi ismanden om, hvor Danmarks største peberkværn står, som byen reklamerer med. Ismanden er ikke særlig imponeret af peberkværnen, men vi får da forklaringen, og fortsætter den vej ud af byen. Peberkværnen er stor, den når op til tagrygningen af et normalt hus, og står som vartegn ikke blot for byen men også for den møbelvirksomhed, der har fremstillet den. Vi fortsætter norden om Østerild Fjord og Arup Vejle. På en lækker cykelsti gennem Østerild Klitplantage når vi til Vesløs, hvor vi finder den berømte storkerede på toppen af en telefonpæl. Den har gennem mange år huset Europas nordligste stork. Men beklageligvis har storken ikke fundet området attraktiv nok de seneste par år, for der gror græs midt i reden. I 1997 var storkeparret i Vesløs Danmarks eneste ynglende par. Være skulle det gå i 2001, hvor storkebestanden i Danmark nåede frysepunktet. Kun tre reder fik besøg nemlig Vesløs, Rudbøl og Vegger, men i alle tre tilfælde var der kun mødt en enkelt hanstork, og de har som bekendt stort besvær med at lægge æg. Det var første gang i 500 år, at Danmark ikke har fostret storkeunger. Den store fugl som vi forbinder med noget typisk dansk, måske på grund af de nationale farver, har svigtet os. Det er jo nok selvforskyldt, for de store sumpede arealer som vi engang havde, har vi drænet og gjort produktive. Vi er kort og godt blevet for effektive.

I vores turbeskrivelse står en fæl fejl, nemlig at **Johan Skjoldborgs Hus** (se 1861) ligger i Vesløs. Vi spørger en tilfældig mand på gaden, hvor vi finder Johan Skjoldborgs Hus. Han kikker desorienteret på os og siger: *"Den ligger sandelig ikke her, den ligger i Øsløs, og det er helt sikkert, for jeg er født i nabohuset."* Så vi er kommet til eksperten med det samme. Der er kun tre-fire km. mellem de to byer, så vi vælger at tage en afstikker til Øsløs med det samme, selv om vi sandsynligvis kommer gennem Øsløs på returvejen om et par dage, men ifald det ikke skulle blive tilfældet, vil vi ikke gå glip af at snuse til husmandsdigteren Johan Skjoldborg. Uden besvær finder vi straks Johan Skjoldborgs Hus, men museet er desværre - lukket efter skoleferien. Så vi må nøjes med at kikke ind af vinduerne i det lille hvidkalkede, stråttækte dukkeagtige hus. Vi ser et ret tarveligt hjem, med lave stuer, et beskedent møblement og et bryggersgulv af piksten. I haven står en mindesten med Skjoldborgs relief og følgende tekst:

*I vil rejse nye huse
Nye hjem fra strand til strand
Med de hundredtusind haver
Smykket skal du stå vort land*

Tilbage i Vesløs, stadig uden storke, fortsætter turen mod N med **Tømmerby Fjord** på vores venstre hånd. Ved Højstrup gør vi holdt ved en stor vikingegravplads, op mod hundred gravhøje, forhøjninger, skibssætninger og bautasten er der i området. Helt herind har havet stået i vikingetiden. Vi lader fantasien vandre og ser for os de stolte skibe sejle hen over vandene, tankerne dvæler ved fortiden i det stille, fredfyldte område. Vi er nu på landevejen ud for Frøstrup.

Egentlig ville vi gerne se Frøstruplejren (se 1970), men den skiltes der ikke med, det er jo i dag et "almindeligt" beboelsesområde og ikke nogen zoologisk have, så vi tager denne gang ikke nogen afstikker og fortsætter trods vores nyfigenhed.

Lige før Kærup ligger **Tømmerby Kirke** (se 1200 og 1999) højt og flot med udsigt over Selbjerg Vejle mod S. Kirken er rigt udsmykket med billedkvader, en af dem, en hane, kan ses på vores hundredkronesedel. Ved kirken lå også i gammel tid herredstinget, hvor tvistigheder blev afgjort. Ved Kærup drejer vi mod Ø og kommer til endnu en dæmning på et par km. over Lund Fjord og dermed skilles Hanvejle fra mod S. Her er der i en kæmpe rørskov bygget en bro flere hundrede meter ud gennem rørskoven til et hus, hvorfra man i skjul kan studere en fantastisk aktivitet af fugle og insekter i rørskoven. Under vandspejlet ser vi et lige så aktivt liv af svømmende fisk i vandet. En utroligt fredfyldt og charmerende oplevelse, hvor vi føler os næsten som "*Palle alene i verden.*"

Gennem **Torup Kær** når vi til landsbyen Vester Torup, her melder tørsten sig, og vi investerer i to vand. Det giver os energi nok til at nå til Klim, hvor vi i bymidten finder en stor mindesten for Jens Clausen (14/4 1840-9/12 1916), der grundlagde Danmarks første Husmandsforening.

Vi er nu, efter 70 km., nået til dagens mål **Fjerritslev**, hvor vi indlogerer os på Fjerritslev Kro formedels 700 kr. for overnatning og morgenmad. Fjerritslev ligger lige N for Aggersund, hvor vi var på sidste års cykeltur, så det er altså denne turs østligste mål. Byen synes med sine 3.300 indbyggere at være en aktiv by med et stort udbud af forretninger. Den aktivitet, vi oplever, skyldes ikke mindst, at amtspolitikerne har bestemt, at Fjerritslev Gymnasium skal nedlægges. Derfor er byen gået aktivt til værks med demonstration på byens torv, der ligger lige Ø for kroen. Ifald Fjerritslev Gymnasium bliver nedlagt, er alternativet Aars Gymnasium i Himmerland 36 km. mod S. Torvet er fyldt op med masser af borde og stole, for enden af torvet er opstillet et telt, hvorfra der skiftevis underholdes og holdes taler. På et kæmpepostkort på 2x3 meter til amtspolitikerne indskrives folk deres navne som protest, og fra scenen siger rektor kloge ord, formentlig, men det er svært at høre gennem den livlige snak ved de mange borde, hvor mindst et par hundrede guffer kamsteg og grøn salat og skåler lystigt i det gode selskab. Protesten til trods er der ikke noget i vejen med stemningen.

Og så er der for os det væsentlige – nemlig menuen, der som nævnt står på **kamsteg og grøn salat** for 45 kr. og store fadøl for 25 kr. En menu der passer fint ind i vort program, så pludselig er vi en del af demonstrationen mod at lukke Fjerritslev Gymnasium. Vi slår os ned ved et bord med tre lokale. Jeg bemærker til de lokale, at det er svært at høre, hvad rektor mener om denne sag. "*Han rektor har vi nu aldrig kunnet høre, så det er der ingen nyhed i,*" lyder svaret enstemmigt fra vore naboer. Vi får os en disput om det at være "*nordenfjords*" og "*søndenfjords*," jeg hentyder til en færge her "*nordenfjords*," der, når de skal lande på sydsiden af fjorden, i sin driftsplan skriver - Jylland, hvad jeg ikke rigtig forstår. Jo, de føler sig alle tre som jyder, men først og fremmest som hanninger, som dem fra Han Herred kalder sig. Vi får indtryk af, at alle kender hinanden her i Fjerritslev, for ustandselig stopper folk op for en lille snak med vore naboer.

Rektor er endelig blevet færdig, og fra scenen er det nu en af gymnasiets elever, der underholder med sin sangstemme, hvad hun gør rigtig godt. Bagefter kommer et engelsk orkester med speciale i The Beatles' musik, så den får ikke for lidt, nu er det nærmest os, der ikke kan høre, hvad vi siger. Vi hilser af med vore bordvenner for at gå en lille tur i byen, fornemme dens størrelse og atmosfære. Tilbage på hotellet flottes vi os med kaffe og hjemmebagt kringle, hvad der fordyrer turen med 70 kr. Imens diskuteres dagens utrolig mange gode oplevelser, ganske "*enkelte*" ting

noteres ned. Spørgsmålet om, hvilken rute vi skal vælge at cykle i morgen, er naturligvis også på tapetet, og sluttelig får vi et spil yatzy.

Efter endnu en god nats søvn og et **vellykket morgenbord**, gør vi sædvanen tro et visit på turistkontoret. Kirken er lukket, men vi besøger Den gamle Bryggergaard midt i Fjerritslev By, hvor billetprisen er 20 kr. Museet betegnes som Nordeuropas bedst bevarede landbryggeri, der har brygget hvidtøl fra 1897 til 1968. Derudover har bryggeriet tappet pilsnerøl for Carlsberg. Da bryggeriet stod færdig i 1897, havde det kostet den formidable sum af 60.000 kr. Bryggeriet var dengang den eneste 2-etagers bygning mellem Thisted og Aalborg. Samtidig er museet også et egnsmuseum, med adskillige genstande fra andre erhverv som sadelmager, karetmager og snedker. Der er redskaber fra landbrug, fiskeri og mejeri. En skolestue, lægekonsultation og ting fra private husholdninger.

Og så bliver vi virkelig overrasket, for det viser sig nemlig, at Fjerritslev har sin **Planetsti** ligesom Lemvig også har sin Planetsti. Stien går fra Fjerritslev By mod N til Jammerbugten, hvor planeten Pluto står. Solen står på pladsen udenfor turistkontoret, den har en diameter på 1,4 m. Vi cykler 400.000 km. mod N, det går ganske hurtigt, og så er vi på Månen. Eller rettere sagt ved Månen for den er kun på størrelse med en ært, Jorden er på størrelse med en hasselnød.

Cyklerne peger nu mod Feggesund, ned over Gøttrup cykler vi og videre ind over **Vejlerne**, der blev udlagt som Nordens største fuglereservat på 6.000 ha. Samtidig er det måske Nordens allerfineste fuglereservat. Et lavtliggende område af græsenge, rørskove og brakvandssøer. Og stort er det, hen mod 10 km. strækker området sig mod N. Området blev sidst i 1860-erne forsøgt tørlagt til landbrugsjord. Det skete efter tabet af Sønderjylland i 1864. Det blev aldrig den store succes, men udnyttet til græsning, slåning af hø og tagrør. Der blev drevet erhvervsfiskeri og udlejet til jagt. Fra 1958 indgik Vejlernes private ejere en aftale om naturens bevarelse, og fra 1960 blev området Danmarks største naturvidenskabelige reservat og fra 1978 overvåget af en statslig feltstation. Aage V. Jensens Fonde erhvervede Vejlerne i 1993, fonden arbejder for naturens bevarelse og vilde dyrs beskyttelse.

Landevejen løber langs Limfjorden, der her hedder Løgstør Bredning. Ved **Vejlernes Naturcenter** gør vi holdt, herfra kan vi fra et eksklusivt fugleskjul se og høre et enormt antal af vidt forskellige fugle, og bruger man kikkerten endnu flere. I forbindelse med bygningen blev der i 2001 etableret et oplevelsescenter med mange billeder, udstoppede dyr og forklarende plancher - virkelig godt lavet. Vi oplever Vejlerne som et uhyre attraktivt område for naturens levende væsener, ja, vel nærmest et *"dyrenes paradis."*

I udkanten af Vejlerne ligger en kombineret benzin og vejkro. I det **brændende solskin** har vi behov for at få fyldt *"benzin"* på i form af noget væske. Vi kikker lidt på stedets udvalg, der hvad mad angår, er temmelig *"fast."* Derfor bliver det endnu engang pølser, der løber af med sejren – denne gang ristede.

Igen er vi kommet til Øsløs, og igen kikker vi på **Skjoldborgs dukkehus**, men den er lukket som sædvanlig. Fra Øsløs cykler vi over Amtoft ned mod Feggeklit, her er Limfjordens navn Amtoft Vig. Stadig er strækningen utrolig smuk, med til denne bedømmelse bør også nævnes det utrolige skønne sommervej. Netop som vi når færgelejet, kommer den lille træfærge fra Mors tøffende over for at hente os og formedels 30 kr., kommer vi med over Feggesund og står fem minutter senere på

Limfjordens største ø den 367 km² store Mors, der har 151 km strand, 23.000 indbyggere og hvor Feggerøn strækker sin hårtop op mod Thy. Her ligger Feggesund Kro, der er kendt for sine stegte ål.

Få hundred meter inde på Mors rejser **Feggeklit** sig markant i landskabet. Et par hundred trappetrin oppe finder vi Fegge Horvendels grav. Legenden fortæller, det var her Prins Amlet dræbte sin farbror Fegge Horvendel som hævn for dennes mord på Amlets egen far Horvendel. Shakespeare (se 1564) har udødeliggjort Amlet i sit skuespil, hvor han kalder Amlet for "*Hamlet*." Endnu mere kendt blev "*Hamlet*," da stykket årligt blev opført på Kronborg (se 1574).

Feggeklit er dannet for omkring **55 mio. år siden**, og det ved vi, fordi Mors, Fur og en del af Thy er de eneste steder i verden, hvor der er dannet moler. Hver gang der falder noget ned af skrænterne, er geologer såvel amatører som professionelle på jagt efter fund. Og det er ikke småting, der gennem årene er fundet, hvad museerne har tydelige beviser på. Tankerne bevæger sig til arilds tid, det er, som tiden står helt stille. Her fra toppen af klitten er der en helt utrolig flot udsigt.

Vi cykler ud til **Molermuseet** her på Nordmors. Museet er indrettet i en smuk og højt beliggende gammel gård. Den fortæller om øens geologi, og har en imponerende samling af alskens forskellige stenarter, vulkansk aske, krystaller og verdens største samling af fossile aftryk. Ved kløvning af sten er der fundet adskillige fossiler af planter, fisk, krybdyr og insekter alt sammen ting, der har været med til at belyse, hvordan verden engang så ud. Det er et meget brugervenligt museum, ikke mindst for børn. Et langt bord er fyldt op med kløvede sten, hvori der er fundet forskellige fossiler, dem må man dele og samle, som man lyster. Efter aktiviteten at dømme er der mange, der har lyst. Museet er bestemt et besøg værd. På den modsatte side af vejen ligger en molergrav, et kik heri højner hele forståelsen. Moler bruges stadig til kattegrus og isolerende og brandsikre byggesten

Tæt ved, vel kun en km. mod S, viser et skilt til **Skarregaard**. Skiltet reklamerer samtidig med kaffe og hjemmebag, det frister - specielt en af de to cyklister. Den to meter høje billetmand beklager meget, de har desværre udsolgt af hjemmebag, men de har da "*hjemmebag*" fra bageren, så det må vi klare os med. Kaffe, brød samt en kande vand får vi på en bakke og går om bag gårdens have, hvor der er opstillet borde. Herfra kan vi nyde såvel kaffen som den storslåede udsigt, for gården ligger utrolig smuk ud til Skarrehage. På markerne er der gravhøje og borgbanke fra middelalderen.

Da vi hælder **kaffen** op, er vi på nippet til at protestere, farven siger te. Men vi besinder os, tager vel ikke skade af en kop te. Men da vi smager på varen, må vi konstatere, det er kaffe, men af den type man ikke får delirium af. Da gården også sælger økologiske varer som fx rullepølse, enes vi om, at det nok er økologisk kaffe. En variant vi bestemt ikke forfalder til.

Skarregaard er indrettet som **museum**, samtlige rum såvel ude som inde er fyldt med redskaber, møbler og ting der signalerer tiden fra 1900 til 1950. Interessant er det at gå rundt ude som inde og fornemme atmosfæren fra den tid, hvor vi kan nikke genkendende til ikke så få af tingene. Det har været en stor gård, med piksten på gårdspladsen og vi tæller ikke mindre end 13 hestebåse. Det blev et interessant besøg, ganske som de selv skriver - spændende og helt anderledes.

På cyklerne fortsætter vi mod S gennem Sejerslev og Sønder Dråby. Mod V ligger **Hanklit** den 61 m høje, smukke molerklint og lidt Ø herfor Salgjerhøj, der med 89 m er det højeste punkt på Mors, herfra kan man tælle 22 af de 34 kirker, der findes på Mors. Overraskende - 34 kirker på Mors, kan det virkelig passe? Et kik i kortet synes at bekræfte tallet. Der bor 23.000 mennesker på øen, så det

vil sige, at der er en kirke for hver 676 mennesker. Der må bestemt være nogle af kirkerne, der har store problemer med at holde et acceptabelt aktivitetsniveau. Om de mange kirker sagde den norske forfatter Bjørnstjerne Bjørnson (se 1832): *”Enten er morsingboerne et meget kristent folk, – eller også er de ukristeligt dovne.”*

Nykøbing ligger nu foran os, her er vort mål - **Pakhuset**, som vi har fået anbefalet. Nær havnen finder vi den tykvæggede bygning fra 1850, der viser sig at være, sin størrelse og navn til trods, en stor, hvidkalket, elegant og sikkert også dyr restaureret bygning. Vi får hotellets sidste dobbeltværelse formedels 996 kr., men det er inklusive aftenens to retters menu, fordi vi har tilmeldt os under Snapseruten. Derudover får vi hver en snaps og de to snapseglasser som foræring. Værelset er elegant og charmerende med synlige tykke rå bjælker, der giver et rustik interiør. Vi hører, at kokken har indhøstet fem kokkehuer for sin mad, så forventningerne skrues op. Efter et tiltrængt bad oven på dagens godt 60 km. og påført diverse velduftende cremer, nyder vi den skønne sommeraften udendørs. Her serveres en lækker rødspætte, husets herlige hvidvin til 178 kr., et par flasker vand og desserten, der består af mandelkage med marcipan og is. Retterne er yderst elegant serveret af ferme, søde, unge damer, der charmerende fortæller om retterne og tilbehøret, så vi er tilbøjelige til at mene, at de fem huer er velfortjente. Ved nabobordet sidder et par feriegæster, der som os har startet middagen med en snapserutesnaps, så vi falder i en god snak, og har i det hele taget en vellykket og afslappet aften, og føler egentlig, at prisen er rimelig i forhold til stedets miljø.

Nykøbing er en by på 9.330 indbyggere (1999), den blev købstad i 1299 og kåret til årets by i 1982. Foran det gamle rådhus står en statue af Christian IX.

På Kirketorvet foran **Nykøbing Mors Kirke** (se 1891) står en flot statue af et drikkende føl. Ved kirkens indgang står en jernskulptur af Erik Heide (se 1934). Den gotiske kirke er meget flot. Vi kommer lige efter gudstjenesten, og blander os lidt mellem kirkegængerne. Indvendig lægger vi specielt mærke til det særprægede, men flotte loft.

Vi fortsætter til **Dueholm Kloster** (se 1370), der blev grundlagt af johanniterordenen ca. 1370. Klosters hovedbygning er byens ældste bygning, idet alle andre bygninger fra den tid er gået op i røg, da byen flere gange er blevet ødelagt af brande. Oprindeligt har klostret formentlig været vandmølle. Ved Reformationen overtog kongen Dueholm, flere af bygningerne blev revet ned bl.a. kirken. Hovedbygningen blev ombygget og indrettet til bolig for kongens lensmand, der herfra styrede driften af godset og de 150 fæstegårde som godset ejede i Thy og på Mors. Senere solgte kongen Dueholm, der har været i flere adelsfamiliers eje, og er blevet om- og tilbygget flere gange. Således blev åen ført under gulvet i herregårdens nyindrettede køkken. I 1900 blev jorden solgt fra godset, udbygningerne revet ned og de huse, der i dag ligger omkring hovedbygningen, blev bygget.

Morslands Historiske Museet, der blev oprettet i 1901, overtog i 1909 den 600 år gamle hovedbygning på Dueholm, der nu blev indrettet til et egns- og lokalhistorisk museum. De fem historiske bygninger er fyldt til bristepunktet med tusindvis af ting fra vores fortid. Det er en spændende rundtur, der fortæller om datidens jægere, håndværkere, købmænd og borgere. Der er samlinger af ting fra kirker, legetøj, dragter og en stor samling snapseflasker og brændevinsdunke.

Heldige er vi også, for netop i denne weekend har foreningen for blomsten **fuchsia** udstilling på Dueholm, så der er fuchsia overalt. Det er ganske imponerende at se de mange varianter af den billedskønne blomst. Der er store og små, såvel blomster som planter, der er lyse og mørke, enkelte og dobbelte, etårige og flerårige. Det overrasker os, at der er så mange anvendelsesmuligheder for

planten. På New Zealand er der fuchsiaplenter så store, at de anvendes til tømmer. Der er frugter så store, at de anvendes til likør, marmelade eller kryddersnaps. Vi har heller aldrig tidligere hørt om fuchsiakager og fuchsiagele. Fuchsiablomsten kaldes også for Kristi bloddråbe.

I klostrets have serveres der kaffe og frokostretter, og da det er **frokosttid**, passer det os fint med to halve stykker med sild og en fadøl. Prisen er tilmed særdeles rimelig 35 kr. pr. næse. Dertil får vi en god snak med den lille flok fra fuchsiaforeningen, der passer boden. De gætter på, hvorfra vi kommer, så det bliver til en diskussion om dialekter. Diskussionen udvider sig naturligvis til fuchsia, men vi kommer også rundt om EU tilskud, overnatningspriser, Thy øl der laver Nykøbing pilsner, glaskunst, Jysk Haveselskab og cykelferie. Alt i alt bliver det et rigtig godt besøg på Dueholm Kloster.

Næste besøg gælder **Morsø Jernstøberi** i Nørregade. Støberiet blev lukket i 1993, hvorefter tingene blev støbt hos Birn Holstebro. I dag er det gamle støberi indrettet som museum, hvor der vises værktøj, maskiner, samt de produkter og det design det gamle håndværk gennem 150 år har produceret. Der er et hav af kakkelovne og kaminer i et utal af modeller. Komfurer er der også i stort tal fx et restaurationskomfur med ikke mindre end 12 kogehuller. Mange kaminlåger er udstillet med vidt forskellige motiver frugter, blomster, hjorte, løver, fabeldyr ja selv engle er med i samlingen. Der er strygejern, brødmaskiner, vægtlodder, nøgler, rister, pander, gryder, legetøj og emaljerede varer. En afdeling er der også med støbejernskors, som vi ser på de gamle kirkegårde. På plancher fortælles støberiets historie suppleret med billeder. Som fx ved Sallingsundbroens indvielse (se 1978) hvor der blev serveret tre håndmadder på en støbejernstallerken med inskription - Morsø 1978 - samt et billede af broen. Tallerknen var en gave, man måtte tage med sig hjem efter brug.

Fra den litterære verden forbindes tre navne med Nykøbing. Opkomlingen **Aksel Sandemose** (se 1899) havde sit fødehjem på Færkenstræde 12. Men han blev moppet og fandt sig ikke til rette i lokalsamfundet. Så rejste han til New Foundland, senere København og havnede i Norge, hvor hans mor stammer fra. Aksel Sandemose var både genial og gal, han huskes bedst for "*Janteloven*," de ti bud, som alle egentlig siger det samme: "*Du skal ikke bilde dig ind, at du er noget.*" "*Janteloven*" er født i romanen: "*En flygtning krydser sit spor.*" En roman vi har kæmpet os igennem, i vores bedømmelse rager den ikke langt op. En rodet og usammenhængende forestilling med hundredvis af personer.

Også forfatteren **Poul Ørum** (se 1919) er født i Nykøbing. Han har skrevet noveller, digte, radio- og tv-spil og ikke mindre end 42 romaner, der altid tager den svage i forsvar. Vi har læst "*Bristepunktet*" en god og velskrevet roman om en falleret købmand, der af en "*lånehaj*" tvinges ud i vold og kriminalitet.

I Nykøbing bor også forfatteren **Jens Smærup Sørensen** (se 1946). Han er født i Himmerland, har boet i Luxembourg og været husdramatiker på Aarhus Teater. Jens Smærup Sørensen har en stor produktion af noveller, skuespil, romaner, børnebøger, radio- og tv-spil.

Det var vores mening at bruge yderligere en dag til at **cykle rundt på Mors**, men vi er blevet kaldt hjem en dag tidligere end beregnet, fordi vi skal med til en folkedanseopvisning, og den eneste øveaften, vi har, er rykket en dag frem. Derfor ser vi os nødsaget til at afkorte turen med en dag, og det går altså ud over solskinsøen Mors. Så nu, hvor vi cykler ned mod Sallingsundbroen, må vi nøjes med at kaste et blik ud over de smukke Legind Bjerger og Nordens største blomsterpark

Jesperhus, der påstår at have over en million planter. Mors ligger nu bag os, og fra Sallingsundbroen nyder vi de stolte sejlbåde, der skærer sig vej frem gennem vandet. På Mors ser vi Sallingsund Færgetro og i Salling Pinenhus.

Da vi forlader Sallingsundbroen, følger vi den anviste **cykelsti** gennem et hyggeligt plantageområde. Et par km. mod N ligger Glyngøre, der mistede noget af sin status, da Sallingsundbroen kom i 1978. Indtil da var der herfra færgeforbindelse til Nykøbing Mors. Byen blomstrede op efter 1940, da Glyngøre Fiskeindustri etablerede sig. Tidligere var der jernbane fra Glyngøre til Skive (se 1884), men den blev nedlagt 22. maj 1971 for persontrafik, hvorimod godstrafik fortsatte til 1979. Den gamle stationsbygning er i dag indrettet som museum for jernbanen og fjordfiskeri. Den 29 km. lange jernbanestrækning blev etableret som en kombineret cykelrute og natursti i aug. 1986. På ruten er der seks rastepladser med borde, stole og informerende oplysninger om den forgangne banestrækning. Men det er en ikke særlig cykelvenlig grusvej, hvad vi senere på dagen må konstatere.

Yderligere ti km. mod NØ ligger øen **Fur**, der sin lidenhed til trods har en flot og storslået natur med bratte molerklinter. På Fur bør man mindst se Rødsten og Molermuseet, der er ganske imponerende med sine million år gamle fossiler. Og så rummer øen for skriverkarlen utrolig mange gode minder fra en nu svunden fortid.

Vores cykeltur fortsætter gennem **Durup**, hvor Hannes kusine Else bor med sin købmand Leif. I det hele taget er vi, specielt Hanne, godt kendt med Salling, idet hun er født i Lem med kun seks km. til Spøttrup (se 1450) og fem km. til Lihme, hvor en stump af kirken (se 1100) kan ses på vores 500 kr. seddel. Stadig har Hanne familie på egnen, så det er ikke så sjældent, vi kommer på disse kanter, derfor er der en del seværdigheder her, som vi ikke besøger denne gang, men kun omtaler historisk.

I **Roslev** stopper vi op for at betragte byens maleriske hollandske mølle, der er bygget i 1882, hvor den afløste den tidligere mølle, der nedbrændte i 1880. En planche fortæller møllens historie og belærer os om, at det latinske ord for mølle er - mola som betyder bevægelse. - Ih hvor kan man dog blive klog på en cykeltur. Også her i Roslev er Hanne kendt, hendes kusine Inga har boet her med sin Karl, men de er nu flyttet til Skive.

I **Jebjerg** cykler vi en nostalgisk runde, for her har Hanne i sin barndom ofte været på ferie hos moster Mette og hendes Marinus. De boede i et ret specielt og flot gult hus, hvor de hvidkalkede hjørnestolper var formet som træstammer. Og tænk - sådan ser huset stadig ud, og velholdt er det. Hos byens købmand, hvor der også var købmand for 50 år siden, ja, tænk - der findes enkelte endnu, køber vi to lækre nektariner og to ispinde. Jeg insisterer på, at ispindene bør koste 15 øre, som de gjorde dengang, men det finder købmanden ikke spor morsom. Den type mennesker er da også helt blottet for humor, de burde kunne få invaliderente. Nektarinernes pris laver jeg ingen vrøvl over, for sådanne frugter var ganske ukendte for 50 år siden.

Netop her 5 km. Ø for Jebjerg ligger **Jenle** med smuk udsigt over Astrup Vig. Her boede den socialistiske digter og forfatter Jeppe Aakjær (se 1866) de sidste 23 år af sit liv. Flere gange tidligere har vi besøgt Jenle, så vi nøjes denne gang med minderne.

Vi er på vej mod **Stoholm**, 15 km. SØ for Skive, hvor vi har tiggert os til aftensmad og overnatning hos Hannes svigerinde Dorte og bror Jan. De bor på en nymoderniseret landejendom, hvor udhusene er proppet med mekanik. Der findes næppe det værktøj på denne jord, som Jan ikke lige

kan finde om et øjeblik. Så det er et udmærket sted at komme, ikke mindst hvis man har et mekanisk problem, der kræver et specielt værktøj.

Af den ikke alt for behagelige **grusfyldte cykelsti** fortsætter vi over Lyby mod Skive. Og så sker det, - lige efter at vi har passeret Hancock Bryggeriet i Resen på toppen af Skive, mister Hanne pusten, hun er punkteret på forhjulet. Cykelpumpen kommer frem, men den formår ikke at klare det akutte problem. Øjeblikke tidligere har vi set et skilt – Skive 3,6 km., der formentlig betyder afstanden til Skive Station, hvor cykelstien ender.

I denne situation er det ret umuligt at fortie, at jeg har glemt værktøj og **lappegrej**. Fornuften er ikke kommet med på den flere hundred km. lange cykeltur. Ja, jeg ved udmærket godt, at det er torskedumt og uforskammet, men da jeg for nylig er blevet klippet, når håret ikke helt ned i postkassen. Jeg, der er så ferm til teknisk kunnen, ville med lethed kunne klare en sådan mekanikeropgave. Ja, du har ganske ret, - hvis det havde været skriveskøj og papir, havde jeg aldrig glemt det.

Andre tekniske hjælpemidler har vi dog med. Hanne gav mig til min fødselsdag en **biltelefon**, som jeg på det nærmeste opfattede som en "*hadegave*." Den har hun klogelig medbragt, og den viser nu sin uundværlighed. Hanne ringer til vort bestemmelsessted, hvor Dorthe, efter at have afgrinet, formentlig af mig, indvilger i at hente os på Skive Station medbringende bil og en gaffel til vore cykler.

De "*uheldige cykelhelte*" må lide den tort, det er at gå de få km. ind til stationen. Egentlig er det en herlig gåtur her gennem de smukke enge ved Skive, og vejret er helt fantastisk. Ikke længe må vi vente på Skive Station, før Dorthe dukker op i sin nye Audi, hvad der var en overraskelse for os. Efter en læskende øl bliver Hannes cykel lappet i Jans komplette værksted, med teknisk assistance af skriverkarlen.

Der er lidt "*Onkel Gearløs*" over Jan, i gården har han et solvarmeanlæg, der med slanger, og hvad der ellers hører sig til af teknisk udstyr, er forbundet med et her stående siddebadekar, hvis vand i den hede sommer når op over 50⁰ C. Fra siddebadekaret går der andre slanger til et trebenet stativ, med en bruser i toppen. Først må Jan hælde en portion koldt vand i karret, for 50⁰ C er mere, end vi kan tåle, dernæst får vi fra hans uskrevne manual en teknisk forklaring om, hvordan vi får vand i bruseren såvel som, hvordan vi slukker.

Det Storm P agtige system, undskyld Jan, virker perfekt, så vi **smider hver en trevl** og får i Vor Herres fri natur et tiltrængt, friskt og forløsende brusebad efterfulgt af diverse velduftende cremer. Som Hanne altid siger, dagens højdepunkt efter en lang cykeltur er et herligt bad. Det gælder bestemt også i dag, selv om selve cykelturen blev noget afkortet i forhold til den planlagte. Efter herlige grillbøffer, et par flasker rødvin og en god, lang snak i godt selskab er vi rede til en blund.

Cykelferiens sidste dag er oprundet. Den skal strække sig fra Stoholm og knap 80 km. mod V til Lemvig. Allerede ved otte tiden lige efter morgenkaffen bestiger vi jernhestene. De første par km. ud af Stoholm er i den grad op ad bakke, noget man er meget bevidst om, når cykler er ens transportmiddel.

Første stop gør vi ved den lille, men smukke **Iglsø Kirke** (se 1895), hvor de begraver folk efter lidt andre regler, end hvad der er normalt i vort land. Efter Kjeldbjerg bliver vi lidt usikre på, hvilken vej vi skal vælge, for vejdirektoratet har "*glemt*" at sætte vejskilte op.

En ældre mand kommer cyklende, vi taster ham an for at få råd og vejledning. Han er 80 år, fra Kjeldbjerg og absolut kompetent til at vejlede os, for han cykler næsten dagligt i området, ca. 2.500 km. bliver det til om året: *"Man må jo holde sig i gang,"* som han siger. Det bliver til en rigtig hyggelig cykelsnak - eksakt midt på landevejen, for trafik er der ikke meget af på den forholdsvis øde strækning. På kortet står der Åkær, det er her Jeppe Aakjær (se 1866) er født, men da hed han Jeppe Jensen indtil 12. marts 1906, hvor han tog fødegårdens navn. N for Vridsted passerer vi Karup Å. Sjovt med den å for når den passerer Hotel Hilltop i Skive, hedder den Skive Å, det lille stykke før den løber ud i Skive Fjord.

Næste hold gør vi ved **Trandum Kirke** (se 1891), der med sine røde sten synes meget stor på den øde egn. En bondemand og hans hjælper er netop ved at få en flok køer, på hen mod et par hundred, gelindet over vejen, der er spærret med et tykt reb.

På en ikke særlig god skovvej med sand og løse sten cykler vi gennem **Stubbergaard Skov SV** for Mogenstrup, det sker ikke uden bange anelser, de løse sten in mente. På vestsiden af Stubbergaard Sø ligger Stubberkloster (se 1150). En del af bygningerne kan stadig ses. Vi er nu nået til Sevel i god behold, dvs. uden punktering på de dårlige veje. Sevel Kirke (se 1130) er låst, så den kommer vi hurtigt over. Herfra cykler vi mod N tæt forbi frilandsmuseet Hjerl Hede (se 1929) ved Flyndersø, som vi ofte har besøgt. Målet er Sahl Kirke (se 1150) med det berømte Gyldne Alter. Et sagn er knyttet til Det Gyldne Alter, dette sagn leder os videre i historien til Stadil Kirke (se 1100). Har du interesse i dette sagn, må du om til årene 1100 og 1200.

I **Vinderup** cykler vi en tur rundt i byparken, hvor adskillige børn fra en børnehave munter sig på en stor og høj mindesten. Mod V går det over Handbjerg på en herlig cykelsti langs Venø Bugt, også her er der meget smukt. Lige før Struer ligger herregården Quistrup, der i gammel tid, dvs. 1163, blev skænket til Tvis Kloster. Senere har godset været i adelseje under slægterne Munk og Juul. Hovedbygningen er fra 1500-tallet, men ombygget i 1814. På Quistrup blev en lille dreng født i 1897, han fik navnet Svend Andreas Grøn Olufsen og blev halvparten af det verdensomspændende firma B&O (se 1925), der så dagens lys netop på Quistrup i 1925.

På **Struer Lystbådehavn** får vi en lidt sen udendørsfrokost på Restaurant Marina Club. Der skilter med to slags sild med brød for 48 kr., det falder vi partout for, ikke mindst fordi vi efter en rimelig lang cykeltur i det pragtfulde danske sommervejr længes gevaldigt efter en stor kold fadøl. Restaurationen er hyggelig og pæn med stofserviet og dug på bordet. Silden er god, og fadøllet er velskænket, som det vist hedder. Vi får en god snak med stedets indehaver, der fortæller, at Struer Havn (se 1856) er Limfjordens næststørste havn, men hvad lystbåde angår den største, hvor 550 sejl- og motorbåde hører hjemme.

Da vi kommer så langt, at vi skal sige skål, får jeg dagens chok: *"Tillykke med bryllupsdagen"* siger Hanne med et specielt triumferende blik i øjet, der ikke let lader sig afsløre, om der er tale om skuffelse eller arrigskab. Men flov er jeg, lammende tavs og flov. Tit hører man om de kedelige og uopmærksomme ægtemænd, der ikke engang kan huske at give konen en buket på deres bryllupsdag. Det er da også for dårligt, har jeg altid tænkt. Og nu er jeg altså blevet optaget på holdet. Ja, du har ganske ret igen, skrivegrej og papir havde jeg aldrig glemt.

Min **fadæse** har frembragt en minisky på denne strålende dag med en ellers skyfri himmel. På havnen ser vi Sarpsborgpigen, der er Struers vartegn. Statuen blev skænket til havnen i 1848 af den

norske by Sarpsborg som tak for de fødevarer, der blev udskibet fra Struer til de sultende nordmænd efter Anden Verdenskrig.

Struer blev først købstad i 1917 og har i dag 11.000 indbyggere, i kommunen bor der 19.000. Byen, der er opstået omkring den attraktive havn, har gymnasium, er et jernbaneknudepunkt og domineres i øvrigt af førnævnte virksomhed - B&O.

Vi cykler til Struer Museum, der ligger ved digteren **Johannes Buchholtz'** (se 1882) Hus. På museet ser vi flaskeskibe og marinemalerier, og vi kan læse om jernbanens og B&O's betydning for byen samt se fabrikkens mange produkter. Vi læser, at havnen er anlagt af Holstebro i 1855-56, og at Holstebro stadig er med i havnens administration. Besøget i Johannes Buchholtz' Hus er meget spændende, specielt fordi en entusiastisk og god fortæller viser os rundt. Hun er godt inde i digterens historie og svarer glad og beredvillig på de stillede spørgsmål, og dem er der ikke så få af.

På vej ud af Struer cykler vi på dæmningen, der adskiller **Kilen** fra Limfjorden, området blev i 1952 fredet og er i dag fuglereservat og et frodigt og særdeles naturskønt område. I den tidligere vandmølle Kjærgårdsmølle er der indrettet naturcenter. Over Bremdal går det på cykelsti mod N, en vej viser fra til færgen, der sejler til Venø, hvor de har Danmarks mindste kirke, men vi fortsætter til Humlum Kirke (se 1186), der knejser på sin bakketop. Herfra kan vi se ud over Venø Sund, som her er Limfjordens navn. En ung pige er i færd med at lægge nye fliser på kirkens gangstier, vi får en lille snak om det hårde arbejde, mens sveden pibler frem på hendes unge pande i den bagende sol. Vi passerer også Galleri Humlum Gl. Skole, hvor vi tidligere har set udstilling af kunstneren Ove Ødegaards malerier.

I Humlum drejer vi mod V og nøjes med at kaste et langt blik ud mod **Grisetå Odde**, hvorfra Oddesundbroen (se 1938) kunne føre os tørskoet over Oddesund til Thyholm, men vi forbliver søndenfjords. I Humlum kikker Hanne på en fornem butik, der byens lidenhed til trods, har et forbavsende stort udvalg i festkjoler.

Fra **erhvervslivet** springer et navn fra Humlum i øjnene, virksomheden var gennem flere generationer vel nærmest at betragte som flagskibet i dansk detailhandel. Navnet er Daell. Brødrene Christen og Peter Møller Daell var uldkræmmere og født i Humlum. Deres uldkræmmeraktivitet gik så godt, at de startede Daells Varehus (se 1912 og 1986) i 1912, da var de henholdsvis 28 og 25 år. Men firmaets retræte er en sørgelig historie, men det er jo desværre sket for så mange inden for den barske handelsverden.

Med den triste historie bag os cykler vi ad en elendig grusvej op på de 50 m høje **Toftum Bjerge**. Et stort sommerhusområde med campingplads og 15 km. herlig badestrand. Her fra skræntens top er udsigten helt formidabel ud over Nisum Bredning med Thyholm som baggrund. Tiden er som gået i stå her midt i naturen, og vi forventer på det nærmeste at se en vikingesnekke med fulde segl dukke op i horisonten. Vækket af de historiske drømme og tilbage i nutiden opdager vi, at en købmand har til huse på toppen. Ordet købmand er måske lige stort nok et ord, forretningens sortiment taget i betragtning, kiosk er nok en mere sandfærdig betegnelse. Uanset hvad vi kalder ham, forstår han udmærket vores ordre - to gammeldaws isvafler, – det er trods alt vores bryllupsdag, og noget sådant fejrer man da.

Ned ad bakke går det lidt lettere skønt meget forsigtigt i selskab med masser af løs grus. **Aamølle** er næste stop. Den stråttækte vandmølle i bindingsværk får sit vand fra Klostermølleå. Vandmøllen nævnes første gang i 1490, hvor den hørte under Gudumkloster. Vandmøllen blev i 1839 ødelagt ved en stormflod, men genopbygget, den var i drift frem til 1953 og er i dag fredet.

På Remmer Strand kaster vi et blik ind i spejderlejren, hvorefter vi cykler videre til **Nørre Nisum**. Også denne by har fostret en kendt landsmand, også han nåede langt inden for den merkantile verden, men det er ikke mindst for hans kunstneriske talent, han er kendt. Navnet er Ove Ødegaard (se 1938), hans lyse, koloristiske og glade billeder viser mennesker i harmoni med naturen, et herligt farvespil der bringer ro i sjælen, en ro vi alle har brug for. Ove Ødegaards billeder holder vi meget af. Her, hvor vi cykler gennem Nørre Nisum, undres vi over de mange skoler Nisum huser - Seminarium, Senior Højskole og to efterskoler. På vores videre vej mod Lemvig møder vi op mod hundred efterskoleelever på cykel, det beviser den ungdommelige aktivitet i området.

Vi er nu nået til **Nørlem Kirke** (se 1100), der ligger højt og flot på toppen af Lemvig med udsigt til alle sider. Desværre er kirken låst, men vi går en tur rundt på kirkegården, og jeg mindes en morsomhed fra den dag i 1966, hvor Steen blev døbt i kirken her. Da vi, dvs. Eva, vore to piger Helle og Tina, dåbsbarnet Steen og jeg, stod i våbenhuset og ventede på at blive kaldt ind til dåben, kom kirketjeneren ud og hentede dåbskanden, der stod på radiatoren i våbenhuset. Idet han igen går ind i kirken med dåbskanden, siger Tina højt: *"Nu går han med kaffekanden."*

Vejen fra Struer til Nørlem, har vi følt, går **op ad bakke** hele tiden. Det skyldes nok mere vinden, som vi for en gangs skyld har fået imod os. For hvis man kikker på kortet, er højeste punkt i Struer 49 m og i Nørlem 89 m. Så med en afstand på 22 km. burde en højdeforskel på 40 m næppe kunne mærkes.

Men nu går det **ned ad bakke**. Cykelstien fra Nørlem ned til Lemvig By er stejl, meget stejl. En flok unge mennesker står og snakker, netop der hvor cykelstien begynder at gå nedad mod byen, de advarer os: *"Den er farlig, hvis I ikke har perfekte og effektive bremseser."* Det var venligt gjort, de kunne jo ikke vide, at vi ganske udmærket kendte de stejle nedstigninger til byen. Så stejle, at de bestemt er yderst farlige, det mindste problem der måtte opstå med ens bremseser, det er der flere, der gennem årene har måttet betale dyrt for. Vi kommer ned i god behold og aser os opad på den modsatte side, hvor vi efter en uge igen indfinder os hos Edith og Børge. Her konstaterer vi, at vores bil har det udmærket, og så kan de få lov at give kaffe endnu engang. Desværre går vi glip af den middag, de havde stillet i udsigt, for meget tid har vi ikke at give af, for vi skal jo nå til folkedans på Holmsland, men efter dagens 80 km. er vi også rimelig udhvilet. Så vi siger tak for *"bilhusly"* og farer videre til næste projekt. Jo, der kan sandelig nås meget på en dag, når man trækker lidt i begge ender.

Tak for selskab vi se i Gilleleje, Gudhjem eller langs grænsen i syd

Frede Lauritzen

Supplerende oplysninger til - Limfjorden vest – i cykelhøjde

Opbygget kronologisk:

- 1100-tallet **Hee Kirke** bygget. En af Danmarks mest seværdige og ypperste romanske granitkvaderkirker med et usædvanlig bredt tårn, der til toppen er bygget af granitkvader, hvad der er meget usædvanligt. Af inventar kan nævnes en degnestol fra 1550 og et indmuret monstransskab til opbevaring af oblater og altervin fra 1460. Skabet har tilhørsforhold til herregården Voldbjerg. En tilbygning til skibets sydside er bygget omkring 1540 af materialer fra No Kirke, der blev nedbrudt, fordi pesten affolkede sognet. Denne del af kirken i Hee kaldes den dag i dag for No Kirke. Frem til omkring 1700 tjente kirken som herredsting for Hind Herred. Kirken blev restaureret 1882-84. På kirkegården ligger venstrepolitikerens I.C. Christensen (1856-1930).
- 1100-tallet **Lemvig Kirke** ligger på Torvet i centrum af byen. Af inventaret er døbefonten ældst, ca. fra 1200-tallet. Kirken gennemgik en omfattende restaurering i årene 1933-35, med kamtakkede gavle og tårnet fik sin karakteristiske løgkuppel af kobber. Bodil Kaalund har udsmykket kirken i årene 1976-88. Helle blev døbt i Lemvig Kirke i 1960 og Tina i 1963.
- 1100-tallet **Tørring Kirke** ved Lemvig bygget på en 44 m høj bakke. Det 20 m høje tårn har kirken først fået omkring år 1500, hvor det har været anvendt som sømærke fra fjord og hav. Altertavlen af egetræ er fra 1601 og enkelte kalkmalerier er bevaret. I sydturen er indsat et rundt spedalskhedsvindue. Ved kirkens restaurering har man konstateret indtil tre lag kalkmalerier. På kirkegården ligger Anna og Frode Jepsen begravet.
- 1100-tallet **Agger Kirke**. Byens første kirke er fra den tid. Flere gange er kirken flyttet mod Ø grundet det barske vejr, hvor kysten blev opslugt af havet. I 1832 var kirken så medtaget, og havet så truende nær, at kirken blev lukket, og befolkningen henvist til Vestervig Kirke, hvad de ikke befandt sig godt med, de følte sig ”*selvbudne blandt fremmede.*” Den 23. sept. 1838 indviedes en ny kirke tegnet af selveste C.F. Hansen. Til højtideligheden skrev St.St. Blicher en salme. Fra den gamle kirke bruges stadig den romanske døbefont fra 1100-tallet samt dåbsfad, altertavle, alterstager, prædikestol og kirkeklokken fra 1720. Kirken, der findes i dag, er den tredje på stedet og bygget i 1938. Så sent som 1988-89 gennemgik kirken en større restaurering og fremstår som stilren og hvidkalket med sit røde tegltag og et lillebitte klokketårn.
- 1100-tallet **Lihme Kirke** i Salling bygget omkring år 1100 og regnes for en af Jyllands ældste stenkirker. En herskabskirke bygget af en lokal bonde og indviet til Sct. Vincentius. Materialet er kvader i uens størrelse og munkesten, gulvet har oprindeligt været stenpikning. Døbefonten menes at være fra samme tid. Rundt langs fonten er hugget figurrelieffer, et af dem er afbildet på 500 kr. sedlen med Niels Bohr, der udsendtes 12. sept. 1997. Der findes i kirken kalkmalerier fra 1500-tallet.
- 1100-tallet **Stadil Kirke**, der ligger ved Stadil Fjord og udløbet af Tim Å, er bygget i romansk stil af granitkvadersten, blytækket og med bjælkeloft. Kirken, der er indviet til Sct. Laurentius, har helt usædvanligt våbenhuset på nordsiden. Våbenhuset er bygget af munkesten, her sidder en 500 år gammel jernbeslået dør - Danmarks ældste dør. Tårnet er også ret usædvanlig nemlig bredest forneden og smallere øverst, og tårngavlene vender N-S, for at takkes vestenvinden. I kirken, der blev restaureret i 1901, hænger en mindetavle over sognets faldne i De Slesvigske Krige, mindetavlen er udført Niels Larsen Stevns og blev ophængt ved genforeningen i 1920. Kirkens klenodie er Det Gyldne Alter med 87 bjergkrystaller. Ifølge sagnet er Det Gyldne Alter en del af en seng, der tilhørte en engelsk kongesøn i havsnød udfør Bovbjerg. Han lovede, at hvis

han blev reddet, ville han skænke det bedste, han ejede nemlig sin seng til den kirke, han først så. Han og besætningen blev reddet, og kirken, de så, var Stadil Kirke, hvor fodenden af sengen udgør Det Gyldne Alter. Sahl Kirke hævder, at sengens hovedgærde står her, hvordan den er kommet til Sahl Kirke, er stadig en gåde. Eftertiden hævder, at sengen er et fornemt dansk arbejde udført i Ribe mellem år 1000 og 1200. Endvidere har kirken en degne- og præstestol fra 1500-tallet og en charmerende og smuk gammel fattigblok. Venstrehøvdingen I.C. Christensen var lærer og degn i Stadil 1886-1901.

1100-tallet **Nørlem Kirke** romansk landsbykirke. Prædikestol og altertavle er i rokokostil fra ca. 1770. Kirken har et gravkapel med fem kister tilhørende familien Wandborg, der blev adlet under navnet Stiernhielm. Familien bekostede kirkens udsmykning og byggede Stiernhielms Hospital, der var et aftægthjem for arbejdere på herregården Kappel samt skole for arbejderbørnene. Steen blev i 1966 døbt i Nørlem Kirke. Da vi stod i våbenhuset og ventede på at blive kaldt ind til dåben, kom kirketjeneren og hentede dåbskanden, der stod på radiatoren i våbenhuset. Idet han går med dåbskanden, siger Tina højt: *"Nu går han med kaffekanden."*

1117 **Vestervig Kirke** er Danmarks største landsbykirke formentlig opført dette år som augustinerklosterkirke. Indtil 1130 var Vestervig Danmarks nordligste bispe- og klostresæde, men så flyttedes bispesædet til Børglum. I kirken er der tre døbefonte, kalkmalerier fra 1444, kirkeklokker fra 1400-1500-tallet, prædikestol fra 1608 og en barok altertavle fra 1729. Indtil 1588 havde tårnet spir. Det er den kirke i Danmark, der har flest gravsten fra den romanske tid, bl.a. Danmarks ældste med årstal sat over præsten Tue i 1210. I middelalderen lå der to kirker i Vestervig, foruden Klosterkirken også sognekirken Skt. Thøgers Kirke ca. 300 m NV for nuværende kirke. Her ligger den gamle kirkegård, Skt. Thøgers Kirkegård med Skt. Thøgers kilde. Kirkegården bruges stadig. Skt. Thøger er den dag i dag Thys skytshelgen.

Nytårsnat 1703 brændte hele klostret og kirken under forsøg på at tørre en strandet skibsladning papir. Omkring 1730 var klostret genopført, men allerede i 1800-tallet blev klosterbygningerne revet ned, men kirken blev stående og fik nu status af sognekirke. Kirken blev hovedrestaureret 1917-21.

Vestervig Kirke er dog mest kendt for Liden Kirsten og Prins Buris grav. Sagnet fortæller, at Prins Buris, der var bror til Valdemar I den Stores Dronning Sophie, havde forelsket sig i Liden Kirsten, der var Valdemar I den Stores halvsøster. Forelskelsen var gensidig, så Prins Buris bad Valdemar om giftermål, men fik nej. Men mens Valdemar var på krigstogt, bar kærligheden frugt, og Liden Kirsten fødte en datter. Det fortælles også, at Dronning Sophie, med sit hårde hjerte, havde tilskyndet hertil, for hun kunne ikke døje Liden Kirsten. Da Valdemar kom hjem fra sit krigstogt, blev han harm, og det fortælles, at han dansede Liden Kirsten i døden. Hun blev begravet på nordsiden af Vestervig Kirke. Herefter kom turen til Prins Buris, hans øjne blev stukket ud, og han blev kastet i fængsel. Her blev han lænket med en lænke, der netop kunne nå hen til Kirstens grav. Tolv år senere døde Buris og blev begravet ved siden af sin elskede Kirsten. Det har siden da været en skik, at brudepar i Vestervig Kirke efter vielsen skænker en buket til Liden Kirsten og Prins Buris grav.

1130-1230 **Sevel Kirke** en romansk kvaderstenskirke. Døbefonten er kirkens ældste inventar i romansk granit. Altertavlen er et træskærerarbejde fra 1515. Kirkeskibet er en model af Skoleskibet Danmark. I 1554 fik herremanden på Stubbergaard Iver Juel tilladelse af Kong Christian III til at nedrive Trandum Kirke mod at bygge Sevel Kirke større. Kirken blev udvidet mod vest, og tårnet blev bygget af kvader fra Trandum. Familien Juel har sat mange fingeraftryk i kirken, bl.a. flere epitafier af familiemedlemmer. Frem

til 1554 havde Sevel Kirke været stråttækt, nu blev den tækket med blyplader. Ifølge sagnet, der stammer fra heksekællingen Kjæn Swot, var afstanden mellem de to kirker kun syv kællingespring. Sagnet beretter også, at kirkeklokken fra Trandum faldt i Stubbergaard Sø, og hver højtidsaften sender toner op fra dybet.

- 1150 **Stubberkloster** et benediktinernonneklostret bygget på vestsiden af Stubbergaard Sø - SØ for Vinderup. Klostret var udsat for adskillige plyndringer under Grevens Fejde og overgik ved Reformationen til Kronen. Stubberklostret blev forladt i 1850, men en del af bygningerne kan stadig ses.
- 1150 **Sahl Kirke** ved Flyndersø bygget i romansk stil med granitkvadersten og rødt tegltag på nær apsis, der har blytag. Kirken er indviet til Skt. Mikael og specielt kendt for Det Gyldne Alter, der er et af Danmarks fineste middelalderkunstværker. En tynd kobberplade er banket ud til bibelske motiver herefter forgyldt og fæstet på egetræ. Ifølge sagnet er Det Gyldne Alter hovedgærdet af en seng, der tilhørte en engelsk kongesøn i havsnød, der, hvis han blev reddet, ville skænke det bedste, han ejede nemlig sin prægtige seng til den kirke, han først så. Han og besætningen blev reddet, og kirken de så var Stadil Kirke, hvor en del af sengen stadig står. Hvordan hovedgærdet er kommet til Sahl Kirke er stadig en gåde, men eftertiden hævder, at sengen er et fornemt dansk arbejde udført i Ribe mellem år 1000 og 1200. I kirken findes en romansk granitdøbefont med liljedekoration og kalkmalerier fra 1520. Der er 225 siddepladser på lukkede egetræsbænke fra 1600-tallet. Bænkegavlne er højere i sydsiden end i nordsiden. Det 44 m høje tårn har pyramidespir der stammer fra en restaurering i 1916 efter et lynnedslag året før.
- 1186 **Humlum Kirke** blev indviet højt knejsende i landskabet. I 900-tallet har en trækirke her afløst et hedensk offersted. Kvaderstenskirkens skib har været styrtet sammen og genopbygget i 1300-tallet af marksten. Samtidig fik kirken sit tårn, der er bygget af munkesten. Kirken har en klokke fra 1300-tallet, men den bruges ikke, for i 1994 fik kirken automatisk ringning og en ny klokke.
- 1200-tallet **Trans Kirke** bygget. Dengang i fordums dage var der her en af de få naturlige havne på den jyske vestkyst. Sognet hed Tranæs og gik et langt stykke ud mod vest, hvor der nu er hav. På stedet er der fundet tre tidligere trækirker, den ældste fra ca. år 1000. Kirken ligger i dag kun ca. 100 m fra de stejle skrænter ned til Vesterhavet. Gravene er omkranset af hvidt stakit, som det er sædvane på disse barske egne, fordi den skarpe vestenvind og saltholdige luft ikke levner hækplanter megen mulighed for at gro. Kirken blev renoveret i 1964.
- 1200-tallet **Tømmerby Kirke** ved Frøstrup indvies til abbed Butolf. Kirken har været under Vestervig Kloster frem til reformationen, hvor den kom under kronen. I 1699 overgik den til privateje frem til 2. april 1913, hvor den blev selveje. Det 32 m høje tårn og våbenhus er fra 1500-tallet. Kirken er udvendig rig på romanske billedkvader bl.a. en basilisk hane, der pryder vores hundredkroneseddel fra 1999. Kirken har tidligere været blytækket, men har i dag rødt tegl. Også indvendig er kirken rigt udsmykket med mange epitafier og to enestående gravsten fra middelalderen.
- 1299 **Nørre Vosborg** blev bygget som krongods af Erik Menved som forsvar tæt ved Storåens udløb i Felsted Kog i Nissum Fjord SV for Vemb. Ganske vist var navnet dengang Osborg. Men efter en stormflod i 1532 blev borgen lagt i ruiner, og genopbygget af sten fra et nedlagt kloster i Tvis ca. en km NØ for det gamle Osborg. Mange forskellige har ejet godset gennem dets 700-årige historie. Niels Bugge til Hald er en af de første, der fortælles, at han kunne ride på egne jorde helt fra Nørre Vosborg til Hald. I årene 1640-41 byggede Ide Lange den nordlige bygning. Frem til 1786 var

herregården adelsejet af bl.a. Predbjørn Gyldenstjerne, Knud Gyldenstjerne og generalmajor Herman Frantz von Schwanewedel, om hvis evner som troldmand under svenskekrigene i 1600-tallet, der går mange sagn. Det siges, at han var så hård en mand, at han mishandlede en 12-årig staldknægt til døde. Andre ejere er slægten Podebusk, justitsråd Christen Linde Leth der i 1700-tallet byggede den vestlige fløj, Niels de Leth hvis søn, der var en dygtig landmand, arvede gården og anlagde også et teglværk ved Skærum Mølle. Teglværket blev afhændet i 1912. Men sønnesønnen, der senere overtog godset, levede i sus og dus, og solgte i 1786 det forsømte Nørre Vosborg på auktion for 77.100 rigsdaler til brødrene Peder og Søren Tang, købmænd fra Ringkjøbing, hvis far Laurids Christensen havde været fæstebonde under herremanden Henrik Leth. Bygningerne, opført gennem de mange tidsepoker, afslører træk fra barok, gotik, nyklassicisme, renæssance og endda bindingsværk. Porttårnet er bygget i 1788 af storkøbmand Peder Tang, det er uanvendelig til brug og udfylder kun det ene formål at være godsets vartegn. En af trapperne er bygget, så herremanden kunne stå hævet over folket og modtage sine gæster, trappen er bygget så høj, at man for at komme ind i huset skal gå tre trin ned. Sydfløjen er bygget af etatsråd Andreas Evald Meinert Tang en sønnesøn af Peder Tang. Det var ham der som formand for Himmelbjergkomiteen besluttede, at "*Himmelbjergmøderne*" skulle slutte. Han var også medlem af stænderforsamlingen i Viborg fra 1842, den grundlovgivende rigsforsamling, landstinget, amtsrådet og sognerådet.

Herregården har gennem tiderne haft mange berømte gæster. H.C. Andersen boede her i tre uger fra 5. juli 1859, hvor etatsråden hentede sin gæst i Holstebro om eftermiddagen. H.C. Andersen kom fra et to ugers besøg hos Drewsen i Silkeborg, hvor de ikke havde gjort meget "*for min behagelighed*," sagde den feterede digter. På Nørre Vosborg skrev han "*Jylland mellem tvende have*," efter inspiration på rejsen fra Silkeborg over Randers og Viborg. Om aftenen underholdt H.C. Andersen selskabet og blev rigeligt beværtet med te, cognac, småkager og chokolade. Om dagen guidede hr. og fru. Tang den berømte digter rundt på egnen.

Grevinde Danner og Frederik VII boede på Nørre Vosborg i 1861, de roste stedet, fordi man havde installeret et bræt i toilettet. Frederik VII vejede sig på godsets vægt, der viste 115 kilo.

Også spøgelser hører med til et rigtig gods, gårdens kapel er forandret til gæsteværelse, det er her, "*Den hvide Dame*" viser sig på slaget tolv. Stedet har ord for at være "*Danmarks bedste nissegård*." I fangekælderens har bl.a. siddet Lange Margrethe, der var kæreste med Jens Langkniv. I en årrække var Nørre Vosborg opsamlingssted for dødsdømte fanger, der skulle henrettes i Viborg.

Godset fik i 1981 som den første i Danmark Nostra Medaljen for nænsom restaurering. I dag er stedet indrettet som et herregårdsmuseum, om end luvslidt, med voldgravhave omkring borgen, hvor der er 1001 rododendronbuske. Til borgen hører også "*Borgstuen*" en hyggelig restaurant med selskabslokaler. Arvingerne efter Tang familien er familien Henrik Haubroe, der stadig ejer stedet og de 216 ha. Mange planer om det forsømte gods' fremtid har gennem de senere år været på banen.

1370

Dueholm Kloster Nykøbing Mors blev grundlagt af johanniterordenen. Klosters hovedbygning er byens ældste bygning og har formentlig været vandmølle. Ved Reformationen overtog kongen Dueholm, og flere af bygningerne blev revet ned bl.a. kirken. Hovedbygningen blev ombygget og indrettet til bolig for kongens lensmand, der herfra styrede driften af godset og de 150 fæstegårde som godset ejede i Thy og på Mors. Senere solgte kongen Dueholm, der har været i flere adelsfamiliers eje, og er

blevet om- og tilbygget flere gange. Således blev åen ført under gulvet i herregårdens nyindrettede køkken. I 1900 blev jorden solgt fra, udbygningerne revet ned og de huse, der i dag ligger omkring hovedbygningen, blev bygget. I dag huser Dueholm Kloster byens egns- og lokalhistorisk museum. Museet, der blev oprettet i 1901, overtog i 1909 den 600 år gamle hovedbygningen. Den er sammen med fire andre bygninger fyldt til bristepunktet med tusindvis af ting fra vores fortid. Museet fortæller om datidens jægere, købmænd, håndværkere og borgere. Der er en samling af ting fra kirker, legetøj, dragter og en stor samling snapseflasker og brændevinsdunke.

1450 **Spøttrup** 20 km NV for Skive. Danmarks bedst bevarede borg fra middelalderen. Bygget som en forsvarsborg med skydeskår, huller i murene, hvor man kunne hælde kogende tjære i hovedet på indtrængende fjender, og vindebro. Der var ni udvendige toiletskakter, der endte direkte i voldgraven sammen med alt andet affald. Det ældste af den nuværende borg er sydfløjen, der menes at være bygget i 1450. Men allerede fra 1404-1536 har borgen tilhørt Viborg bispestol. Borgen har været beboet helt frem til 1937, da staten købte stedet for at indrette det til museum. Fra 1938-41 er borgen blevet restaureret, og de to voldgrave omkring borgen er igen intakte. Borgen blev åbnet for publikum, og i museet kan bl.a. ses en billedreportage med beskrivelser om borgens historie. En af salene bruges jævnligt til koncert eller andre kulturelle arrangementer. I tilknytning til borgen er der en stor park med roser og en større lægeurtehave, samt en restaurant der også bruges meget til selskaber.

1500-tallet **Thisted Kirke** skønt hvidkalket bygget i sengotisk stil af munkesten og med blytag. Granitsokler og billedkvader stammer fra en 300 år ældre kirke på stedet. Kirken, der er indviet til Vor Frue, har en fornem fløjaltertavle fra 1520 udført af Claus Berg, Odense.

1564-1616 **William Shakespeare** født i Stratford-on-Avon 23. april som også blev hans dødsdag. Faderen var en velstående handskemager, forretningsmand og politiker. Fra William kom ud af skolen i 1577, og til han debuterede som digter og skuespiller i 1587, havde han prøvet meget, handskemager, lærer, sagførerkontorist, soldat, sømand, slagter, typograf, apoteker og krybskytte. Den 27. nov. 1582 giftede han sig med den otte år ældre Anne Hathaway. De fik tre børn, den første 6 mdr. efter brylluppet og 2 år senere fik de tvillinger. I sit testamente efterlod han sin kone "*sin næstbedste seng.*" Men mange andre kvinder krydsede også hans vej. Allerede som dreng havde han forsøgt sig som skuespiller og blev i 1587 tilsluttet et teaterselskab. Talentet voksede, og Shakespeare blev hurtigt en af Englands største skuespillere. Som digter blev han den allerstørste, og er ubestridt verdens mest spillede dramatiker.

I 1500-tallet var det meget almindeligt, at flere dramatikere samarbejdede om teaterstykker, men 37 skuespil menes at være hans. Af de mest kendte kan nævnes "*Henrik IV*" (1591), "*Richard III*" (1592), "*Trold kan tæmmes*" (1593), "*Romeo og Julie*" (1594), "*En skærsommernatsdrøm*" (1595), "*Købmanden i Venedig*" (1596), "*De lystige koner i Windsor*" (1599), "*Helligtrekongersaften*" (1601), "*Hamlet, prins af Danmark*" (1601) hans længste skuespil, "*Othello*" (1604), "*Kong Lear*" (1605), "*Macbeth*" (1605) og "*Henrik VIII*" (1613).

Shakespeares sprog er rigere og uovertruffen af andre digtere. I karakter og stil svinger stykkerne meget og er fyldt med citater, som vi i dag bruger uden altid at forbinde dem med Shakespeares stykker. Fra "*Hamlet*," "*Der er noget råddent i Danmark.*" Et vittigt hoved mener, at Shakespeare her var inspireret af Ekstrabladet. "*At være eller ikke, det er sagen*" og "*Der er mere mellem himmel og jord.*" Fra "*Richard III*," "*En hest! En hest! Mit kongerige for en hest!*" Et udråb som Richard III var kommet med 22. aug. 1485, da han faldt i slaget på Bosworth Field.

Shakespeares ven Ben Jonson sagde om ham: "*He was not of an age, but for all time,*" og han havde faktisk ret.

På sine gamle dage tog Shakespeare tilbage til Stratford-on-Avon, her døde han på sin fødselsdag 23. april 1616. Han ligger begravet i Church of the Holy Trinity, samme kirke hvori han blev døbt.

- 1574 **Kronborg** påbegyndes af Frederik II som en ombygning af Krogen, der var bygget af Erik af Pommern i 1420 for at sikre opkrævning af Øresundstolden. Først fra 1577 gav Frederik II stedet navnet Kronborg. Samtidig udstedte han et forbud mod at bruge navnet Krogen. Bøden bestod i "*en god okse.*" Først i 1585 stod Kronborg færdig. Kronborg, der er i renæssancestil, blev med undtagelse af kirken ødelagt af en brand i 1629, men blev genopbygget af Christian IV. Men Kronborg har aldrig kunnet løse sin egentlige opgave, nemlig at spærre Øresund for fremmede orlogsskibes indtrængen. Borgen er ikke blevet skånet, men har været brugt til meget forskelligt som fx fægtesal og krudtkammer. Under de talrige krige Danmark har haft med Sverige, har de "*kleptomane*" svenskere ribbet slottet for kunstgenstande. Fra 1785 til 1923 er borgen brugt som kaserne. Fra 1915 er en del af slottet indrettet til Handels- og Søfartsmuseum. William Shakespeare har været Kronborg en god pr-mand, siden han i 1601 lod "*Hamlet, prins of Denmark*" foregå i Elsinore, som er det engelske navn for Helsingør. Årligt besøges Kronborg af 200.000 gæster. De skal alle ned i kasematterne for at se Holger Danske, fremstillet af billedhuggeren H.P. Pedersen i 1907. Her sidder han vagt og springer op, når "*Danmark stander i våde.*" For øvrigt sidder der også en Holger Danske i Odense, Møgeltønder og flere andre steder. Der er nu (1998) planer om en større restaurering af Kronborg, hvor man satser på 400.000 gæster, det indebærer, at Handels- og Søfartsmuseet skal udflyttes enten til den gamle værftsgrund i Helsingør eller til havnen i Århus. De seneste restaureringer er foretaget med hjælp fra Carlsbergfondet. I år 2000 blev Kronborg anerkendt på Unescos World Heritage List fra 1972 "*verdens kulturarv.*" Det er i selskab med bl.a. Den Kinesiske Mur, Ægyptens Pyramider og Akropolis. Kun 730 kulturskatte i hele verden er blevet anerkendt på denne liste, hvoraf de 376 ligger i Europa. Fra Danmark er desuden Roskilde Domkirke og Jellingstenene med Jelling Kirke med på listen.

- 1643-1718 **Marie Grubbe** dansk adelsdame datter af Maren Juul og Erik Grubbe til Tjele der fik seks børn. Moderen døde i 1647, da Marie var fire år. Gift i 1660 med Ulrik Frederik Gyldenløve der 1664 blev Norges statholder, han var Frederik III's uægteskabelige søn med Margrethe Pape. Gensidig utroskab opløste ægteskabet i 1670, hvor Marie Grubbe blev sendt hjem til Tjele. Medgiften på 12.000 rigsdaler betalte Gyldenløve tilbage, hvad der var ret usædvanligt. Beløbet svarer i dag til ca. 1 mio. kr. Dem soldede Marie op i løbet af et par år på udenlandsrejser sammen med søsterens mand Stig Høeg. I 1673 fik faren hende gift med Palle Dyre til Sindinggaard, hvor de boede i 13 år. Marie var dog stadig ustyrlig og utro og forlod Palle Dyre efter 17 års ægteskab til fordel for den rå og fordrukne Søren Sørensen Møller, der var kusk og ladefoged på Trinderup som også ejedes af Palle Dyre. Marie drog sammen med Søren Sørensen Møller rundt og optrådte på markeder i Danmark og Tyskland, han spillede valdhorn, hun sang og spillede lut. Var dette ikke nok til at opretholde livet, levede de af hendes prostitution. I 1706 havnede de i Borrehuset et overfartssted på Falster ved Grønsund. Foruden færgestedet havde de udskænkning til den lokale befolkning. Søren var ofte fuld og kom i klammeri, her dræbte han en skipper i 1711 og fik tre års strafarbejde. Marie Grubbe så ham aldrig mere, han døde i 1717. Ludvig Holberg, der var flygtet fra København

grundet pesten, lejede sig ind i Borrehuset, her traf han Marie Grubbe som færgeskone. Unægtelig en noget anden Marie Grubbe end hende Holberg tidligere havde truffet som adelsdame på Tjele. Holberg fik en alvorlig snak med hende, uden at det dog førte til ændringer. Han skrev senere: "*Epistel over sælsomme ægteskaber.*" I "*Epistel 89*" skildrer Holberg personen Marie Grubbe.

H.C. Andersen har også forevigt Marie Grubbe i 1869 med: "*Hønsegrethes familie.*" Steen Steensen Blicher: "*Brudstykker fra en landsbydegns dagbog*" fra 1824 handler også om Marie Grubbe. Morten Vinge fik, da han kom tilbage fra Sverige og Sibirien, ophold på Korselitse og til sin store forfærdelse, ser han den tidligere så uopnåelige unge og smukke adelsdatter Sofie forvandlet til det ukendelige, en lugekone med rynket ansigt, en hullet kyse, pjaltede klæder omkring hendes tykke ildedannede krop. Kun vammelhed betog ham.

Endelig har I.P. Jacobsen i sit hovedværk fra 1876 skrevet romanen: "*Fru Marie Grubbe,*" der herhjemme kun blev solgt i 7.000 eksemplarer, og oversat til 20 forskellige sprog.

Ved Grønsund står en beskeden sten: "*Her lå Borrehuset 1705-1731. Udgravet 1941.*" Det er, hvad man ønsker at mindes om den fallerede adelsdame.

1775-1826 **Malthe Conrad Bruun** dansk forfatter og geograf født i Thisted hvor hans far var amtsforvalter. Blev grebet af ideerne fra den franske revolution. Ud gav i 1794 et radikalt tidsskrift "*Vækkeren,*" hvis meninger var så kritiske og oprørske, at han blev landsforvist og rejste derefter til Frankrig, hvor han blev kendt under navnet Malthe-Brun. I 1796 ud gav han den morsomme og satiriske "*Aristokraternes Catechismus.*" Det var Malthe Conrad Bruun, der først i 1800-tallet gav landene Laos, Vietnam og Kampuchea navnet Indokina. Navnet Indokina blev født af, at landene ligger mellem Indien og Kina, i 1944 forsvandt navnet igen, men det huskes stadig. Malthe Conrad Bruun døde som en anset geograf i Paris og ligger begravet på Montparnasse Kirkegård.

1779-1850 **Adam Gottlob Oehlenschläger** dansk digter født på Frederiksberg i København 14. nov. 1779. Faderen var organist og slotsforvalter på Frederiksberg Slot, her voksede Adam op sammen med sin smukke, åndfulde, poetiske og ombejlede søster Sophie, der blev gift med Anders Sandø Ørsted (1778-1860).

Adam Oehlenschläger forbillede var digteren Edward Storm. Han forsøgte sig som skuespiller 1797-99, men uden held. Blev student i 1800. På Københavns Universitet læste han jura sammen med brødrene Ørsted, men han fuldførte ikke studiet. Mødte i Bakkehuset Kamma Rahbeks søster Christiane Heger, de blev forlovet, men først gift ti år senere i 1809. Ægteskabet endte dog med en fejde der strakte sig fra 1813 til 1819. Adam Oehlenschläger debuterede i 1802 med "*Digte*" hvorfra vi alle kender "*Guldhornene,*" der med en helt ny stil blev hans gennembrud. Han benyttede sig i stor udstrækning af den nordiske mytologi skrev mange digte, romaner og skuespil, de mest kendte er: "*Hakon Jarls død,*" "*Diana,*" "*Axel og Valborg,*" "*Hagbart og Signe,*" "*Sankt Hans aften,*" og hvem kender ikke "*Aladdin og den vidunderlige lampe.*" I Wien kaldtes han for "*Solguden fra Nord*" grundet sine skuespil, der blev spillet meget her. Han er også forfatter til vores nationalsang: "*Der er et yndigt land.*" Adam Oehlenschläger blev en overgang kritiseret voldsomt af Jens Baggesen og J.L. Heiberg. Han rejste meget og blev en stor fornyer af dansk digterkunst. Den 23. juni 1829 blev han laurbærkranset i Lund Domkirke af Esaias Tegnér (1782-1846) som Nordens digterkonge, en fornem repræsentant for romantikken. "*Skjaldenes Adam*" døde 20. jan. 1850.

1800-1856 **Michael Gottlieb Birckner Bindsbøll** dansk arkitekt, født i Ledøje 5. sept. 1800 af Karen Johanne Hornemann (1766-1807) og sognepræst Jens Bindsbøll (1756- 1830).

Kom i lære 1815 hos møllebygger Jørgensen i København, hvor han også var som svend til 1819. I 1820 rejste han til Stockholm for at tegne korntørringsmaskiner. Blev sideløbende uddannet på Kunstakademiet fra 1817-20. Sammen med H.C. Ørsted rejste han i 1822 til Tyskland, Frankrig og England, på turen fik han kendskab til og interesse for Pompeji, den kultur der kom til at præge hans senere arbejder. I 1823 arbejdede han som konduktør hos hofbygmester J.H. Kock, som ikke kunne se Bindesbølls talent, men rådede ham til igen at blive håndværker. Bindesbøll fulgte løbende Kunstakademiets undervisning og fra 1824-33 vandt han alle akademiets medaljer. Akademiets store guldmedalje udløste det store rejsestipendium, der i 1834 førte ham til Athen og Rom. Her blev han påvirket af den antikke arkitektur. I Rom levede han i det sociale miljø sammen med Wilhelm Marstrand, Constantin Hansen, Martinus Rørbye og ikke mindst Bertel Thorvaldsen. Allerede her begyndte han at tegne Thorvaldsens Museum, der skulle blive hans hovedværk. Bindesbøll rejste tilbage til Danmark i 1838. Af andre kendte bygninger med hans streg er den særprægede Hobro Kirke fra 1852, Thisted Rådhus fra 1853, Næstved Rådhus fra 1856 og Landbohøjskolen fra 1856. Bindesbøll blev kongelig bygningsinspektør og 18. marts 1856 udnævnt til professor i bygningskunst ved Kunstakademiet. Bindesbøll blev 28. maj 1845 gift som 44-årig i Værløse med Andrea Frederikke Andersen (16/3 1819-2/1 1899) født i Jonstrup. Michael Gottlieb Birckner Bindesbøll døde 14. juli 1856 på Frederiksberg.

1816-1870 **Christen Mikkelsen Kold** pædagog, forfatter og dansk folkehøjskoles pioner. Født 29. marts Strømgade 12 i Thisted som søn af Kirstine Marie Christensdatter Jannerup (1787-1861) og skomagermester Mikkell Christensen Kold (1790-1864). Et nøjsomt hjem hvor moderen var mild og havde stor fortælleevne. Allerede som 15-årig blev Christen Kold omgangslærer i Fårtoft Ø for Thisted. Fra 1831-34 blev han huslærer på godset Kovstrup Ø for Hørdum. Hvorefter han tog på Snedsted Seminarium, her brød han med sin kæreste grundet religiøse sværmerier, og tog lærereksamen herfra i 1836. Han blev huslærer i Solbjerg Præstegård på Mors i 1836, i 1837 lærervikar i Øster Jølby og 1838-41 huslærer i Forballum i Sønderjylland. Herefter tog han til København for at lære bogbinding og fik svendebrev i 1842. I København hørte han N.F.S. Grundtvig prædike og fik kendskab til Grundtvigs tankegang om folkehøjskolen. Kold tog de følgende år forskellige job som huslærer, tjener og bogbinder også i Smyrna i Tyrkiet, hvorfra han kom tilbage i 1847. Efter egen udsagn sejlede han til Trieste i Italien, og gik herfra til fods med en trækvogn efter sig. Christen Kold meldte sig i 1848 som frivillig mod preusserne, men blev erklæret uegnet som soldat, og blev i 1849 igen huslærer denne gang i Sønder Felding i Vestjylland og senere hos pastor Vilhelm Birkedal, Ryslinge. Her holdt han i præstegården historiske foredrag for byens unge karle. Ja, det står der virkelig, pigerne tænkte man åbenbart ikke så meget på, i hvert fald ikke hvad historie angik. Ifølge aftale med og økonomisk støtte fra Grundtvig startede han 1. nov. 1851 den første højskole på Ryslinge Mark med 15 elever. Den skole der skulle blive forbilledet for senere højskoler. I 1853 flyttes højskolen til Dalby ved Kerteminde, her havde han året forinden oprettet en friskole for børn. Datidens officielle skole misbilligede Christen Kolds frie, fortællende undervisningsform. I 1862 opførtes Dalum Højskole ved Odense, og fra 1863 var Kolds højskole her, og her virkede han til sin død 6. april 1870. Som 50-årig blev han 8. aug. 1866 gift i Fangel med den 22-årige Ane Kirstine Jakobsen. Trods modstand og økonomiske vanskeligheder gennem årene blev Christen Kold banebrydende og står som højskolens fader. Mange malerier og statuetter minder os overalt om Christen Kold. I 1966 udkom et 50-øres brunrød frimærke med

Christen Kold i anledning af 150-året for hans fødsel, og på Thisted Museum findes en mindestue for ham. Christen Mikkelsen Kold ligger begravet på Dalum Kirkegård.

1817-1890 **Niels Wilhelm Gade** dansk romantisk komponist født 22. feb. 1817. Gade var inspireret af tysk musik og ven med Mendelssohn og Schumann. Vi husker ham bedst for: "*På Sjøhunds fagre sletter,*" "*Et folkesagn*" og "*Elverskud.*" Niels Wilhelm Gade var en central skikkelse i dansk musikliv. Fra 1867 var Gade direktør for Kongelige Danske Musikkonservatorium i København, en stilling han besad til sin død 21. dec. 1890.

1825 **Agger Kanal** opstod på grund af en stormflod. Hermed steg saltindholdet i Limfjorden, det bevirkede, at der blev langt færre sild til stor økonomisk skade for fjordfiskerne. Der var livlig sejlads på kanalen fra 1850 og frem til 1863, hvor en ny stormflod dannede den nuværende åbning Thyborøn Kanal, hvorefter Agger Kanal sandede til.

1829-1891 **Chresten Berg** dansk venstrepolitiker født 19. dec. 1829 på gården Sønder Bjerg i Fjaltring. Uddannet lærer fra Ranum Statsseminarium. Fra 1852 lærer i Kolding. Chresten Berg blev gift med Maren på Bogø i 1861 og fik embede som lærer her indtil 1874, da han nedlagde sit embede i protest mod kultusministeren og Christian IX, af hvem han forlangte parlamentarismen indført. Indvalgt i Folketinget i 1865 hvor han sad til sin død, var dets formand 1883-86. Skrev Venstres program 1872 og blev leder af Det forenede Venstre. "*Berg,*" som han blev kaldt, opildnede på utallige møder de danske bønder til kamp mod Estrup. Han grundlagde "*De Bergske Blade,*" tyve i alt, også de var et våben mod Estrups regering. Hans slogan var: "*Gå aldrig på akkord med uretten.*"

"*Holstebro-affæren:*" Den lokale politimester, Borup, havde under et venstremøde i 1885 sat sig på talertribunen. Berg ville imidlertid ikke tale med politiet i ryggen, så han bad politimesteren gå. Sagen endte i retten, hvor Berg og to af hans tilhængere hver fik ½ års fængsel. I fængslet fik Berg sukkersyge. Chresten Berg døde 28. nov. 1891. Hans politiske arvtager var I.C. Christensen. På Bovbjerg, på en bakketop et stenkast fra fyret, blev der i 1902 opsat en mindesten for Chresten Berg. Stenen er fremstillet på Bornholm.

1832-1910 **Bjørnstjerne Bjørnson** norsk forfatter født 8. dec. 1832. Oprindelig journalist og kritiker, senere redaktør og teaterleder. Bjørnson tog ivrig del i den offentlige debat om politik og kønsmoral. Ud gav i 1857 "*Synnøve Solbakken*" som nok er hans mest kendte. Bjørnson er impressionist med sine objektive, realistiske samtidsfortællinger, sine mange skuespil og ikke mindst de mange sange der med sin livsglæde har gjort ham til Norges førende kulturpersonlighed i Det Moderne Gennembrud. Hvem kender ikke: "*Ja, vi elsker dette landet.*" Bjørnstjerne Bjørnson var manden bag "*Aulestadmøderne*" på hans gård Aulestad i Gausdalen, de kan sammenlignes med vore "*Himmelbjergmøder.*" Gården Aulestad har siden 1934 været ejet af staten og indrettet som museum. Bjørnstjerne Bjørnson fik i 1903 nobelprisen i litteratur. En af hans venner var den danske snapsekonge Harald Wilhelm Jensen (1837-1914). Harald Jensens datter Tekla forelskede sig i en meget moden alder i Bjørnsons søn Erling. Men Harald Jensens venskab rakte ikke: "*Det sømmer sig ikke for en direktørdatter, at gifte sig ind i en digterfamilie.*" Harald Jensen, der i familien var en tyran, viste her sin egoisme og egenrådighed. Men Tekla trodsede faderen og giftede sig med Erling. Med til historien hører (for egen regning ganske vist), at Erling Bjørnson nok var mere interesseret i snapsefirmaets penge end i Tekla. Bjørnstjerne Bjørnson døde 26. april 1910.

1847-1885 **Jens Peter Jacobsen** dansk forfatter født 7. april i Thisted. Faderen var en meget nærig købmand, og kaldtes derfor "*Kræn Fjet.*" Jens Peter Jacobsen blev student i 1867 efter

at være dumpet første gang. Studerede botanik på Københavns Universitet. Registrerede floraen på Læsø og Anholt og fik guldmedalje for en opgave om ferskvandsalger. Gik ind for Darwins teorier og oversatte flere af hans værker bl.a. "*Arternes Oprindelse.*" Såvel forlag som Georg Brandes afviste hans første digte. Debuterede 1872 med en fremragende novelle "*Mogens.*" Hans hovedværker er den historiske roman "*Fru Marie Grubbe*" fra 1876 og ateisten "*Niels Lyhne*" fra 1880. Jens Peter Jacobsens værker er oversat til 20 forskellige sprog. Hans digte er tænksomme: "*Alle gode tanker kan slet ikke dø, før endnu bedre tanker er spiret af deres frø.*" Desuden skrev han en del sange, hvoraf mange er sat i musik af Carl Nielsen. Hans forfatterskab hører til Det Moderne Gennembrud.

Som 26-årig blev han smittet på en udenlandsrejse af uhelbredelig lungetuberkulose, herefter levede han hos forældrene i fødebyen Thisted, dog med flere rejser til varmere himmelstrøg grundet sin sygdom.

I.P. Jacobsen, som han kaldtes, døde 30. april 1885 i Thisted. Han er begravet på den gamle middelalderkirkegård ved kirken i byens centrum, her ligger en ligsten plan med græsset. Grunden til at han kaldtes "*IP*" og ikke "*JP*," ligger i, at man dengang brugte gotiske bogstaver, og her tegnes det samme tegn for i som for j. Noget vi også kender fra politikerens Jens Christian Christensen, der kaldtes - I.C.

På I.P. Jacobsens 150 års fødselsdag 7. april 1997, fik han opsat en mindesten ved siden af Christen Kold foran biblioteket i fødebyen Thisted. I.P. Jacobsen var ven med Edvard Brandes. Hans mest kendte sætning er: "*Lys over landet! Det er det, vi vil.*"

1856-1930 **Jens Christian Christensen** en af dansk politikens allerstørste mænd. Født som den ældste af otte søskende i Påbøl mellem Grindsted og Skjern den 21. nov. 1856 af gårdejerne Karen Jensen og Mads Christian Christensen. Som 16-årig fik Jens Christian Christensen i 1872 job som hjælpelærer i naboskolen i Hoven. De to følgende år som biskolelærer i Knaplund. Fra 1874 blev han elev på Grundtvigs Højskole i København. Tog i 1877 lærereksamen fra Gedvad Seminarium med en middelmådig karakter - betegnet duelig. Dog dumpede han to gange i sang og en gang i gymnastik. Blev samme år ansat som lærer i Vinding ved Holstebro. I 1879 blev han gift med Karen Kirstine Pedersen fra Sønder Grene på hans hjemegn. Fra 1879-82 var han lærer i Uhe, også kaldet Uve, ved Give, og fra 1882-86 i Vrønding ved Horsens.

Den 2. jan. 1887 startede Jens Christian Christensen som lærer i Stadil ved Ringkjøbing, og året efter blev han valgt som sognerådsformand i Stadil, begge job besad han til 1891. Det politiske liv havde fanget ham, og jan. 1890 efterfulgte han Chresten Berg i Folketinget for Venstre i Ringkjøbingkredsen, et mandat han sad på helt frem til 1924. Hans mål var at bekæmpe klassehøvd.

Hans navn på Tinge var "*Degnen fra Stadil*" eller "*Christensen-Stadil.*" Og efterhånden som hans indflydelse voksede, blev han blot kaldt for - I.C.

Grunden til at han kaldtes I.C. og ikke J.C., ligger i, at man dengang brugte gotiske bogstaver, og her tegnes det samme tegn for i som for j. Noget vi også kender fra forfatteren Jens Peter Jacobsen, der kaldes I.P. Jacobsen.

Efter Chresten Bergs død i 1891 blev I.C. formand for den Bergske Gruppe i Folketinget. Fra 1895-1901 var han formand for Folketingets finansudvalg og betragtedes som landets egentlige regent og fra 1900 formand for Folketingets parlamentariske skattekommission, og spillede hovedrollen i gennemførelsen af systemskiftet i 1901 – parlamentarismen. I 1901 blev han statsrevisor, indtil han blev udnævnt til minister.

Samme år flyttede parret til Hee i et ældre hus, men byggede i 1907 en villa, med tilhørende 5 tdl. jord som han indhegnede og beplantede. Husets arkitektur er tydeligt inspireret af dem, der omkring århundredskiftet "*gik på valsen.*" I 1921 blev huset udvidet med et bibliotek. Huset blev i 1990 købt af Hee-No menighedsråd, der lejer det ud til foreningen I.C.'s Hus. Huset fungerer i dag som et museum for I.C.'s liv og arbejde. Her kan man blandt meget andet se hans ministerkårde og -hat.

I.C. beklædte poster som kultusminister, dvs. kirke- og undervisningsminister, fra 1901-05. Fra 1905 blev han forsvarsminister og konseilspræsident, der var datidens statsminister, og han blev dermed Danmarks første professionelle politiker, der ikke havde et gods, den første bondefødte statsminister og den første med et – sen navn. Det var I.C.'s forsvarspolitik, der var årsag til det i 1905 nydannede Radikale Venstre, der krævede nedrustning og en neutralitetspolitik.

Fra 1906-09 var I.C. formand for "*Dannevirke*" og fra 1907-08 for dansk-islandsk kommission. Han var Venstres ubestridte fører gennem mange år og dets formand fra 1908-20.

I.C. var ordholdende, myreflittig og en stor taktiker med en fast karakterstyrke, der gjorde ham afholdt i alle politiske lejre. Ved valget 29. maj 1906 fik han 91,4% af stemmerne i hele kredsen. Men han var ikke det store sproggeni, han talte kun et sprog nemlig "*jysk*" og var bestemt heller ikke den store taler, og så havde han ry for altid "*at have en ræv bag øret.*" "*Han er lomsk,*" sagde man med en vis ironi.

Hee blev kendt i det ganske land, da Kong Frederik VIII og Dronning Louice søndag den 2. aug. 1908 besøgte Karen og I.C. i deres beskedne bolig i Hee, der hermed blev landets anden politiske centrum. I hestevogn kørte regentparret fra Ringkjøbing til Hee, hvor den hele mil var smykket med Dannebrog. Men mindre end en måned efter det meget omtalte besøg, præcis den 8. sep. 1908, skulle ulykken ramme "*Degnen fra Stadil.*"

I.C.'s glæde som leder blev alt for kort, han faldt i 1908 på justitsminister P.A. Albertis bedrageri. "*Den Sjællandske Bondestands Sparekasse*" fik tunge skyer til at trække op over "*Degnen fra Stadil.*" Der blev rejst rigsretssag mod ham i 1910. Det gjorde naturligvis den retskafne I.C. meget ondt at blive beskyldt for at være en kæltring. Han blev dog frikendt, men med misbilligelse, og han havde fået et knæk og blev alvorlig syg. Dog kom han tilbage på den politiske arena, men aldrig igen som landets leder.

Lokalt havde han dog ikke mistet tilliden, det ses af, at han ved første valg efter Albertiskandalen 25. maj 1910 fik 1562 stemmer, hvor han ved foregående valg 20. maj 1909 havde fået 1411 stemmer.

I.C. blev formand for Folketinget fra 1912-13. Han fik stor indflydelse på grundlovsændringen i 1915, hvor kvinder fik stemmeret. Blev minister uden portefølje, også kaldet kontrolminister, i Zahles ministerium 1916-18. Medlem af dansk-islandske forfatningsudvalg i 1918 og i 1919-20 af dansk-islandske nævn og af rigsdagspartiernes sønderjyske udvalg. Og endelig kirkeminister i Neergaards ministerium 1920-22. Desuden udgav I.C. ugebladet "*Tiden*" i årene 1910-17. Årene igennem var han en flittig gæst i diverse vittighedstegninger bl.a. "*Klods Hans.*"

I.C. var i årene 1921-30 formand for Hedeselskabet. "*Degnen fra Stadil*" har sat mange fingeraftryk i dansk politik, han gennemførte menighedsrådsloven 15. maj 1903 med virkning fra 1. jan. 1904, hvor også kvinder fik valgret til menighedsråd, og kvinder fik dermed for første gang valgret overhovedet. Det kan også tilskrives hans fortjeneste, at den danske Prins Carl, en bror til Christian X, blev Norges konge i 1905, da Norge

løsrev sig fra Sverige. Det var også I.C., der skrev Kong Christian X's taler. Hans eneste svaghed var, at han var en dårlig menneskekender, hvad der også fældede ham, hvad du kan læse om under Alberti. En senere udkommen biografi antyder, uden at det er bevist, at I.C. havde et intimt forhold til Marie Alexandra Lassen enke efter bladudgiver og finansminister i I.C.'s regering, Vilhelm Lassen, endda med fru Karens vidende. Jens Christian Christensen døde i sit hjem i Hee 19. dec. 1930. Flere steder står hans minde. På torvet i Ringkjøbing blev der 22. nov. 1952 rejst en statue af ham, den er dog senere flyttet til I.C. Christensensvej.

- 1856 **Struer Havn** blev anlagt af Holstebro. Trafikhavnen er Limfjordens næststørste, hvor ca. 200 skibe anløber årligt. Lystbådshavnen er Limfjordens største med ca. 550 bådepladser. Byen, der ligger smukt ved Venø Bugt, er et jernbaneknudepunkt og kendt for forfatteren Johannes Buchholtz og B&O. Struer, der blev købstad i 1917, har gymnasium og museum. På museet kan man se, at i år 1900 var ålefangsten i Limfjorden stor, man fik nemlig 35 øre pundet. Men, står der videre, den pris får nok snart ende, for den høje pris lokker sikkert mange fiskere til.
- 1861 **Ramme Dige** en forsvarsvold 11 km SV for Lemvig. Blev udgravet og opmålt af Frederik VII og C.H. Jørgensen. Den mindst to km lange forsvarsvold er bygget mellem år 100 og 300 og var dengang formentlig Danmarks største. Den var et forsvar mod øst, så sagn der fortæller, at den var et forsvar mod englænderne, er dermed manet i jorden. Anlægget kan have noget at gøre med oldtidsvejen fra Bovbjerg, hvor der formodes at have været en landingsplads og en vej ind over landet til Viborg, måske har man her opkrævet told. De 11 gravhøje, der ligger vest for, er fra 2500 f.v.t. Om gravhøjene siger lokale sagn, at i en af dem sidder den engelske konge omgivet af kostbarheder nok til at betale hele Danmarks gæld.
- 1861-1936 **Johan Martinus Skjoldborg** dansk lærer og forfatter. Født 27. april 1861 i Skippergade 6 i Øsløs NØ for Thisted af Sidsel Kirstine Thomasdatter (1822-92) der var stille og hjertelig og Niels Christian Hansen (1827-99) husmand, skomager og en ivrig debattør af samfundsspørgsmål. Johan hed oprindeligt Nielsen, fordi faderen hed Niels. Allerede som dreng kom Johan ud og tjene på gårde i omegnen for at bidrage til det fattige hjemms opretholdelse. I 1875 kom han i handelslære i Nibe. Handelen havde ikke hans store interesse, så han tegnede "aktier" i sin egen fremtid hos egnens velhavere, med det resultat at han i 1878 kom på Ranum Statsseminarium, hvorfra han dimitterede i 1881. Han blev hjælpelærer i Kollerup, hvor han 7. sept. 1883 blev gift med Mariana Dorthea Nielsen (1835-1900). I 1889 blev han enelærer i Koldmose. Johan Nielsen tog 6. april 1901 navneforandring til Johan Skjoldborg. Efter Marianas død i 1900 giftede han sig anden gang 26. april 1902 i Beder med Louice Eleonore Christiane Abenth (1873-1942). Fra 1902 helligede han sig forfatterskabet og foredragsvirksomhed. Udover de her nævnte byer har familien også boet i København og Aarhus. Dertil kommer en del rejser i Danmark med foredragsvirksomhed samt til Tyskland, Italien og Amerika. Johan Skjoldborg skildrer bonde- og husmandsmiljøer med de sociale brydninger, og han gør det blændende. Med "En stridsmand" fra 1896 gjorde han sig kendt over det ganske land. Her fortæller han om en klitbondes kamp for at vinde over lyngen og den dårlige jord på klitten. Samtidig viser klitbonden med sin stædighed nye veje til fremgang, men i fodsporet skabes misundelse og bitterhed. Da han i 1902 skrev romanen "Gyldholm," gjorde han studier forklædt som daglejer. Også skuespil hører med til hans forfatterskab.

Johan Skjoldborg købte i 1908 godset Dynæs Odde, et voldsted med borgbanke på nordsiden af Julsø, der kan ses fra Himmelbjerget. Her skrev han "*Dynæs Digte*," med bl.a. "*Når vinteren rinder i grøft og i grav.*" Familien boede på Dynæs til 1915, men økonomien tvang dem bort. Herefter kom Johan Skjoldborg til Kærhave Husmandsskole ved Ringsted. De danske husmænd byggede en æresbolig til "*Husmændenes Digter*" på Løgstør Bakke, her boede han til sin død 22. feb. 1936 i Aalborg og ligger begravet på Løgstør Kirkegård. Foran huset i Løgstør, på Dynæs og i Øsløs står der mindsten af Johan Skjoldborg. Hans fødehjem i Øsløs blev i 1961 indrettet som museum for hans forfatterskab.

- 1862 **Thyborøn Kanal** dannes ved en stormflod. Fra 1825 havde der ved Agger været en kanal også dannet af en stormflod, den sandede dog til, da der kom en åbning ved Thyborøn. Thyborøn Kanal er 1 km bred, 3-10 m dyb og gennemsejles årligt af 40.000 skibe plus fritidssejlere. Kanalen skal vedligeholdes som sejlrende, ellers vil den sande til. Ret beset er Limfjorden ikke en fjord, men et sund åben i begge ender.
- 1863-1906 **Christian IX** (1818-29/1 1906). Født 8. april 1818 på Gottorp Slot som søn af hertug Wilhelm af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg og prinsesse Louise af Hessen-Kassel. Den Glücksborgske (Lykborgske) linie starter her helt præcist 16. nov. 1863. Christian IX blev gift 26. maj 1842 med Christian VIII's søsterdatter Prinsesse Louise af Hessen. Hun var velbegavet og havde stor indflydelse på kongens beslutninger. De fik seks børn Frederik, Alexandra, Vilhelm, Dagmar, Thyra og Valdemar. På grund af at fire af Christian IX's børn kom til at sidde på europæiske troner, blev han kaldt for "*Europas svigerfar.*" Hans ældste søn som Frederik VIII af Danmark, Alexandra gift 10. marts 1863 i St. George Chapel i Windsor med Kong Edward VII som dronning af England, Dagmar gift i 1866 med storfyrste Alexander og blev kejserinde af Rusland og Vilhelm som Kong Georgios I af Grækenland, der blev myrdet 18. marts 1913 i Saloniki under Første Balkankrig af en sindsforvirret mand, dog nåede han at regere i 50 år. Grundet sin konservatisme stod Christian IX befolkningen fjern, men nåede dog at blive populær. Han støttede Estrup og kom til magten i en spændt udenrigspolitisk situation, hvor han skulle tage stilling til, om han ville underskrive Novemberforfatningen, som i strid med internationale aftaler indlemmer Slesvig i Danmark. Christian IX var 184 cm høj, det var 20 cm over tidens gennemsnit. Hans valgsprog var: "*Med Gud for ære og ret.*"
- 1864-1942 **Niels Bjerre** dansk koloristisk maler født 5. jan. 1864 på Nørrelund S for Harboøre. Som femårig mistede Niels Bjerre noget af sit syn, men det forhindrede ham ikke i at udvikle sig som en dygtig billedkunstner. Han var med på det første realhold på Lemvig Skole i 1875. Blev uddannet på Kunstakademiet fra 1881-88 og på Kunstnernes Studieskole fra 1889-90 under Laurits Tuxen og P.S. Krøyer. Niels Bjerre rejste og malede i Italien, Frankrig og på Færøerne. Men allermest er han inspireret af sin beskedne jyske hjemegn ved Harboøre, hvor han skildrer naturen og dens befolkning af bønder og fiskere. Religion er også et hyppigt motiv fra hans hånd bl.a. alterbilledet "*Emmaus*" i Engbjerg Kirke malet i 1896. Hans to kendteste billeder er "*Guds Børn*" malet i 1897, det hænger på Aarhus Kunstmuseum, det andet er "*Harboøreboere ved kirken*" malet i 1906, det hænger på Statens Museum for Kunst. I årene 1930-31 malede han 12 store malerier til Lemvig Bibliotek med motiver fra Lemvig og omegn. På Lemvig Museum er der en permanent udstilling af hans malerier. Niels Bjerre boede en del år i Bovbjerg, det var ham, der lokkede Jens Søndergaard til Bovbjerg, hvor de sammen skabte et kulturelt malermiljø. I 1892 blev han medlem af

Den Frie Udstilling og modtog i 1893 Eckersberg Medaljen. Niels Bjerre døde 19. marts 1942 i København og ligger begravet på Engbjerg Kirkegaard.

- 1866 **Brugsforening** Danmarks første åbner 1. juni i Thisted på initiativ af byens præst bornholmeren Hans Chr. Sonne. Brugsforeningsideen slog ikke an i byerne, hvor man allerede i København 1851 havde gjort et forsøg med en "husholdningsforening," også fordi socialdemokratiet afviste tanken. Men på landet slog de an, ikke mindst fordi der ikke var mange købmænd på landet, idet loven forbød private butikker indenfor en radius af 1½ mil fra købstæder, men "brugsen" blev ikke betragtet som en privat butik. På denne måde har de gennem årene ofte haft politiske fortrin. Brugserne på landet blev i princippet lagt med en afstand af 1½ mil (11 km). Ejendommeligt er det også at tænke på, at andelsbevægelsen i dag på flere punkter har nærmet sig et monopol. I 1906 rejstes en buste af Hans Chr. Sonne, der i dag står foran Thisted Arbejderforening.
- 1866-1930 **Jeppe Aakjær** født 10. sept. 1866 i Aakjær, Fly ved Skive af Cathrine Margrete Jeppesen (1839-90) og Jens Peder Jensen (1834-1901). Jeppe var tredje ældste barn af otte. Trods det de havde en lille gård, var de fattige bønder, men hørte til den oplyste del af bondestanden. Aakjær i Fjends Herred var en lille bygd på seks gårde syd for Fly. Jeppe Jensen hed han indtil 12. marts 1906, hvor han tog fødegårdens navn Aakjær. Han tog præliminæreksamen fra Blaagaard Seminarium i 1884. I 1887 fik han 17 dage i Viborg arrest med sigtelse for blasfemi. Havde ophold på Askov Højskole 1887-88. Underviste på Elbæk Friskole 1888-89, hos Morten Pontoppidan i Jørlunde og senere i København fra 1891-92. Blev student 1892 fra København. I 1893 skulle han ind som soldat, men slap grundet en øjensskade. Jeppe Aakjær blev gift 11. juli 1893 i København med Marie Bregendahl (6/11-1867-22/7-1940), der også var fra Fly. Aakjær havde bestemt sig for at læse til cand. mag. i historie på Københavns Universitet. Samtidig blev han rigsdagsreferent for socialdemokratiet. Marie Bregendahl, der endnu ikke var blevet forfatter, havde den ide, at hun kunne ernære familien ved at drive et pensionat. De anstrengte økonomiske forhold sled på ægteskabet, der opløstes i 1900, hvor Jeppe forlod sin Marie. Sønnen Svend Bregendahl Aakjær (20/1 1894-12/1 1963) blev landsarkivar i Viborg 1929, stadsarkivar i København 1945-56 og rigsarkivar 1956-63. Aakjær skrev som journalist i blade, politiske agitationer og digte. Derudover holdt han utallige foredrag og oplæsninger. Jeppe Aakjær blev gift anden gang 25. april 1907 med billedskærer Nielssine Juliane Nanna Jensen Krog, der var født på Store Dør i Måbjerg ved Holstebro 23. jan. 1874, parret fik to børn Solvejg og Esben. I april 1907 erhvervede familien gården Jenle nord for Skive, først var det broderen Jens Aakjær, der havde skødet, og Jeppe Aakjær sad til leje. Først fra 1919 blev han selv ejer, efter at have udgivet sine samlede værker. Nanna Aakjær brugte sin uddannelse som billedskærer til at sætte præg på det kulturelle hjem, med billedskærerarbejder overalt i såvel møblementet, småting i hjemmet og i selve bygningen. Hun var også aktiv i landets samfundsanliggender, hvor hun forud for grundlovsændringen 1915 var meget aktiv i "Kvindevalgretsforeningen," der netop skaffede kvinderne valgret i 1915. Nanna Aakjær døde 4. aug. 1962 på Skive Sygehus. I 1961 overtog datteren Solvejg Aakjær Bjerre (1908-2001) gården Jenle. Den 6. feb. 1981 solgte hun Jenle til Fredningsstyrelsen for 1,4 mio. kr., med den klausul at hun måtte bo der til sin død. I 1976 flyttede Solvejg Aakjær Bjerre ind på Jenle som pensionist. Hun udgav flere bøger bl.a. "Livet på Jenle" fra 1985.

Solvejg Aakjær Bjerre var uddannet fysioterapeut, hun havde arbejde på Koføeds Skole i København. Blev i 1929 gift med Hans Bjerre overlæge på Fåborg Sygehus.

Jenle har været og er stadig rammen om folkemøder. En ide fra St.St. Blichers "*Himmelbjergmøder*" og Bjørnstjerne Bjørnsons "*Aulestadmøder*," med politiske og litterære indhold efterfulgt af sang og dans, omen stilen er ændret en del. Aakjær angreb gårdmandsstanden for undertrykkelse af husmænd, samt kirken og præster især de missionske. Han skrev socialrealistiske fortællinger om hjemstavnen i lighed med Skjoldborg, Johs. V. Jensen og Martin Andersen Nexø.

Jeppe Aakjær debuterede 1899 dels med fortællingen "*Bondens Søn*" og dels med digtsamlingen "*Derude fra kjærene*." Han er markens digter, og mange kendte sange har han med i "*Højskolesangbogen*," hvem kender ikke digtet om "*Jens Vejmand*" fra digtsamling "*Rugens sange*," der udkom 1906, samt "*Jeg er havren. Jeg har bjælder på*" skrevet til "*Politiken*" i 1916. Aakjær skrev også skuespil "*Livet på Hegnsgården*" fra 1907. Biografier fx om Steen Steensen Blichers livstragedie fra 1928.

Erindringsromanen "*Fra min bette tid*" udkom i 1928. Romanen "*Vredens børn*" fra 1904 er en fantastisk god roman, der skabte et voldsomt røre. Med over 800 avisartikler landet over blev den direkte årsag til ophævelse af "*tyendeloven*," hvor husbond havde ret til fysisk afstraffelse af sit tyende. Aakjær skrev desuden mange noveller, var også en ivrig debattør i artikler og utallige foredrag og en evig forkæmper for de sociale tabere. Ved et besøg hos Georg Brandes skrev Aakjær til en ven: "*Havde vi fået rødgrød, var den nok blå*." Aakjær nød stor folkelig popularitet og udnævntes i 1926 til nationens folkelige sangskriver. Post mortem udgivet af Solvejg Aakjær Bjerre "*Efterladte erindringer*" fra 1934 og "*Breve*" fra 1944.

Jeppe Aakjær blev fundet død i sin have på Jenle 22. april 1930. Da han havde ønsket at blive brændt, blev hans lig sendt til København, for det var dengang det eneste sted i Danmark, man kremerede. En stor menneskemængde fulgte ham på hans sidste rejse. Han ligger begravet i skoven nedenfor Jenle. Aakjærsselskabet stiftedes i 50 året for hans død 1980. Selskabet afholder folkemøder, den årlige "*Jenlefest*" og uddeler en årlig "*Aakjærpris*." Jeppe Aakjær var en stor beundrer af Robert Burns.

1875-1928 **Thøger Larsen** dansk forfatter, tegner, astronom og journalist født 5. april 1875 i et fattigt husmandshjem i Underbjerg i Tørring, NV for Lemvig. Han kunne læse som 5-årig, tog præliminæreksamen i 1892, blev herefter huslærer og var fra 1896-1911 landinspektørassistent. Gift med Thyra, der var født Paludan, 3. dec. 1872, men de fik ingen børn. Thyra døde 6. jan. 1961. Thøger Larsen var redaktør af "*Lemvig Dagblad*" fra 1904-23 og udgav fra 1923-25 tidsskriftet "*Atlantis*." Thøger Larsen huskes bedst for sin lyrik, han debuterede i 1895 med digtsamlingen: "*Vilde roser*." I alt blev det til ti digtsamlinger, hvoraf de bedste er: "*Jord*" fra 1904, "*Dagene*" fra 1905, "*Det fjerne*" fra 1907, "*Bakker og bølger*" fra 1912, "*Slægternes træ*" fra 1914, herfra har vi: "*Danmark, nu blunder den lyse nat*," den blev sunget første gang ved Jenlefesten 1914 på melodien til "*Undrer mig på, hvad jeg får at se*." "*I Danmarks navn*" fra 1920 og "*Vejr og Vinger*" fra 1923, hvorfra vi kender: "*Du danske sommer, jeg elsker dig*." Thøger Larsen skrev desuden lune jyske fortællinger i novellesamlingen: "*Jyske noveller*" fra 1955 og en enkelt roman: "*Frejas Rok*" fra april 1928, der skildrer oprøret mellem kristendom og hedenskab. Romanen, der blev påbegyndt i 1898, betegnes som mindre god. Thøger Larsen har desuden oversat mange værker af bl.a. Nietzsche og Edgar Allan Poe.

Thøger Larsen var et natmenneske, hans store lidenskab var astronomi, hvor han har gjort mange opdagelser. I og omkring Lemvig findes "*Planetstien*" en vandretur på hen

mod en snes km., hvor planeterne er placeret i det korrekte størrelses- og afstandsforhold til hinanden. På Lemvig Museum er der en permanent Thøger Larsen udstilling med bl.a. hans astronomiske arbejder. Også religion, mytologi og sprog studerede han.

Thøger Larsen boede hele sit liv på lemvigegnen, han byggede i 1907 villaen Ro på Grønnegade, der senere blev navngivet Thøger Larsensvej 2a, hvad en messingplade fortæller. I 1960-erne var villaen ejet af Cicilia Agger, her boede Eva og Aage Herping i første halvdel af 1960-erne. Thøger Larsen var ven med Niels Bjerre, Jeppe Aakjær og Jens Søndergaard. Han døde i Lemvig 29. maj 1928 og ligger begravet på Lemvig Kirkegård.

- 1877 **Bovbjerg Fyr** bygget S for Ferring 10 km vest for Lemvig. Fyret er 26 m højt, placeret 62 m over havet og kan ses 16 sømil væk. Bovbjerg er vestkystens farligste område med sine stejle skrænter, mange strandinger er sket her. Fyret er moderniseret flere gange senest 1978, hvor det blev fuldautomatiseret. Det er også forevigt på et frimærke udgivet 12. sept. 1996. I år 2000 forlyder det, at fyret skal lukkes, da skibenes navigationsinstrumenter er så avancerede, at fyret har udspillet sin rolle. Henrik Krag, Nørre Snede har meldt sig som køber (2000) med planer om at omdanne stedet til et uddannelsescenter. Et stenkast fra fyret blev der i 1902 opsat en mindesten for venstrepolitikerens Chresten Berg.
- 1879 **Vemb-Lemvigbanen** åbnes 20. juli for trafik. En flok landboere havde forsamlet sig på Ramme Station for at se det første tog ankomme. Da toget skimtedes ude på linien, sagde gamle Terkel imponeret, idet han iagttog skinner og toghjul: "*Han ska' fan'me kjoer' bestemt.*" Strækningen Lemvig-Thyborøn åbnedes 22. juli 1899. På denne strækning passerer man Victoria Street Station et trinbræt navngivet af de lokale beboere i Vejlbjby. Den samlede banelængde er 60 km. I dag (1999) er der 18 togafgange daglig i hver retning plus 4 godstog.
- 1879-1941 **Axel Locher** dansk billedhugger søn af Carl Locher og bror til Jens Locher. Axel Locher har lavet porcelænsmodeller for Bing & Grøndahl og ca. 70 statuer af skuespillere bl.a. Olaf Poulsen.
- 1880-1950 **Niels Bukh** dansk gymnastikpædagog og ungdomsforfører. Grundlagde Ollerup Gymnastikhøjskole i 1920 og var skolens første forstander. Han brugte i gymnastikken svenskeren Per Henrik Lings (1776-1839) militante systemer og rejste hvert år verden rundt med sit elitehold. Niels Bukh var tiltrukket af stærke mand som Benito Mussolini og Adolf Hitler og indledte et samarbejde med Nazityskland. Han var til audiens hos Hitler og havde planer om en storstilet fest, når Tyskland vandt krigen, som han, og mange andre med ham, dengang forventede. I de kaotiske befrielsesdage 1945 blev Niels Bukh interneret af modstandsbevægelsen, grundet hans åbenlyse sympati for nazismen. Det fortælles endvidere, at Niels Bukh havde homoseksuelle tilbøjeligheder. Niels Bukh døde i 1950 som en bitter og knækket mand, til hans begravelse kom ingen fra regering eller andre politikere.
- 1882-1940 **Johannes Buchholtz** dansk forfatter. Kom i 1902 til Struer fra Fyn, hvor han fik arbejde som trafikassistent ved Statsbanerne. Blev i 1908 gift med Olga der var uddannet lærer, spillelærerinde og datter af pensionatsværtinden, hvor Buchholtz kom. Parret flyttede i 1911 i eget hus, som Buchholtz selv havde tegnet i alle detaljer. Buchholtz var egentlig lidt af en opfinder, fx opfandt han fri/optaget kombineret med låsen til toilettet. Efter datidens målestok var det et meget moderne hus, men med hans valgte dystre mørkeblå farver overalt. Huset blev samlingssted for limfjordsegnens

mange digtere, forfattere og malere, et kunstnerisk samlingssted, som Bakkehuset var det i København. Blandt de hyppige gæster kan nævnes Tit Jensen og Johannes V. Jensen, men ikke samtidig, Karl Bjarnhof, Johan Skjoldborg, Nanna og Jeppe Aakjær hvor Nanna blev Olgas gode veninde. Huset indgår i dag som en del af Struer Museum, der blev grundlagt af Buchholtz i 1930 i Struers ældste købmandsgård fra 1842. Olga og Johannes Buchholtz havde ingen børn, så de testamenterede huset og dets indbo til Struer Museum. Her står bl.a. en sekretær tilhørt Thomasine Gyllembourg og en sofa, der har haft sit hjem i Bakkehuset hos familien Rahbek.

Buchholtz debuterede i 1915 med romanen "*Egholms Gud*," mange romaner og noveller fulgte. I tiåret 1920-30 var Johannes Buchholtz Danmarks mest læste forfatter. I 1924 opgav han arbejdet ved Statsbanerne og levede af sit forfatterskab, der primært bestod af socialrealistiske værker. Buchholtz var en livlig og lun fortæller og havde et blødt hjerte overfor fattige, der aldrig gik forgæves til hans dør. Både Olga, der døde i 1967, og Johannes Buchholtz, der døde i 1940, er urnebegravet i haven ved deres hus.

1884 **Glyngøre-Skive Jernbane** indvies 15. maj. Banen blev nedlagt 22. maj 1971 for persontrafik, hvorimod godstrafik fortsatte til 1979. Den gamle stationsbygning er i dag indrettet som museum for jernbanen og fjordfiskeri. Den 29 km. lange strækning blev etableret som en kombineret cykelrute og natursti i aug. 1986. På ruten er der seks rasteplasser, men det er en ikke særlig cykelvenlig grusvej.

1885 **100 guldbåde** fra bronzealderen blev fundet af to arbejdere i en grusgrav nær Torshøj ved Nors. Guldbådene har formentlig været offergaver. Fem af de ca. 10 cm. lange både er udstillet på Thisted Museum, resten af det sjældne fund findes på Nationalmuseet. For fundet fik arbejderne en belønning på 500 kr. Dertil kommer den morsomme detalje, at de afleverede bådene i en madtejne, og for madtejnen fik de 80 øre. Senere fandt de samme to arbejdere en guldarmring, for den fik de 891 kr. i findeløn.

1891 **Nykøbing Mors Kirke** på Kirketorvet bygget i nygotisk stil på tomterne af den i 1889 nedrevne Sct. Clemens Kirke. Den 44 m lange kirke hæver sit karakteristiske kobberspir 43,3 m op i byens centrum. Tårnet har fire klokker den ældste fra 1300-tallet. I kirkerummet bemærker man straks det flotte, særprægede loft. Altertavlen er skabt i 1892 med byens borgere som model. Visse inventardele er overflyttet fra den gamle kirke fx munkestol, alterbillede skænket af Grevinde Danner, prædikestol fra 1605, kirkeskib fra 1803 og egetræsdøbefont fra 1856. Ved kirkens indgang står en jernskulptur af Erik Heide, og på Kirketorvet foran kirken står en smuk statue af et drikkende føl.

1891 **Trandum Kirke** rødstenskirke indviet 13. dec. af biskop Balslev. Kirkens byggeomkostninger beløb sig til 19.000 kr., heraf blev en tredjedel indsamlet blandt egnens borgere. På samme plads stod indtil 1554 en anden kirke, der formentlig er bygget omkring 1325. Men i 1554 fik herremanden på Stubbergaard Iver Juel tilladelse af Kong Christian III til at nedrive Trandum Kirke mod at bygge Sevel Kirke større. Det var i Iver Juels egen interesse, fordi Sevel lå nærmere hans gods Stubbergaard. Så Iver Juel beordrede herefter kirken nedbrudt og stenene fragtet til Sevel Kirke. Fra den gamle kirke er bevaret døbefont, vievandskar, alterstager og kirkenøglen. Alteret er en kopi af alteret i Vor Frue Kirke i København med Thorvaldsens Kristusfigur. Trandum Kirke blev restaureret i 1979. Jeppe Aakjærs far Jens Peder Jensen tog det løfte på sit dødsleje af sin svigersøn, at han skulle sørge for at betale "*ti kroner te den nøj kjerck i Trandum*," som han havde lovet.

1895-1957 **Jens Andersen Søndergaard** dansk maler født 4. okt. 1895 i Øster Assels på Sydmons, men familien flyttede år 1900 til Hurup på Thy. Jens Søndergaards mor hed Thyra

Marie Georgia Nielsen (1872-1965) og faren, der var malermester og cykelhandler, Anders Søndergaard Andersen (1871-1930). Jens Søndergaard kom 1909 i malerlære i Vestervig, senere hos farbroren Jeppe Søndergaard, hvor han blev udlært malersvend. Men han ville hellere være kunstmaler, hvad den lokale befolkning grinede meget af. Jens Søndergaard kom i 1919 på Kunstakademiet i København ganske vist kun i tre måneder. Som han selv skriver: *“Det miljø, jeg kom fra, kunne ikke trives der.”* I efteråret 1919 fik han optaget to malerier på Den Frie Udstilling: *“Jeg var nær ved at dø af lykke. Nu var verden min. Min fattige og triste kvist blev skøn og pragtfuld.”* Jens Søndergaard blev gift 31. juli 1921 med Thora Marie Johansen (1894-1960) fra København. Deres datter Annelise Søndergaard er også kunstmaler. Jens Søndergaards egentlige gennembrud skete på Kunstnernes Efterårsudstilling 1922. Fra 1928 og til sin død var han medlem af Grønningen. Hans billeder skildrer mennesker i den barske jyske natur ved havet og fjorden. Begivenheder som ringridning, dyrskue og sankthansaften er blandt hans yndede motiver, og netop hans *“sankthansaften ved Bovbjerg”* fra 1955 er udkommet på et frimærke i 1995. Foruden Hurup har han også boet i Vilsund, Bovbjerg og Stenbjerg ved Vorupør. Om vinteren boede han mest på Strandvejen i København eller i hans atelier på Rådhuspladsen, som han havde fra 1930. Hans forbindelse med Bovbjerg stammer tilbage til 1928, hvor han første gang besøgte maleren Niels Bjerre, som han beundrede meget. En stor del af hans produktion har rod i Bovbjerg, hvor han købte et sommerhus på skrænten i 1930. Gennem lange perioder slog økonomien ikke til, det bevirkede, at han, hvor han kunne komme af sted med det, betalte regningen hos købmand og bager med malerier. Hos bager Mikkelsen i Ferring, hvor jeg kom som barn, kunne de roligt spare tapetet, for der var ikke en bar plet i stuerne, alle vægge var tæt dekoreret med Jens Søndergaards malerier. Hans sommerhus på skrænten var han selv med til at indrette som museum, men det blev først åbnet i maj 1958 efter hans død. Museets besøgstal ligger på ca. 8.000 om året. Flere gange har der været tanker fremme om at sammenslutte museet med Lemvig Museum, dette skete 30. juni 1997, sådan at forstå, at det administrativt hører under Lemvig Museum. Jens Søndergaards malerier bringes i slægtskab med malere som Edvard Munch, Vincent van Gogh, Marc Chagall og Emil Nolde. Jens Søndergaard var en vanskelig, grov og selvsikker person, men samtidig også morsom, hans motto var: *“Farvekraft ad helvede til.”* Han var så absolut en udpræget mandschauvinist, men bedårede dog kvinderne og havde elskerinder hist og pist, hvad hans kone Thora måtte acceptere. Jens Søndergaard skrev desuden også digte. Han fik Eckersbergmedaljen i 1931, Thorvaldsenmedaljen i 1946 og som den første dansker Guggenheimprisen i 1956. Jens Søndergaard døde 21. maj 1957 i Skovshoved og ligger begravet på Ordrup Kirkegård.

- 1895 **Iglsø Kirke** i Fly Sogn indvies Allehelgensdag 1895 som sognekirke for Iglsø og Kjeldbjerg. En middelalderlig kirke, der for længst er nedrevet, omtales i 1474 og lå SØ for Iglsø by. Kirkens indre er harmonisk og smuk. Oprindelig var det en rødstenskirke, men stenene skallede, hvorefter kirken kalkedes hvid. Taget er sort skiffer, der står fint til den hvide mur. Kirkegården er meget speciel, idet gravene som de eneste i landet ligger N-S. På kirkegården står en klokkestabel.
- 1896 **Statens Museum for Kunst** åbner sine nuværende bygninger. Museet der blev grundlagt i 1849 kaldtes for Kunstmuseet for maleri, skulptur og grafik. Byggeriet påbegyndtes juni 1889. Grundlaget for samlingen var tre samlinger Den kongelige Maleri- og Skulptursamling, Den kongelige Kobberstiksamling med 300.000 blade der kan føres tilbage til 3. juli 1521 og Den kongelige Afstøbningssamling med 2.000

gipsafstøbninger. De havde alle tre tidligere til huse på Christiansborg Slot, men da denne igen brændte 8. okt. 1884, vedtog Landstinget, at der skulle bygges "*Tvende Museumsbygninger*," en til Den kongelige Maleri- og Skulptursamling og en til de oldnordiske samlinger. Grundlaget var hermed lagt for henholdsvis Statens Museum for Kunst og Nationalmuseet.

Statens Museum for Kunst blev ombygget og udvidet i 1966-70, men Den kongelige Afstøbningssamling, der er en af verdens bedste og største, stod i museets underetage og kom aldrig tilbage til museet grundet pladsmangel. I en årrække lå samlingen i en lade i Ledøje, den kan i dag ses i Vestindisk Pakhus, Toldbodgade 40, København og besøges årligt af 20.000 mennesker. Statens Museum for Kunst er efter endnu en modernisering og udvidelse åbnet 6. nov. 1998 efter at have været lukket i to år. Denne gang udvidet med 12.500 m² til 29.500 m², men så er det også inklusive 600 m² til "*Børnenes Kunstmuseum*" specielt doneret af Egmont H. Petersens Fond. Udvidelsens pris var 240 mio. kr. Men problemet for museet med hensyn til parkering det har de bibeholdt. Fra kritikerside er der lydt en del utilfredshed af ophængning og billedvalg i det nye hus, samt at huset er bygget for arkitekturens skyld mere end for at præsentere den kunst, der tegner sig op gennem tiden. Daværende kulturminister Jytte Hilden udnævnte fra april 1994 Allis Helleland (f. 21/6 1953) fra Vandborg ved Lemvig som museets direktør. Hellelands vej har gået over Aalborg, Aarhus og Kolding. Statens Museum for Kunst ejer over 8.000 værker, men på væggene er der højst plads til 1.000, dvs. at kældrens arkiver har enorme mængder af kunst. Der er ansat 200 personer i museet, der har en statsbevilling på 64 mio. kr.

1897

Redningsbåden Liløre kæntrede 25. jan. under en redningsaktion ved Harboøre. Redningsmandskabets besætning på 12 mand omkom alle under forsøget på at redde to fiskerlaug, der var i havsnød under en frysende storm. De omkomne efterlod sig 10 enker og 42 faderløse børn. Det var en tid, hvor "*vækkelsen*" prægede egnen, sognet var opdelt i "*de hellige*" og "*de vantro*." Begravelsen blev et tilløbsstykke med deltagelse af 4.000 mennesker. Blandt de journalister, der dækkede den tragiske begivenhed, var Mylius-Erichsen og Herman Bang. De kom ikke mindst for at høre pastor Carl Moe, der var berømt eller snarere berygtet for sine buldrende prædikener mod "*de vantro*." I sin prædiken fordømte Moe også denne gang "*de vantro*," så der blev bestemt ikke tale om en trøstende jordefærd.

Pastor Moe havde allerede markeret sig 3. søndag i fasten i 1881 med den såkaldte "*brændevinsprædiken*," der bevirkede, at mange gik direkte hjem og hældte brændevinen ud, mens andre tiggede pastor Moe om at få en enkelt uges henstand, for de havde netop fastlagt en fest. Carl Moe fik i 1885 embede i Skanderup ved Kolding. Han holdt den såkaldte "*helvedesprædiken*," der skabte så megen massiv kritik og forargelse, at Moe nødsagedes til at offentliggøre prædikenen, men her undlod han et par af de mest markante afsnit. Han blev slæbt for provsteretten og idømt en bøde. Sagen var tæt på at sprænge Folkekirken mellem Indre Mission og Grundtvigianismen. Carl Moe blev senere mangeårig formand for Indre Mission. Hans Kirks roman "*Fiskerne*" har udgangspunkt i den tragiske hændelse. Og Kristelig Dagblad blev "*født*" som svar på københavnerpressens hårde angreb på "*de hellige*." Hændelsen er omdannet til en film "*Guds Børn*" optaget ved Trans Kirke i 1998 med premiere 7. nov. 1999.

1898-1944 **Kaj Munk** dansk præst og forfatter født 13. jan. 1898 i Maribo af Mathilde og garvermester Carl Emanuel Pedersen. Året efter døde faren og i 1903 døde moren, så i en alder af 5 år blev Kaj forældreløs. I 1905 kom han i pleje hos morens kusine og

hendes mand Marie og Peter Munk i Opager. Først da han blev adopteret i 1916 fik Kaj Harald Leininger Petersen navnet Munk. Kaj kom til at holde meget af sine "nye" forældre, der hørte til indre mission. Efter Maribo Realskole og Nykøbing Falster Latinskole læste han på Københavns Universitet, hvor han boede på Regensen. Han tog teologisk embedseksamen i 1924. Samme år fik han embede i Vedersø, hvor han virkede til sin død. Kaj Munk var en afholdt præst, der trivedes godt blandt dem fra "Vejse." I 1929 blev han gift med Lise Jørgensen, parret fik fem børn. Kaj Munk priste naturen og holdt meget af at gå på jagt. Han var en ivrig debattør i alt, hvad der rørte sig, og for ham var det en selvfølge og helt nødvendigt at være en aktiv deltager i de politiske holdninger. Han var fascineret af nazismens og fascismens kolossale fremmarch i 1930-erne, beundrede stærke mænd og gik klart ind for deres tankegang, for markant var han altid i sine holdninger. Men efterhånden som han så udviklingen i Tyskland og Italien, vendte han 180° og blev en lige så markant modstander i såvel skrift som tale. Hans skuffelse over Danmarks politiske holdning ved besættelsen 9. april 1940 var enorm. Under besættelsen skrev og talte han åbent imod besættelsesmagten. Alle, og ikke mindst ham selv, var klar over faren, men trods flere advarsler og tilbud om at blive sendt til Sverige afslog han hver gang. Den 4. jan. 1944 om aftenen hentede fire tyskere Kaj Munk i Vedersø Præstegård, de kørte ham til Hørbylunde Bakker, hvor de likviderede ham. Han ligger begravet ved kirkens gavl på Vedersø Kirkegård. I mindet står Kaj Munk for os som en martyr, og det var vel også netop det, han ønskede. Og som forfatter husker vi ham. Han debuterede i 1920 med "Operationen." I 1923 skrev han "En idealist," den blev hans gennembrud og opførtes på Det kgl. Teater med premiere 8. feb. 1928. Ifølge anmelderne blev det en dundrende fiasko grundet en uheldig iscenesættelse og forkert beskæring og det trods publikums varme bifald. "Ordet" blev skrevet i 1925, efter en personlig oplevelse Kaj Munk havde med Marie Sand, der som ung mor døde i barselsengen samme år og ligger begravet i det sydvestlige hjørne på Vedersø Kirkegård. "Ordet" er et religiøst skuespil om modsætningerne mellem grundtvigianismen og indre mission, det opførtes første gang i 1932. Men det blev Carl Th. Dreyers filmatisering fra 1954, der udødeliggjorde stykket. Her ser vi den sindssyge Johannes, der har fået sine lidelser ved at læse Søren Kierkegaard. "Cant" havde premiere i 1931 og "Egelykke" i 1938. I 1942 skrev han "Niels Ebbesen," et historisk dækbillede af Danmark under besættelsestiden, stykket blev beslaglagt af regeringen 9. april 1942. Det kgl. Teater opførte stykket 3. dec. 1945. Kaj Munk fik i 1943 forbud mod at skrive, men en epilog til Det kgl. Teaters mindefest for digteren Johannes Ewald blev så skrevet i Holger Gabrielsens navn. Litteraturkritikere kalder "Før Cannae," en lille enakter på kun 23 sider skrevet i 1943, for Kaj Munks dramatiske højdepunkt. Kaj Munks store forfattervirksomhed gjorde ham til en holden mand. Så efter de første fattige år i Vedersø var han en hyppig gæst hos de, der af en eller anden grund havde det økonomisk svært, så cyklede han ud til dem "med Jesus på bagagebæreren," og de snakkede om løst og fast over en kop kaffe, og når Kaj Munk var gået, lå der undertiden 10- 20 -50 eller måske 100 kr. under tallerkenen, en menneskelig side han var meget beundret og respekteret for. Sept. 1942 udgav han sine erindringer: "Foråret så sagte kommer," som han selv siger "Så sagte, ja. Men kommer." Her fortæller han om bedsteforældrene, hvor specielt bestemoderen fik stor betydning for ham, om forældrene der døde, om plejeforældrene som Kaj kom til som femårig. Om sin barndom, ungdom, studietid og embedet i Vedersø. I alt skrev Kaj Munk 30 skuespil, hvoraf de fleste handler om store kendte mænd. Udover skuespillene skrev han essays, noveller og var tilmed en yderst aktiv journalist.

Han skrev også en børnebilledbog, hvor han i 52 vers fortæller hele Danmarks historie. Til hans alsidighed hører også poesi, men det overrasker dog de fleste, at det er ham, der har lagt ord til: "*Sæt gramfonen i stå, min ven - - Ja! Så sødt som i gamle dage.*" Også rigtig mange bøger er der skrevet om Kaj Munk. I 1944 stiftedes Kaj Munks Mindefond, der årligt uddeler en pris. Mange steder mindes Kaj Munk med mindesten, mindeplader og buste. I Aalborg åbnes et forskningscenter omkring år 2001 for digterpræsten.

Vedersø Præstegaard, der specielt efter Lise Munks død, er stærk på vej til forfald, står stadig som et uløst problem. Straks efter Kaj Munks død indsamlede en "*Kreds af Venner og Beundrere*" 120.000 kr., en enorm sum dengang, til at købe præstegården og indrette den som et varigt minde om Kaj Munk. Beløbet blev 8. april 1945 deponeret i Ribe Stifts kasse og i 1948 overført til Lise Munks sagfører i København, Torben Holm. Siden har pengene ikke været at finde. I 2002 er man, dvs. kirkeministeriet, arvinger, Ringkjøbing Amt og Kommune og Kaj Munks Mindefond, enedes om at præstegården skal sættes i stand, og arvingerne får lov at holde gratis ferie i præstegården. Men sidste ord i denne sag er endnu ikke sagt. (En længere historie om Kaj Munk kan rekvireres: Kaj Munk - hvordan var han egentlig?)

1898-1969 **Erik Bertelsen** dansk forfatter født i Harboøre. Som barn var han et skravl, der ofte var syg. Han opgav sin læreruddannelse, kom i gartnerlære i Vejle og blev herefter fabriksarbejder på en sølvvarefabrik. Har beskrevet det fattige fiskermiljø på forståelig vis. Debuterede i 1921 med "*Havets børn.*" Hans mest kendte bøger er trilogien "*Harboørefolk*" fra 1942. "*Hør hvor det stormer*" kom i 1966 og "*Stille nytår*" i 1967. Derforuden har han skrevet flere noveller og digtsamlinger "*Blæst og blå Vand*" fra 1939, hvorfra vi bedst kender, "*Blæsten går frisk over Limfjordens vande.*" Gennem mange år var Erik Bertelsen blandt de mest udlånte på de danske biblioteker.

1899 **Vemb-Lemvigbanen** udvides fra Lemvig til Thyborøn. Første tog kører på denne strækning 22. juli. Her passerer man i Vejlbj - Victoria Street Station et trinbræt navngivet af de lokale beboere i Vejlbj. Banen hedder nu Vemb-Lemvig-Thyborøn VLTJ-banen med en samlet banelængde på 60 km. Der køres ca. 18 tog dagligt i hver retning.

1899-1965 **Aksel Sandemose** hed oprindeligt Axel Nielsen. Dansk forfatter født 19. marts 1899 på Færkenstræde 12 i Nykøbing Mors. Moren Amalie Jakobsdatter Sandermosen var fra Norge, og faren Jørgen Nielsen var smed og afholdsmand. Ni søskende kom der med passende mellemrum i smedefamilien. Man forsøger p.t. at skaffe penge til istandsættelse af Sandemoses barndomshjem, der i så fald vil blive beregnet til ophold for bl.a. sandemoseforskere. Sandemoses kærlighedsløse barndom dukker ofte op i hans litteratur. Han skriver, at hans far en eneste gang lagde hånden på hans hoved, og at hans mor aldrig har kysset ham. Aksel var med sit fantasifulde og sårbare sind anderledes, derfor blev han mobbet i skolen. Han flygtede i 1916 fra hjemstavnen for at sejle tværs over Atlanten til den canadiske delstat Newfoundland. I 1919 rejste Sandemose til København for at tage studentereksamen, faren og en ældre bror kautionerede for et lån i Nykøbing Bank, men hvad de ikke vidste, var at Sandemose kun sjældent kom til undervisningen, han fik aldrig sin eksamen, men da han igen kom til Nykøbing, havde han studenterhuen på, - de kan jo købes. Han var på en gang både genial og gal, gik for at være en slagsbroder og drukkenbolt.

Sandemose blev gift med Dagmar Ditlevsen, de havde kendt hinanden fra 1915. Parret fik tre børn, heraf var to piger tvillinger. Meget forskelligt har Sandemose prøvet dansk

“lærereksamen” fra Staby Vinterlærerseminarium, arbejdsmand ved anlæggelse af Morsøbanen, tørvegraver i Vamdrup, hvortil familien flyttede i 1923, og levede her stort set af kartofler. Så flyttede de til Hareskoven, herfra flyttede de til Bispebjerg i ly af nattens mørke, fordi de skyldte alle handlende i Hareskov penge. En overgang var han kustode på Ny Carlsberg Glyptotek med uniform og trekantet hat. Så sendte Sandemose nogle noveller til Johannes V. Jensen, der åbenbart så et talent og hjalp Sandemose med at rette stilen til. Hvert år besøgte Johannes V. Jensen familien Sandemose på Store Bededag. Fra 11. maj 1930 bosatte familien sig i Norge, og herefter skrev Sandemose på norsk. Årsagen til, at han flyttede til Norge, skal måske findes i, at han havde solgt romanen: *"En sømand går i land"* til både Gyldendals - og Hasselbalchs Forlag, og derfor forsøgte at forsvinde. Den første lejlighed de havde på Blylaget i Oslo, flyttede de fra uden at betale. Sandemoses økonomi har altid været håbløs, men han havde lært sig en god teknik nemlig at låne penge, men betalte dem meget nødtigt tilbage. Dagmar Ditlevsen var en tålmodig sjæl, for Sandemose indledte i 1931 et forhold til den fraskilte Karen Lang, der også var vennen Sigurd Hoels elskerinde. Dagmars tålmod slap op i 1937, da stillede hun Sandemose et ultimatum. Sandemose var ikke en modig mand, så han rejste til London og senere til Newfoundland. I 1938 fødte Karen ham en søn, Stephan. Ved krigens udbrud i 1940 erklæredes Sandemose uønsket i Norge. Han så nærmest sin udvisning som en løsning på sit umulige familieforhold og flyttede til Sverige. Også økonomisk var han i uføre, i en periode flakkede han rundt i Sydnorge og stak af fra pensionater og hoteller uden at betale regningen. Også forfatteren Tom Kristensen var blandt Sandemoses venner.

Sandemose debuterede i 1923 med: *"Fortællinger fra Labrador."* Hans hovedværk og egentlige gennembrud er: *"En flygtning krydser sit spor."* Bogen der føder Janteloven, skrev han i 1933, den udkom først på dansk i 1938. Det er en selvbiografisk skildring af hans fødeby i 1910, byen kalder han Jante. Som Espen Arnakke ser han byen som et åndeligt torturkammer, hvor alle kæmper for at holde hinanden nede. Uretfærdigheden der avler aggressivitet, vidnet der udråbes som synderen, mennesket der trænger til forbedringer. Bogen afslører samtidig Espens mange fobier.

Jantelovens ti bud, som alle egentlig siger det samme: *"Du skal ikke bilde dig ind, at du er noget,"* en lov alle bruger, og alle er offer for samme. Og skulle en enkelt alligevel hæve sig over de ti bud, har Sandemose garderet med en ekstra straffelov: *"Du tror måske ikke, at vi ved noget om dig?"* Bogen blev opfattet som en provokation mod hans fødeby. Først 5. marts 1965 skete Sandemoses forløsning, på Centralhotellet i Nykøbing Mors: *"Han var rystende nervøs. Der var død stille. Sandemose gik langsomt et skridt af gangen. Det var tydeligt, at han var bange. Så var der endelig et behjertet menneske, som begyndte at klappe, og alle 600 i salen fulgte efter. Man kunne ligefrem se lettelsen på Sandemoses krop."* Fem måneder senere døde han på Rigshospitalet i København.

Sandemoses bøger handler alle om mænd, der må slå sig igennem i kamp mod rædselsfulde skurke. Af andre kendte værker har han skrevet: *"Klabavtermanden"* fra 1927, *"Det svundne er en drøm"* fra 1944, *"Varulven"* fra 1958, *"Nybyggerne i Alberta"* og hans selvbiografiske romaner *"Rejsen til Kjørkelvik"* fra 1954 og *"Murene omkring Jeriko"* fra 1960. Om Nykøbing siger Sandemose med Espens ord: *"Undres på, om mange har elsket sin by og sin slægt så højt, som jeg har gjort det. Men de lo ad mig, og mit dybe had blev den negative målestok for, hvor stor min kærlighed har været."*

I 1942 forlod Karen ham. I 1963 blev Sandemose igen gift. Sandemose led af mindreværdskomplekser, måske netop derfor var han mytoman, dvs. han havde en

sygelig trang til at fortælle opdigtede historier og til at sprede rygter. Han havde en stor brevveksling bl.a. med forfatteren Knut Becker.

I efteråret 1999 er der premiere på filmen: "*Flugten fra Jante*" eller "*Misery Harbour*" en biografi over Aksel Sandemose der delvis er indspillet i Nykøbing Mors. Filmen har kostet 38 mio. kr. at producere. Forfatteren Espen Arnakke flygter med båd fra "*Jante*" til Newfoundland og bliver skovhugger i Canada. Filmen har fået en meget beskedent anmeldelse.

Jante, en betegnelse for småpenge, var oprindeligt blyknapper som børnene spillede med i mangel af bedre. En anden forklaring af ordet er "*jantegoejaus*," som skulle betyde i forgårds aften. Aksel Sandemose døde 6. aug. 1965 i København.

Janteloven:

1. Du skal ikke tro, at du er noget
2. Du skal ikke tro, at du er lige så meget som os
3. Du skal ikke tro, at du er klogere end os
4. Du skal ikke bilde dig ind, at du er bedre end os
5. Du skal ikke tro, at du ved mere end os
6. Du skal ikke tro, at du er mere end os
7. Du skal ikke tro, at du dur til noget
8. Du skal ikke le ad os
9. Du skal ikke tro, at nogen bryder sig om dig
10. Du skal ikke tro, at du kan lære os noget

1901-1988 **Torvald Westergaard** billedhugger og stenkunstner fra Lemvig hvor han havde sit stenhuggerværksted fra 1923 til 1964, da han afhændede værkstedet til sin søn Ejgil Westergaard, der også har faderens kunstneriske evner. Torvald Westergaard var gift med Agnete (1905-93). I Lemvig er der opstillet en lang række af hans skulpturer i haven ved Lemvig Valgmenighedskirke, eller Johanneskirken som den også hedder, og langs skulpturstien. På Jens Nielsen & Olivia Holm-Møller Museet i Holstebro står i museets have en skulptursamling på elleve af hans værker. Blandt Westergaards mange værker kan nævnes "*Menneskenes Mor*," på Vestjyllands Højskole i Velling og buste af Kaj Munk. Barnebarnet Elof Westergaard er fra 1991 præst i Husby.

1908 **Peter Adler Alberti** født 10. juni 1851 i København. Gik i Borgerdydsskolen hvor også Søren Kierkegaard gik. Uddannet jurist, men havde et dårligt ry som højesteretssagfører grundet sin hårde og hensynsløse stil. Gift med Eugenie Møller (1857-1929), ægteskabet opløstes i 1898, hvor hun blev gift med sangeren Peter Cornelius. I 1875 kom Alberti ind i bestyrelsen for "*Den Sjællandske Bondestands Sparekasse*," og blev i 1890 dens formand, ikke mindst på grund af at han var "*gamle Albertis*" søn. Tilliden til hans far den fremtrædende venstrepolitiker C.C. Alberti var stor. Samme år begyndte hans bedragerier. Oprettede i 1888 "*Danske Landmænds Smøreksporforening*," hvor han udbetalte en overpris til bønderne for derigennem at vinde politiske stemmer. Ved den årlige regnskabsafregning i begge selskaber, som han rådede egenhændigt over, dækkede han det voksende underskud ved at trække veksler på sine engelske forretningsforbindelser. Alberti var gehejmeråd og storkorsridder. Kom 1892 i Folketinget og blev justitsminister fra 1901-08.

Med sin dårlige privatøkonomi, uheldige spekulationer i Sydafrikanske guldminer og spillelidenskab voksede underskudet støt år for år. Han lånte 1,5 mio. kr. af Statskassen til "*Den Sjællandske Bondestands Sparekasse*," et lån der var velsignet af I.C. Christensens, der stadig ikke havde gennemskuet bedrageriet. Den 24. juli 1908 gik han af som justitsminister. Lånet krævedes tilbagebetalt 8. sept. 1908, men pengene var væk,

og Alberti så ikke anden udvej end at melde sig selv for bedrageri, hvad han gjorde samme dag på Københavns Domhus. Den samlede gæld var vokset til 16,9 mio. kr., det svarede til en femtedel af statens årlige indtægt. Sparekassen tabte 14,7 mio. kr., smørreksporten 700.000 kr. og staten de 1½ mio. kr. Bedrageriet med forfalskede regnskaber havde stået på gennem 20 år. Alberti idømtes i 1910 fængsel i 8 år, hvor han sad i Horsens Statsfængsel, men blev benådet i 1917. Den ellers så kraftige mand var ved løsladelsen pillet helt af. Skæbnen indhentede ham, idet han blev dræbt ved en trafikulykke 14. juni 1932. En af de nymodens sporvogne påkørte ham. Alberti ligger begravet på Assistens Kirkegaard. Sagen førte regeringen I.C. Christensen til fald året efter, og der rejstes rigsretssag mod I.C., som dog blev frikendt.

1910-1974 **Else Alfelt** dansk maler født 16. sept. 1910 i København. Som syvårig kom hun på børnehjem grundet forældrenes skilsmisse, her forærede en tante hende en malerkasse, og det viste sig hurtigt, at hun havde talent, idet hun begyndte at male portrætter. Som femtenårig begyndte hun på Teknisk Skole, hvorefter hun søgte ind på Kunstakademiet, men blev afvist. Else Alfelt engagerede sig stærkt i tidens brydninger, var medlem af DKP og arbejdede med abstrakt kunst. I 1933 mødte hun Carl-Henning Pedersen på Den Internationale Højskole i Helsingør, de blev gift 7. dec. 1934. De første år var ikke let for familien, de måtte leve af socialhjælp, der dengang var 12 kr. om ugen. Parret har datteren Vibeke Alfelt (1934-99). Else Alfelts foretrukne motiv er bjerglandskaber, drømme om måne og tinder, hun malede sine billeder med lærredet liggende på gulvet. Har lavet flere mosaikker bl.a. på Th. Langs Seminarium i Silkeborg. Det var Else Alfelt, der inspirerede Carl-Henning Pedersen til at male. Begge var de med i kunstnersammenslutningen "*Cobra*."

I 1976 åbnedes Carl-Henning Pedersen og Else Alfelt-museet ved siden af Angligården i Herning, fundamentet var en gave fra Carl-Henning Pedersen på ca. 3000 egne værker og hovedparten af Else Alfelts produktion. Else Alfelt døde 9. aug. 1974 og ligger begravet på Tibirke Kirkegård.

1912-1999 **Sven Havsteen-Mikkelsen** dansk maler og grafiker. Søn af polarforskeren Ejnar Mikkelsen. Havde konflikt med forældrene, der satte ham i lære i Georg Jensens sølvsmedje. Sven hadede arbejdet og forlod fabrikken med støtte fra en onkel. En tid boede han på Fyn, hvor han støttedes af familien Syberg. Faderen sendte Sven på ekspedition i Grønland, her vakttes hans kunstneriske interesse. Sven Havsteen-Mikkelsen har fremstillet mange altertavler, glasmosaikker og bogillustrationer bl.a. i Martin A. Hansens "*Orm og Tyr*." En del af hans værker kan ses på Museet for Religiøs Kunst i Lemvig. Sven Havsteen-Mikkelsen boede privat på Ærø og har modtaget flere legater og hædersbevisninger.

1912 **Daells Varehus** åbnede på Nørregade i København. Brødrene Christen og Peter Møller Daell på henholdsvis 28 og 25 år var uldkræmmere og kom fra Humlum ved Struer. Daells Varehus blev en af de største succeser i dansk detailhandel, "*Stormagasinet med de små priser*." Her lanceredes også det senere klassiske begreb, "*fuld tilfredshed eller pengene tilbage*," ikke mindst i forbindelse med Danmarks første postordreforretning, der til sin "*død*" i 1990-erne stadig var landets største. Daells har altid været meget velkonsolideret og betalte altid kontant. I 1945 omdannedes Daells til A/S, og "*Flere og flere går om ad Nørregade*." I 1947 døde Christen Daell. Peter Møller Daell var forud for sin tid, allerede i 1957 indførte han udbyttedeling til de ansatte, i 1961 fratrådte han, men fortsatte som bestyrelsesformand. I 1974 døde Peter Møller Daell. Herefter begyndte problemerne, idet arvingerne stredes om magten og firmaets ide. Daells Bolighus starter i 1980 som en succes, men lukkede alligevel få år

efter. Flere forskellige tiltag forsøgtes, kæder af forskellig art også i Norge, modernisering og udvidelse af varehuset med afdeling for unge, men stort set alt sammen med et negativt økonomisk resultat. Arvingerne trak i hver sin retning, og ofte satte man sig mellem de to berømte stole. For kunderne var det ikke mere "fint" at handle i Daells Varehus, øgenavne blev almindelige "Dalle Valle," "Daells Vareskur" og "Bøndernes Paradis." Også økonomiske investeringer slog fejl, og hermed svigtede bankens tillid. Postordrefirmaet blev solgt til svenske Ellos for 50 mio. kr., og ejendommen på Nørregade blev overtaget af KP og PKA. Marts 1998 indskrænkes varehuset med et par etager, der udlejes til anden side, og rygter verserer om en betalingsstandsning. Til julehandelen 1998 skrev aviserne: "Ta' i Daells der er ingen køer." Fortsatte rygter om betalingsproblemer gav det resultat, at firmaerne holdt igen med vareleveringer, vareudbuddet blev derfor for lille, og kunderne udeblev. Nedturen fortsatte, og 9. jan. 1999 kom meldingen: "Daells Varehus lukker," et eventyr i dansk detailhandel var udspillet. Dørene til det 30.000 m² store Daells Varehus blev lukket for sidste gang 31. marts 1999 kl. 18. En trist skæbne for det der engang var flagskibet i dansk detailhandel. Bygningerne omdannes til hotel med butikker i stueetagen.

1913

Carl-Henning Pedersen dansk maler og grafiker født 23. sept. 1913 i København af Ellen Hansen og jord- og betonarbejder Johannes Pedersen. Som barn var han mælkedreng og drømte om at blive komponist. På et ophold i 1933 på Den Internationale Højskole i Helsingør mødte han Else Alfelt (16/9 1910-9/8 1974), der inspirerede ham til at male, den 7. dec. 1934 blev de gift. De første år var ikke let for familien, de måtte leve af socialhjælp, der dengang var på 12 kr. om ugen. Parret har datteren Vibeke Alfelt (1934-99).

Carl-Henning Pedersen er autodidakt og debuterede i 1936 på Kunstnernes Efterårsudstilling. I 1939 gik han til Paris og hjem igen, indimellem med venlige bilisters hjælp.

Efter Else Alfelts død i 1974 blev Carl-Henning Pedersen igen gift, det skete 23. maj 1977 med indendørsarkitekt og fotograf Sidsel Ramson født 15. juli 1937 i Norge. Parret har bosat sig i Bourgogne i Frankrig. Carl-Henning Pedersen maler drømmeagtige fabler, heste, fantasifugle, masker, eventyrpaladser, sole, både og gudevæsener i stærke farver, herigennem udtrykker han sorg og glæde, lykke og vemod. Han er blevet inspireret af afrikansk kunst og børnetegninger, med forbilleder som Klee, Picasso, Chagall og naturfolkene. Var med i kunstnersammenslutningen "Cobra." Fra 1965-68 lavede han den 5 m høje og 200 m lange, altså 1000 m², keramiske udsmykning i den runde Angligården i Herning et fantastisk flot og stort arbejde. I 1976 åbnedes Carl-Henning Pedersen og Else Alfelt-museet ved siden af Angligården. Fundamentet var en gave fra Carl-Henning Pedersen på ca. 1000 egne værker og hovedparten af Else Alfelts produktion. Fra 1980 var han medlem af Grønningen. Carl-Henning Pedersen har modtaget flere priser Unescoprisen i 1962, Marzolloprisen i 1968, Henrich Steffensprisen i 1969 Prins Eugenmedaljen i 1980. Et af hans kendte arbejder er glasmosaikudsmykningen i Ribe Domkirke, disse er gengivet på en serie af tre flotte frimærker i 1987, og i 1998 kom igen et frimærke fra Carl-Henning Pedersens hånd. Han siger selv, at da han har malet siden sit tyvende år, er hans produktion af malerier, akvareller, tegninger og tryk formentlig omkring 10.000 billeder. Hans seneste værk er en 12 m høj obelisk med 400 kakler a 50x50 cm i en ny rundkørsel ud for museet i Birk i Herning. Den meget flotte obelisk blev indviet 19. sept. 2003 af kulturminister Brian Mikkelsen. Carl-Henning Pedersen blev 13. sept. 2001 udnævnt til æresborger i Herning.

- 1918-1989 **Henning Hauge Gantriis** dansk tegner født 1918 i Lemvig. Uddannet lærer på Nørre Nissum Seminarium. Flyttede 1942 til København, hvor han efter få år udelukkende ernærede sig som tegner. Har været tilknyttet Hjemmet, Politiken og Svikmøllen. Skabte i 1953 tegneserien "*Livets gang i Lidenlund,*" med pastor Swolm, redaktør Ansatz, doktor Bramsig, borgmester Jernsøe mfl. Serien, der startede i Politiken, er et tidsbillede af livet og nyfigenheden i en provinskøbstad, umiskendelig som Lemvig. Handlingen foregår i 1950-60-erne. Serien kører stadig i De Bergske Blade og er flere gange udgivet i hefter. Henning Hauge Gantriis modtog Storm Petersens Mindelegat i 1975. På Lemvig Museum findes en permanent udstilling af Gantriis' arbejder.
- 1919-1997 **Poul Ørum** født 23. dec. i arbejdsmiljø i Nykøbing Mors som søn af Constance Nørholm (1892-1978) og maskinpasser Laurits Ørum (1887-1944). Tog realeksamen fra Skive og blev herefter jungmand på en skonnert med en meget brutal skipper, der var så hård ved den spinkle Poul, at denne overvejede at slå skipperen ihjel. Dette skildrede han flere år efter i novellen "*Atlanten.*" Efter søfarten var han tørvegraver, røgter, bissekræmmer og dyrlægeassistent på sin hjemegn. Den 27. maj 1944 samme år som hans far døde, blev han gift med vejmandens datter Signe Andersen (1921-80) i Skive. Også samme år fik han job på Morsø Venstreblad, ganske vist underbetalt, og senere blev han kriminalreporter ved Ny Tid i Aalborg. Fra 1947 blev han ansat ved den socialdemokratiske provinspresse i København. Fra barns ben ville Poul Ørum være digter, men røbede det aldrig for kammeraterne, for så ville han være blevet drillet, en digter hørte ikke rigtig til i arbejdsmiljøet, hvor bøger ikke var det hensigtsmæssige inventar. Han debuterede i 1953 med romanen: "*Dansen med de fire vinde,*" en fortælling fra en jysk landsby i 1700-tallet. Efter 14 år som journalist flyttede parret til Fanø, hvorfra hans mor stammede. Han ernærede sig herefter som fuldtidsforfatter med hyppige bidrag til "*Hjemmet*" og en aftale med forlaget "*Fremad*" om mindst en roman om året. Poul Ørum siger: "*Jeg blev færdig med fortidens kæltringer og tog fat på nutidens.*" Det var en klog disposition, han tog altid minoriteterne i forsvar, borede i uretfærdigheden og angreb magtmisbrug, korruption, hykleri og sladder. Han bevægede sig på et psykologisk plan. Hans læserskare voksede, og han modtog en lang række hædersbevisninger. I 1957 kollegernes ærespris, 1958 Den danske kritikerpris, 1963 De Gyldne Laurbær, 1964 Johs. Ewalds legat, 1966 Jeanne og Henri Nathansens mindelegat, 1969 Otto Rungs forfatterlegat, 1970 Henrik Pontoppidans Mindelegat, 1973 Søren Gyldendal-prisen, 1976 H.C. Andersen-legatet og 1984 Ikea-prisen. En af romanerne: "*Retssikkerhedens illusion*" fra 1979 skrev han sammen med sin kone Signe. I 1980 døde Signe af en blodprop i hjertet. Det slog Poul Ørum ud, han mistede lysten til at skrive og trøstede sig i stedet med flasken. Efter et par år med psykologhjælp kom han igen på ret køl og skrev "*Sorgens følelser,*" der omhandler savnet af livets ven og følgesvend. Han fandt en ny kærlighed og blev i 1986 gift med Anne Jonna Thiesen. Hans 42. og sidste roman "*Drøm og selvindsigt*" skrev han om kap med døden, som han mærkede nærmede sig: "*Han ta'r mig, når han vil.*" Poul Ørum døde 27. dec. 1997. Hans omfattende forfatterskab tæller som sagt 42 bøger, der i stil ofte er sammenlignet med Lars Nielsens romaner, udover romanerne har han skrevet noveller, digte, radio- og tv spil.
- 1922-1997 **Svend Wiig Hansen** dansk billedhugger, grafiker, tegner og maler. Født i Møgeltønder. Havde som ung planer om at blive sanger eller cirkusklovn. Kalder sig selv et "*bølgegangsmenneske,*" der pendler mellem storm og stille. Deformede og svulmende menneskekroppe er hans foretrukne modeller, en markant ekspressionist. Debuterede på Kunstnernes Efterårsudstilling 1946. Hans mest kendte er "*Moder Jord*" fra 1953, der

blev opstillet i 1954 foran rådhuset i Århus, men måtte på grund af offentlig postyr fjernes, og står i dag på Herning Kunstmuseum. "*Delos*" fra 1962 på Louisiana, "*Den Ensomme*" på Statens Museum for Kunst, "*Pietas*" fra 1976 et 4x22 m relief på Centralsygehuset i Herning. Og senest hans fire hvide kæmpe mandefigurer "*Mennesket ved havet*" der skuer ud over havet på stranden nord for Esbjerg. De blev rejst i 1995, er 9 m høje, og der er brugt 200 tons cement til de fire mænd. Svend Wiig Hansen var professor ved Kunstakademiet fra 1971-76. Blev 1994 udnævnt til æresmedlem af Akademiet for de Skønne Kunster. På Biennalen i Sao Paulo i 1996 fik han medalje med ærestitlen "*maestro*." Gift med Leila Sallyman og har sønnerne arkitekt Christian Wiig Hansen og designer Nikolaj Wiig Hansen. Svend Wiig Hansen døde 15. marts 1997.

1924-2002 **Jonna Gya Sejg**, landsbymaler som hun selv siger, født 14. okt. 1924 i København, hvor hendes forældre også var malere. Jonna Sejg var gift med tekstforfatteren Thøger Olesen, der var far til bl.a. "*Den gamle gartner*" og oprettede Vise-Vers-Huset i Tivoli. Efter skilsmissen rejste hun i 1959 til Dybe, hvor hun i 1968 købte den nedlagte Dybe Gl. Skole, som hun omdannede til et kursus- og kulturcenter, hvorfra vi kender "*Malerpigerne*." Hun blev med sin karisma et kulturelt fyrtårn på denne egn. Jonna Sejg blev lærer på Nees Skole, senere otte år på Holstebro Gymnasium og seks år på Struer Gymnasium. Har også givet en hånd med ved Lemvig Gymnasium og Vestjyllands Højskole. Jonna Sejg var en flittig foredragsholder. Hun havde en bogsamling på omkring 6.000 bind og læste selv fire bøger om ugen. Hun har modtaget Lemvig Prisen. Jonna Sejg døde 12. okt. 2002.

1925 **Bang & Olufsen** oprettes 17. nov. af ingeniørerne Peter Boas Bang (1900-1957) født i København og Svend Andreas Grøn Olufsen (1897-1949), der havde mødt hinanden, mens de læste i Århus og havde fælles interesse i det nye spændende medie - radioen. Olufsen er født på herregården Quistrup SØ for Struer. Her indrettede de to unge ingeniører et tårnværse, med økonomisk støtte fra begge familier, og det var her eksperimenterne begyndte. Mange af herregårdens store folkehold deltog aktivt i arbejdet. Idegrundlaget var en radio, der skulle tilsluttes lysnettet, og da prototypen af den første radiomodtager samme år stod færdigkonstrueret, fik den naturligvis navnet "*lysnetmodtageren*" eller "*The Mains Receiver*." Apparatet kom dog aldrig virkelig i produktion, idet der kun blev solgt ti eksemplarer, og det var til familie og venner. I grunden var det vel ikke så underligt, for prisen svarede til en arbejders årsløn. Økonomisk stod det ofte sløjt til, fx gik Fru Olufsens "*ægpenge*" altid til indkøb af materialer til fabrikken. Fra 1925 til 27 var Quistrup "*rugkasse*" for opfindernes aktiviteter, så flyttede fabrikken til lokaler i Gimsing ved Struer, og der kom mere gang i produktionen, og medarbejderstaben voksede til 32 mand. I 1932 kom "*Mik*" en malerlærling fra Vinderup ind på fabrikken, han havde tegnet et B&O logo, som han ville sælge for 5 kr., Olufsen blev så begejstret for udkastet, at han gav "*Mik*" 10 kr. Det var en helt usædvanlig handling for den påholdende fabrikant. Samme logo er den dag i dag B&O's varemærke. Et af firmaets slogans er, "*vi tænker anderledes*," og måske netop her ses forskellen.

I 1951 startede tv i Danmark, de første to år med 3 timer om ugen fordelt på 3 dage. B&O havde næsten samtidig et fjernsyn på markedet, men salget startede meget beskedent. I 1959 var der 23 radiofabrikanter i Danmark, i dag er der kun B&O tilbage. I 1965 havde B&O filialer i Skive, Lemvig, Holstebro og Møborg og i alt 1.600 ansatte. Gennem årene har der været op- og nedture. Omsætningen for 1996/97 blev 3 mia., heraf gik 77% til eksport, og medarbejderstaben er steget til 2.500, hvoraf 300 er

ingeniører, en del af dem er ansat i datterselskaber i ni forskellige lande. Kvalitet og design er B&O's kendemærke. Nogle af firmaets produkter har fået den ære grundet designet at blive optaget på Museum of Modern Art i New York.

- 1929 **Hjerl Hede** frilandsmuseum åbnes på 1000 ha fredet lyngareal ved Flyndersø SV for Skive. Den gamle Landsby har bondegårde, smedje, mølle, mejeri, købmand, kirke, skole m.m. samlet fra forskellige egne af landet. Museet, der er stiftet af H.P. Hjerl Hansen (1870-1946), har mange aktiviteter sæsonen igennem.
- 1930 **Bodil Kaalund** dansk maler, grafiker og forfatter født 8. nov. 1930 i Silkeborg af portræt- og landskabsmaler Martin Kaalund Jørgensen. Uddannet på Kunstakademiet i København 1950-54, men debuterede allerede 1948 på Kunstnernes Efterårsudstilling. Bodil Kaalund er især kendt for Gud og Grønland, hun var initiativtager til Grønlands Kunsthøjskole og er formand for Dansk-Grønlandsk Kulturfond. Med sine religiøse motiver, har hun siden 1971 udsmykket 26 kirker i ind- og udland bl.a. Lemvig Kirke i 1977, Isenvad Kirke i 1990 og senest Stenkyrkan, Tjörn i Sverige i 2002. Derudover har hun tegnet tre bispekåber, 15 messehagler og illustreret den autoriserede udgave af Danske Bibel, der udkom i 1992. Fra 2002 er hun stoppet med at påtage sig flere opgaver med udsmykning af kirker, og vil hellige sig andre frie opgaver. I den gamle Pavillon på Strandvejen i Lemvig blev der i 1994 indrettet Museum for Religiøs Kunst med hendes samlinger, et museum der i 1998 blev udvidet. Bodil Kaalunds er kaldt for Danmarks største kirkekunstner, hun bor privat i Kongens Lyngby.
- 1934 **Erik Heide** dansk billedhugger født på Mors. Erik Heide har skabt mange udendørs kunstværker. Ved indgangen til Nykøbing Mors Kirke på Kirketorvet står en jernskulptur. I Viborg en statue af Cisterciensermunken Gunner. Ved Ikast Bibliotek en granitstatue. I Lem Anlæg står "*Månehuset*." Erik Heide er repræsenteret på mange museer bl.a. Statens Museum for Kunst. De fleste af Erik Heides kunstværker er udført i granit eller støbejern med bjælkeagtig karakter. Har fremstillet en del kirkekunst fx altertavler i Møllevangskirken i Aarhus og Kragelund Kirke. Hans skulpturer er enkle og udtryksfulde, det man kalder lapidarstil. Der er sagt om Erik Heide, at han minder mere om Emil fra Lønneberg end om Michelangelo.
- 1936 **Jane Aamund** dansk journalist og forfatter født Ane Johanne Weibel. Søster til Asger Aamund. Moderen er født på Nørre Vinkel ved Lemvig. Jane Aamund har fra 1968 haft eget PR- og reklamebureau, PR-chef i Birger Christensens Pelsfirma fra 1973, informationsmedarbejder i landbrugsministeriet fra 1977, studeret spansk fra 1978, journalist ved Berlingske Tidende fra 1980. Debuterede som forfatter i 1977 med: "*Bag damen stod en Christian*." Desuden skrevet "*Klinkevalsen*" i 1989 der havde filmpremiere 29. okt. 1999, "*Colorado Drømme*" en selvbiografisk roman fra 1997 der er trykt i over 100.000 eksemplarer, hvad der også gælder for "*Den grønne port*" fra 1998. Romanen er barndomserindringer fra Ingrid Jespersens Pigeskole og et opgør mod faderen, "*Kamæleonen*" fra 1999, "*Den hvide verden*" fra 2000 hvor hun fortæller om sine oplevelser som kræftpatient, en sygdom hun fik konstateret i 1994 og "*Vesten for måne*" fra 2001 en roman om hendes mors slægt på Nørre Vinkel. "*Klinkevalstrilogien*" er ved at blive filmatiseret som tv-serie og spillefilm. En opsamling af artikler "*Søndags Smil*" er udgivet i 2002. Jane Aamund er gift med tandlæge Nils Urhammer og bor i København, men har købt Lille Kamstrup i Nørre Nissum, hvor hun fra 2002 har fået permanent adresse. I øvrigt er der ikke mange oplysninger at hente om damen hverken på biblioteket eller på Internettet. Jane Aamund

er for tiden en af Danmarks mest læste forfattere, hun har fået "*Boghandlernes Gyldne Laurbær 1997*" og flere andre udmærkelser.

1938 **Oddesundbroen** åbner mellem Grisetå Odde og Thyholm. Den 472 m lange bro er en kombineret vej- og jernbanebro med et klappag.

1938 **Ove Ødegaard** direktør og maler. Født i Nørre Nisum Ø for Lemvig august 1938.

Ville gerne have været på Kunstakademiet, men økonomien strakte ikke hertil i det lille hjem. I stedet blev han først udlært som købmand, og kom derefter på dekoratørskole i Aarhus, det smagte trods alt lidt af kunst. Fik herefter job som konsulent og dekoratør hos grossistfirmaet Nørregaard & Clausen, Herning det senere Dagrofa. Her avancerede han efterhånden til udviklingsdirektør, og opnåede gennem årene med sin indsigt i handelslivet, sit gode humør og ærlige sind stor tillid i sin kundekreds og stor respekt i hele branchen også den konkurrerende.

Som sin store hobby har Ove Ødegaard gennem alle årene sideløbende malet, og det er her han "*lever,*" stresser af med at male og maler ofte på op mod ti lærreder af gangen. Han debuterede som udstiller allerede som 13-årig, idet han i vinduet hos frisøren i Humlum udstillede et maleri af "*Det Skæve Skiv*" Flying Enterprise, hvor kaptajn Henrik Kurt Carlsens kamp for at redde skibet omkring jul og nytår 1951/52 var samtaleemne over hele verden. Motiver fra Skagen og Paris er blandt Ødegaards foretrukne, flertallet af hans billeder er med mennesker. Dejligt rolige billeder der giver fred i sjælen ofte i lyse pastelfarver. Ove Ødegaard er med på mange udstillinger, sælger godt og har derigennem et stort publikum. En dag vil Ove Ødegaards navn høre til blandt vort lands kendteste, og hans billeder vil opnå høje priser, hvad undertegnede har satset en del på. I dag er Ove Ødegaard fuldtidskunstner og bor privat med fru Inge Marie på Sønder Alle 19, Snejbjerg og har sommerhus på Thyholm. Parret har to døtre.

1939 **Vilsundbroen** åbner. Den 400 m lange bro forbinder Mors med Thy

1944 **Flyangreb** af tre amerikanske Mustang jagere 27. aug. kl. 14:35 en smuk søndag i sensommeren. Angrebet skete mod et tog på vej fra Holstebro mod Ringkjøbing 500 m N for Hee. Toget havde foruden lokomotivet seks vogne.

En stor sværm af fly sås langt oppe i formation på vej mod N, pludselig dykker tre fly ud af formationen til angreb på toget. Antallet er der dog tvivl om. Tre gange angreb flyene toget. Der blev dræbt otte civile danskere og tre tyske soldater, dræbt af vore allierede - USA. Flyene havde været over Tyskland mod Berlin, men havde ikke fået fuldført deres mission grundet dårligt vejr og kaldt tilbage. Derfor beordredes de til angreb på mål i Danmark, inden de returnerede til England.

Også et godstog blev samme dag angrebet mellem Velling og Lem. Kugler sprængte dampkedlen, hvorved fyrbøderen døde af den skoldhede damp, og togføreren blev hårdt såret. Et par passagerer, der havde fået lov at hoppe på en af godsvognene, kom ikke noget til.

Samme dag blev en sportsplads ved Gammel Bjerg i Højmark kl. 14:40 angrebet af fly. Her blev en ung mand, Jørgen Lambæk dræbt og tre såret. Anden gang flyene fløj over pladsen, åbnede de ikke ild. Antallet af fly er også her lidt uvis, idet øjenvidner beretter en, to og tre. Ligeledes er der modstridende oplysninger om nationaliteten, der sandsynligvis også var USA jagere. Men politiet indskærpede overfor vidner, at de ikke bør nævne, at det var tyske fly. I politirapporten står endvidere, at man ikke har fundet projektiler eller patronhylstre, skønt flere af disse var afleveret til politiet af tilskuere. Om begivenhederne kan læses i: "*Luftangreb på Vestjylland*" af Bent B. Anthonisen.

1945 **Flygtningelejre** med tyske krigsflygtninge blev et almindeligt syn i Danmark. Der blev indrettet 335 lejre, der skulle huse 244.500 tyske flygtninge langt overvejende kvinder,

børn og ældre samt 24.000 allierede flygtninge. Dertil kom, at der stadig var 300.000 tyske soldater i landet, - men de "gik" hjem. Den største lejr i Danmark var omkring Karup Flyveplads, og i Oksbøl var en lejr på 450 barakker med ca. 40.000 flygtninge. Også på Rom Flyveplads ved Lemvig var der en stor flygtningelejr, der dækkede et areal på 83 ha til 11-12.000 beboere. Willy Mikkelsen var lejrens leder sammen med den danske kontakmand Peter Hansen. De forsøgte med held at få lejren til at ligne en by med forskelligt håndværk og landbrug. Således avlede man i 1947 ca. 180 tons kartofler, 80 tons hvidkål, 50 tons majsroer og 24 tons gulerødder. Fra lejren sendte man, husker jeg, en stiv vogn med kartofler til Dybe mejeri for at få dem dampkogt. Man havde børnehaver, skole, teknisk skole og bibliotek. Der blev holdt gudstjeneste, foredrag, oplæsning, biograf og teater. Lejren havde eget retsvæsen og sygehus, hvor et rum på 3½ x 6 m var sygestue for 18 patienter. Romlejren blev nedlagt i 1948. Jan. 1946 var der stadig 199.028 flygtninge i Danmark, i foråret 1948 var tallet reduceret til 66.518. De sidste flygtninge blev sendt hjem feb. 1949. Trods ihærdige forhandlinger nægtede de allierede at tage imod flygtningene i Tyskland, så det blev udover de menneskelige tragedier en kostbar affære for Danmark.

Der lå i befolkningen en hævnfølelse og et had overfor de tyske flygtninge, der for langt de flestes vedkommende var ulykkelige mennesker, der i lige så stor grad som os hadede nazismen, der havde bragt dem i en ulykkelig situation. Mange døde i lejrene, fordi danske læger nægtede at hjælpe. Således døde 8 ud af 10 børn under 1 år. Der døde 6.000 børn, hvis forældre var forsvundet i krigshelvedet. Og hvor var for øvrigt kirken dengang?

- 1946 **Jens Smærup Sørensen** født på en gård i Staum i Himmerland. Skriver noveller, skuespil, romaner, børnebøger, radio- og tv-spil. Debuterede 1971 med digtsamlingen: "*Udvikling til fremtiden.*" Hans gennembrud kom med romanen: "*At ende som eneboer*" også fra 1971. Novellesamlingen "*Af Ord*" er blevet meget rost. Jens Smærup Sørensen er cand.phil. fra Aarhus Universitet 1971. Har været husdramatiker ved Aarhus Teater 1986-90. Har boet ni år i Luxembourg, men bor nu i Nykøbing Mors. Jens Smærup Sørensen har fået flere priser "*Otto Gelsteds Mindefonds Pris*" 1972, "*Henrik Pontoppidans Mindefonds Pris*" 1983 "*Kritikerprisen*" 1989, "*Det Danske Akademis Store Pris*" 1990, "*Adam Oehlenschläger Legat*" 1996 og livsvarig ydelse fra Statens Kunstfond. Medlem af Det Danske Akademi fra 1995.
- 1948-1951 "**Cobra**" (Copenhagen, Bruxelles, Amsterdam) grundlægges 8. nov. 1948 på cafe "*Le Notre Dame*" i hjertet af det parisiske latinerkvarter. Initiativtagerne var danskeren Asger Jorn, hollænderne Karel Appel (f. 1921), Nieuwenhuys Constant (f. 1920) og Cornélis Corneille (f. 1922) og belgierne Christian Dotremont (1922-79) og Philippe Noiret (f. 1931). Navnet er dannet af de tre landes hovedstæders forbogstaver. "*Cobras*" mål var en surrealistisk revolution, nytænkning og provokation, men blev en ren fiasko i forhold til grundlæggernes forventninger nemlig at "*indtage*" Paris. Eftertiden siger dog noget ganske andet. Gennem de tre år, sammenslutningen eksisterede, har 50 malere fra 10 nationer været tilknyttet gruppen. Mange danske malere foruden Asger Jorn har arbejdet i gruppen fx Else Alfelt, Mogens Balle, Ejler Bille, Sonja Ferlov Mancoba, Henry Heerup, Egill Jacobsen, Ernest Mancoba, Erik Ortvad, Carl-Henning Pedersen og Erik Thommesen.
- 1969 **Syvdobbelt mord** i Hee 31. jan. Gårdejer Vestergaard på Sønderkær tog familiens liv, hans kone, deres fem børn og til sidst sig selv. Slægtsgårdens økonomi var kaotisk og skammen ved, at skulle gå fra gården, kunne gårdejeren ikke bære. En frygtelig tragisk skæbne.

- 1970 **Frøstruplejren** oprettes 4. juli af "*Det ny Samfund*," der købte en landejendom på 40 tønder land i Frøstrup i Hanherred. Personalet i særtoget med de 300 beboere takkede for en fredelig tur, aldrig før havde DSB haft et særtog med gæster uden drikkeri. Under massiv pressedækning og fotofly etableredes lejren med hippieudstyr og tyrkisk musik i bagagen. En af medstifterne var Ib Drasbæk, designer og medstifter af tøjfabrikken Dranella, der omkom 6. nov. 1997 ved en trafikulykke. I enkelte lejre deltog over 10.000 personer. Lejren har senere antaget permanent form med et kollektiv på 40-50 beboere. Gennem årene har der været utallige politiske konfrontationer. Den 17. juli 1977 fik besættergruppen syndsforladelse knælende foran alteret i Hjardemål Kirke. Vestre Landsret dømte 1. sept. 1977 "*Det ny Samfund*" til at nedrive Frøstruplejren inden nytår. Lejren blev lovliggjort i 1991. Ved lejrens 25 års jubilæum i 1995 blev der fra regeringens side holdt en lykønskningstale, forstå det hvem der kan.
- 1972 **Det nødvendige Seminarium** i Tvind ved Ulfborg grundlægges 7. sept. af Mogens Amdi Petersen og tilbyder alternativ læreruddannelse. Imperiet Tvind har udviklet sig voldsomt gennem årene med vidt forgrenede selskaber. I 1979 gik Mogens Amdi Petersen "*under jorden*," først i 2001 blev han fundet på Fisher Island ved Floridas kyst. Februar 2002 anholdes han i Los Angeles. Konstant er der kommet kritik af selskabernes forvaltning og skattetænkning. Amdi Petersen stammer fra Odense og blev 25. marts 1965 nægtet ansættelse ved Næsbyhoved-Broby Folkeskole grundet sit lange hår.
- 1975 **Thyborøn-Agger** færgeforsbindelse blev oprettet som en del af "*den grønne kystvej*" fra Holland til Norge. Overfartstid ca. 10 min.
- 1978 **Tvindmøllen**, den hidtil største vindmølle i Danmark, starter produktion af el. Møllen er anslået til at ville koste 3,5 mio. kr.
- 1978 **Citronhalvmåner** ser dagens lys. Den vejer 350 gram og bliver en stor succes over det ganske land. Politiet har ord for at være citronhalvmånens bedste kunde. Citronhalvmånen er så populær, at der er dannet en citronhalvmåneforening.
- 1978 **Sallingsundbroen** ved det gamle Pinen-Plagen færgested indvies 30. maj af Dronning Margrethe. Til indvielsen serveredes tre håndmadder på en støbejernstallerken fra Morsø Jernstøberi, Nykøbing med inskription - Morsø 1978 samt et billede af broen. Tallerknen måtte man tage med hjem efter brug. Umiddelbart efter indvielsen afspærres broen pga. en telefonbombe. Den 1734 m lange højbro er 30 m over vandet. Frem til 1873 klarede en rofærge overfarten. En af passagererne var Steen Steensen Blicher, han følte ventetiden irriterende lang og opfandt derfor færgestedernes navne Pinen og Plagen. I 1873 blev rofærgen afløst af en motorfærge.
- 1979 **Mogens Amdi Petersen** afsættes 15. aug. af sine kolleger som leder af Tvindskolerne og dens filialer.
- 1986 **Folkeuniversitetscenteret Skærum Mølle** stiftes 14. april som en selvejende institution. Forud var en støtteforening blevet stiftet 22. marts 1985. Bygningerne er opført i 1865 lige S for Vemb af etatsråd A.E.M. Tang, der ejede herregården Nørre Vosborg. Stedet omfatter et Teglværksmuseum med grundlag fra Nørre Vosborg Teglværk, Den gamle Brugs med mange effekter indsamlet fra brugser i området, Det gamle Landbokøkken og Stenhuset tegnet af Per Kirkeby og indeholdende en stor og enestående stensamling af Carlo Møller, Holstebro. Ved centret er der tilknyttet værelser. Centret bruges til foredrag samt korte- og lange kurser med assistance fra universiteterne.
- 1986 **Daells Varehus** bliver 22. dec. udsat for et røveri. Tre forklædte røvere tømmer hovedkassen for 5,5 mio. kr., som de stikker af med i en barnevogn.

- 1994 **Museet for Religiøs Kunst** indvies i den nedlagte og brændte Pavillon på Strandvejen i Lemvig. Museets oprindelige samling er primært værker af Bodil Kaalund (f. 8/11 1930) og Sven Havsteen-Mikkelsen (1912-99). I 1998 blev museet udvidet. Museet har hvert år flere særudstillinger. Blandt disse kan nævnes Edward Weie, Jens Søndergaard, Anders Kirkegaard, Robert Jacobsen, Svend Wiig Hansen, Mogens Jørgensen, Peter Brandes, Georg Rouault, William Heinesen og Karen Blixen. I 1999 havde museet en Chagall udstilling i otte uger. Det blev et tilløbsstykke med over 22.000 besøgende, hvor museet normalt har 15.000 besøgende om året. Tidligere virkede Pavillonen som danserrestaurant.
- 1999 **100 kroner** en ny orange pengeseddel med denne pålydende sendtes i omløb 22. nov. Sedlen er den femte og sidste i den nye serie, der alle er 72 mm i højden, men har forskellig længde voksende med 10 mm i takt med værdien. Sedlerne fremstilles i Danmarks Nationalbank, Havnegade i København. Pengesedlen, der på alle måder er sikret mod forfalskninger, bærer portrættet af komponisten Carl Nielsen (1865-1931). Bagsiden prydes af et basilisk fabeldyr en hane, inspireret af et stenrelief fra Tømmerby Kirke i Thy. Der sættes 54 mio. sedler i omløb, det udgør 44% af det samlede danske seddelomløb. Sedlens produktionspris er ca. en krone, og dens levetid regnes til to år.

Tidligere udgivelser:

- 1980 Andorra
1987 Arnold - novelle
1990 Thailand på godt og ondt
1991 Sydamerika Chile - Brasilien
1992 "*Jambo*" Kenya - du forunderlige land
1993 Barnløshed - adoption
1994 En lille bid af tilskudssamfundet: "*Jeg løfter røret*"
1994 Tidsbilleder. Kronologisk leksika. Ajourføres løbende
1994 Leksikassen. Ord jeg er ramlet i uden til fulde at forstå. Ajourføres løbende
1995 De Slesvigske Krige
1995 Østeuropa i forandring
1995 Colombia - smuk og mangfoldig
1996 Hærvejens historie - i cykelhøjde
1996 Øretæver i tilværelsen
1996 Æseløre - litteraturanmeldelser. Ajourføres løbende
1997 En dag i 1997
1997 Budapest & Ungarn - i efterårsdragt
1997 Lolland-Falster & Møn - i cykelhøjde
1997 Ego - det bevidste jeg
1998 En lille stump af det mægtige Kina
1998 Storebælt - i cykelhøjde
1999 Skt. Petersborg - paladsernes by bygget på sumpen
1999 Sjælland Stevns - Masnedø - Asnæs - i cykelhøjde
1999 Et eventyr om julenissens morgensvømmetur
2000 Madeira - en blomstrende ø
2000 Rom - Den evige Stad
2001 En lille stump af Himalaya - verdens tag
2001 Samos - en ferieø for alle
2001 Samsø - i cykelhøjde
2002 Limfjorden Ø - i cykelhøjde
2002 Vest Stadil Fjord - i cykelhøjde
2002 Wien - musikkens by
2002 Mozart - hvordan var han egentlig?
2002 Egypten - Nilens gave
2003 Steen Steensen Blicher - hvordan var han egentlig? (Redigeret 2010)
2003 Vietnam - Østens smukke, venlige land i forandring
2003 Limfjorden V - i cykelhøjde
2004 Grænselandet - i cykelhøjde
2005 H.C. Andersen - hvordan var han egentlig?
2005 Mexicos - Store Riger
2005 Sjælland N - i cykelhøjde
2005 Paris - byernes by
2006 IKA MARKED - gennem 27 år
2006 Skal vi hejse Dannebrog, eller skal vi brænde det?
2006 Hven - i cykelhøjde
2006 Sydfyn og Det Fynske Øhav - i cykelhøjde
2006 Bulgarien - et smukt og alsidigt land
2006 Sydafrika - en regnbuenation
2007 Søren Aabye Kierkegaard - hvordan var han egentlig?
2007 Kaj Munk - hvordan var han egentlig?
2007 Vendsyssel - i cykelhøjde
2007 N.F.S. Grundtvig - hvordan var han egentlig?
2007 Cornwall - den sydvestlige del af England
2008 Læsø "*Kattegats Perle*" - i cykelhøjde
2008 Ti Radioforedrag - fra The Big Bang til år 1380
2009 Ti Radioforedrag - fra år 1380 til år 1682
2009 Chile - det lange land i ly af Andesbjergene Peru - inkaernes land
2009 Lissabon - en smuk og alsidig by
Frede Lauritsen - Herningvej 7B ^{1.1.} 6950 Ringkjøbing Tf: 97 32 15 32 fredelau@webspeed.dk